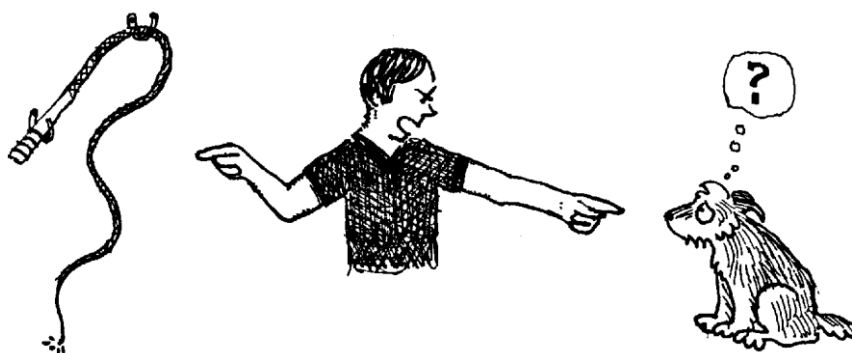

Hoofdstuk 6

Communicatie en hoe honden leren

6.1 Inleiding

Willen wij onze honden iets leren (africhten), dan zullen we op de hoogte moeten zijn hoe honden communiceren en hoe een hond is te scholen. Dit hoofdstuk beschrijft deze materie.

De hond beschikt over een goed leervermogen, maar bezit niet de biologische eigenschappen om de eigenlijke inhoud van de menselijke spraak te begrijpen. Hij kan dit niet om zetten in zijn denken en handelen.

De zin en het doel van de africhting of zijn toekomstige taak kan hem niet bewust gemaakt worden. Alle acties en reacties van de hond zijn steeds het resultaat van zijn psychologische en fysiologische eigenschappen. Net als zijn door toevallige "van buitenaf" verkregen levens ervaring. Nooit is dit het resultaat van zijn eigen gedachten, inzichten of combinatie.

De africhting van de hond heeft alleen succes als:

- Hij niet vermenselijkt wordt.

- Als er rekening wordt gehouden met de eigenschappen van de hond en zijn bewust zijn.

- De persoon die de hond opleidt zijn vak verstaat. Met dit laatste bedoel ik dat het meest optimale resultaat van het uitwerken van trainingsmethodieken te bereiken is door de theoretische, de technologische en de praktische kant van het geheel optimaal te beheersen.

De theoretische kennis dient hierbij om een optimale trainingsmethodiek te ontwikkelen en gedragshandelingen van de hond te herkennen op hun betekenis. De technologische kennis dient om te weten welke hulpmiddelen er zijn en de mogelijkheid die het hulpmiddel met zich meebrengt, om de ontwikkelde methodiek in de praktijk te brengen. Praktische vaardigheid (=gevoel hebben voor) is nodig om de ontwikkelde methodiek met zijn theorie en bijhorende technologische middelen tot een optimaal resultaat te laten komen.

In het algemeen, dus ook voor de hond, kan men het volgende stellen.

Het bewustzijn van een individu is uitslaggevend voor zijn reactie op de invloeden uit zijn

omgeving. Onder het bewustzijn verstaat men de gezamenlijke eigenschappen van alle psychische en fysiologische eigenschappen van een individu. Het bewustzijn is het spiegelbeeld van zijn constitutie en conditie.

De constitutie is een geërfd, onveranderlijke, samen gesmolten psychische en fysiologische eigenschap van een levend wezen. De constitutie komt tot uiting door zijn vorm, bouw van zijn anatomie. Zo ook de functie van zijn organen

De conditie is verkregen, steeds wisselend en door omgevingsinvloeden vormbaar, door de constitutie gegeven ogenblikkelijke psychische en fysiologische staat, van een levend wezen.

We onderscheiden psychische en fysiologische - conditie in:

- **Eigenschappen** = geërfde en verkregen (constitutie + conditie).
- **Aanleg** = geërfde (constitutie).

Omgevingsinvloeden zijn factoren, die op een bepaalde manier op een levend wezen inwerken en bij hem individuele psychische of fysieke reacties (veranderingen) opwekken. De reactie of veranderingen zijn afhankelijk van de aard en wijze van de omgevingsinvloeden. (positieve / negatieve), van de constitutie en conditie van het getroffen levend wezen.

Tijdens een inzet van een alledaagse dag wordt ieder individu psychische en fysiek belast. Het wezen en daardoor de gemoedstoestand kan in korte tijd negatief veranderen. Bij het opleiden / inzetten van een hond moet u zich hier van bewust zijn.

Psychische eigenschappen

De psychische eigenschappen van een levend wezen is het spiegelbeeld van zijn psychische constitutie en zijn psychische conditie. Deze zijn onafscheidelijk aan het zenuwstelsel gekoppeld.

We onderscheiden eenvoudige en bijzondere zenuwactiviteiten.

- Eenvoudige zenuwactiviteiten zijn: vertering, ademen, enz.
- Bijzondere zenuwactiviteiten zijn: vluchtneigingen, verdediging en reacties door levenservaring. Deze worden veroorzaakt door: temperament, zintuiglijke waarnemingen, driften en instinct.

Zintuiglijke waarnemingen.

Door zijn zintuigen is een levend wezen in staat invloeden van buiten af waar te nemen. Dit wordt zintuiglijke waarneming genoemd. Door de bouw en zijn functie zijn zintuigorganen een deel van het zenuwstelsel. Daarom worden ze onder anatomie en fysiologie afgehandeld.

Tot de **zintuiglijke waarneming** horen: ruiken, tasten, voelen, horen, proeven, zien en evenwicht. Of **pijn** voelen nog een zintuiglijke waarneming is nog niet bewezen. Vast staat dat pijn een beschermende factor van een levend wezen dient. Pijn is bij ieder individu in verscheidene grenzen waarneembaar zowel pijngevoelig of ongevoelig. Het niet aanwezig zijn van pijngevoel is zelden en een bijzondere aangeboren afwijking, dit kan voor een levend wezen vervelende consequenties hebben. Het vermogen van een individu om zich door pijngevoel niet als zodanig te laten beïnvloeden wordt als hardheid gezien.

Driften en instincten.

Drift en instinct zijn een bijzondere zenuwactiviteit, deze zijn aangeboren en lokken een reactie uit, deze reactie wordt gestuurd door omgevingsinvloeden. Driften en instincten zijn onafscheidelijk en in wisselwerking tussen een levend wezen en zijn omgeving daardoor blijft de zelfbehouding en zijn soort bestaan.

Voor wat betreft drift versus instinct kan men het volgende stellen.

Driften = de motor

Instinct = het stuur

Alle driften kunnen voor het gebruik benut en / of geremd worden. Driften kunnen niet door africhting aangetrokken of ongedaan worden gemaakt.

6.2 Invloedsfactoren

Voordat ik in ga op de trainingsmethodieken wil ik er nog eens op wijzen dat er meer van invloed is op gedrag dan alleen de trainingsmethodiek. Dit feit is iets waar men wel degelijk rekening mee moet houden. Het kan een reden zijn waarom een hond aan bepaalde verwachtingen niet voldoet of tijdelijk niet meer aan voldoet. De Amerikaanse gedragsonderzoeker Zing Yang Kuo verdeelde de bepalende factoren voor het gedrag in vijf hoofdgroepen:

1. Morfologische factoren (de vorm en de bouw van de hond)
2. Biofysische en biochemische factoren (de huidige biologische en chemische toestand van de hond)
3. Stimulerende objecten (het deel van het milieu waarin de hond verkeert)
4. Ontwikkelingsgeschiedenis (de individuele geschiedenis van de hond met betrekking tot zijn lichamelijk en emotionele ontwikkeling)
5. Milieufactoren (het referentiekader voor elk gedrag)

Tevens is het natuurlijk zo dat de genetische inhoud voor wat betreft het wezen van de betreffende hond bepaald wat er maximaal haalbaar is.

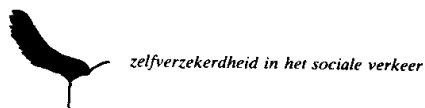
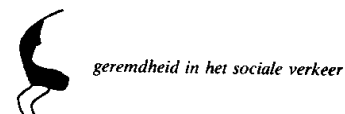
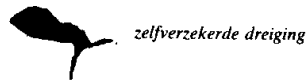
6.3 Lichaamstaal

Belangrijk in de communicatie met de hond is dat men zijn lichaamstaal kan lezen. O.a. de expressie van de gelaatsuitdrukkingen, de stand van de staart en de houding van het hondenlichaam. Rudolf Schenkel publiceerde zijn eerste beschrijvingen van gelaatsuitdrukkingen bij wolven in 1947 na zijn observatiestudies in de dierentuin van Basel. Konrad Lorenz heeft er hele boeken over geschreven en over dit onderwerp samengewerkt met de Nederlander Nico Tinbergen. Opmerkelijk is dat de communicatie van soortgenoten onderling voor 90 procent geschiedt met lichaamstaal. Het uitstoten van geluiden om soortgenoten gebeurtenissen en gemoedstoestanden duidelijk te maken heeft misschien wel een secundaire functie in deze communicatiewereld. In deze lichaamstaal, waarin dieren elkaar duidelijk maken hoe zij t.o.v.

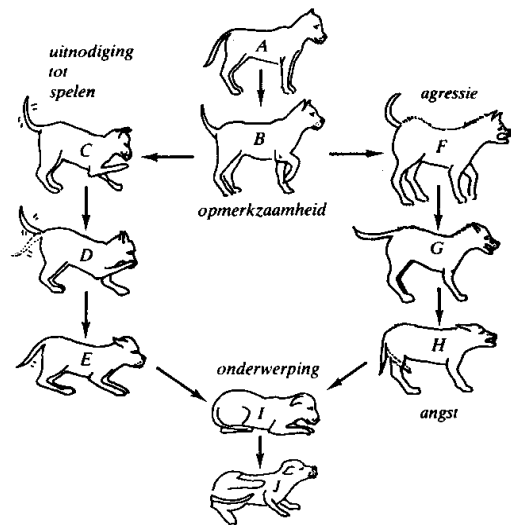
elkaar staan, is een ding opmerkelijk, namelijk: het heeft altijd in beweging en in stilstand zijn vaste patronen.

Een belangrijk punt om te houden is dat niet alleen wij als africhter de lichaamstaal van de hond moeten kunnen lezen maar ook de hond onze lichaamstaal continue leest! Onze eigen lichaamshoudingen gedurende de trainingen zijn dus erg belangrijk.

6.4 Lichaamsuitdrukkingen van de hond

Utdrukkingen van de staartdracht (naar Schenkel)

'Sprekende' lichaamshoudingen van de hond (naar Fox)

A en B geven de neutrale en de waakzame, opmerkzame lichaamshouding aan. C toont de tot spelen uitnodigende houding. Bij D en E zien we de actieve en de passieve onderworpen manier van begroeting; let daarbij op de staartdracht, de manier van zwaaien met de staart, de verandering in de oordracht en de veranderde gewichtsverdeling tussen voor- en achterbenen. Bij I zien we de passieve onderwerping en J benadrukt dit met het op de rug rollen en aanbieden van de lendenstreek. Van F tot H zien we de stadia van agressieve houding tot de ambivalente angst-verdedigings-aanvalshouding.

Gelaatsuitdrukkingen (naar Schenkel)

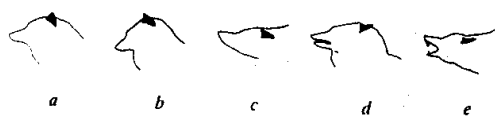
a. 'Angst', 'Verslagenheid', 'Weerloosheid'.

b. 'Gedrukt' en/of 'Argwaan'.

c. 'Dreiging': tanden ontbloom, neusrug en voorhoofd gefronst.

'Zekerheid': mondhoeken naar voren.

'Vastbeslotenheid': kaken op elkaar.

Utdrukkingen van het hoofd en de oren (naar Schenkel)

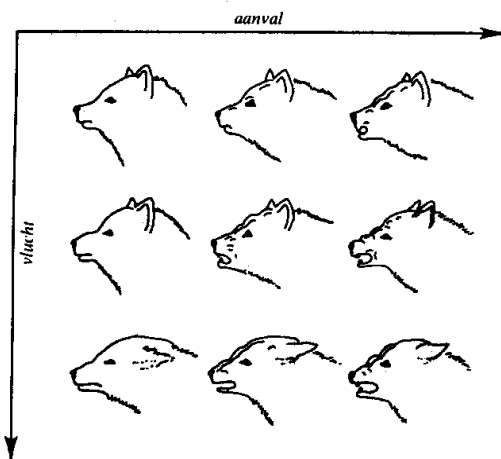
a. normale houding van een ranghoog dier.

b. imponeerhouding.

c. onderdanig contact maken.

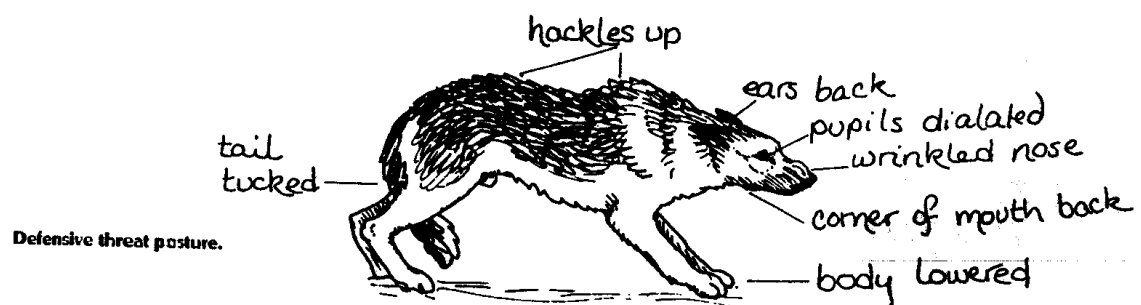
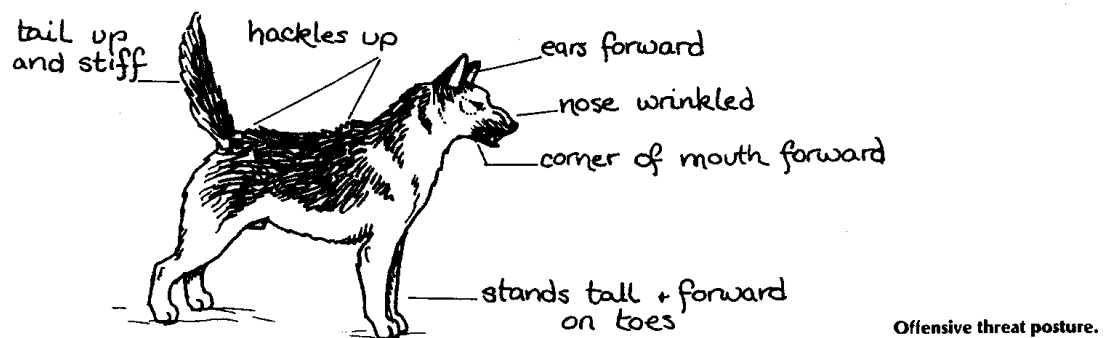
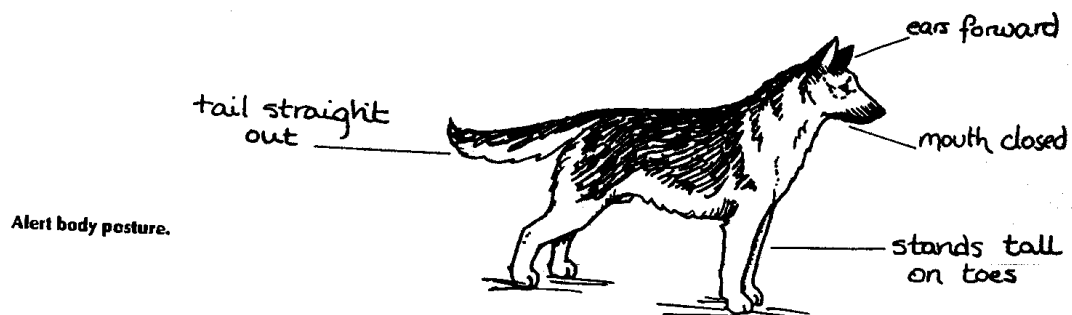
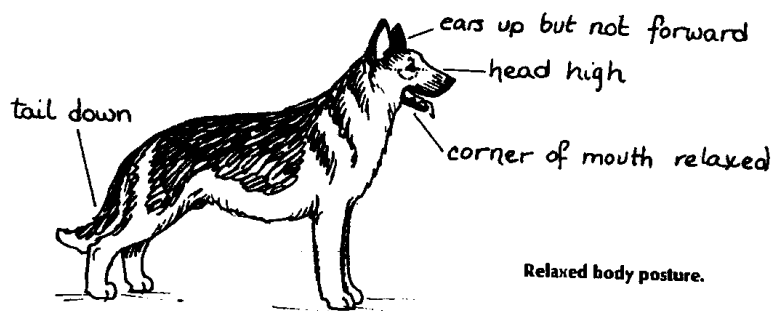
d. onzekerheid en zwakke afweer.

e. noodweer-uitval.

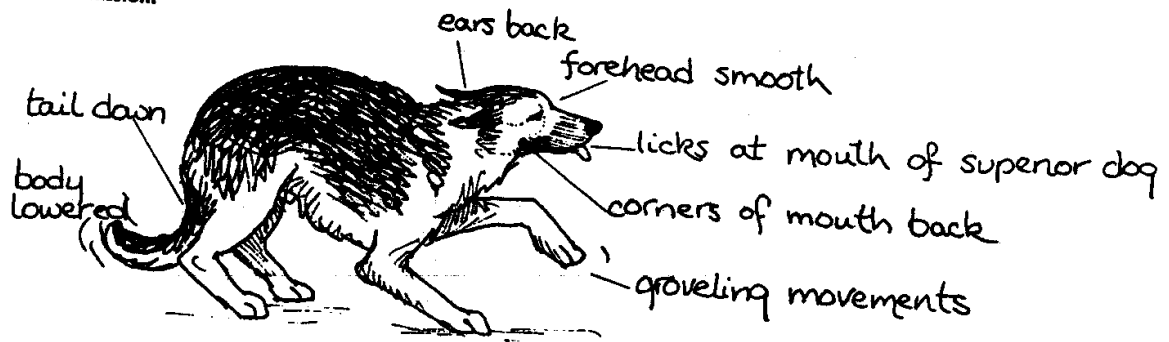

Gezichtsuitdrukking en orenstand (naar Lorenz)

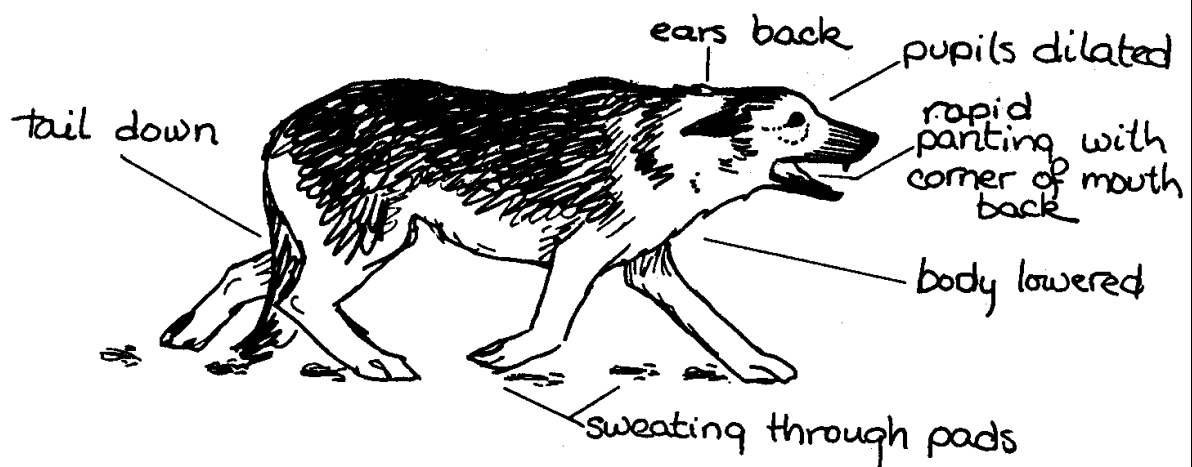
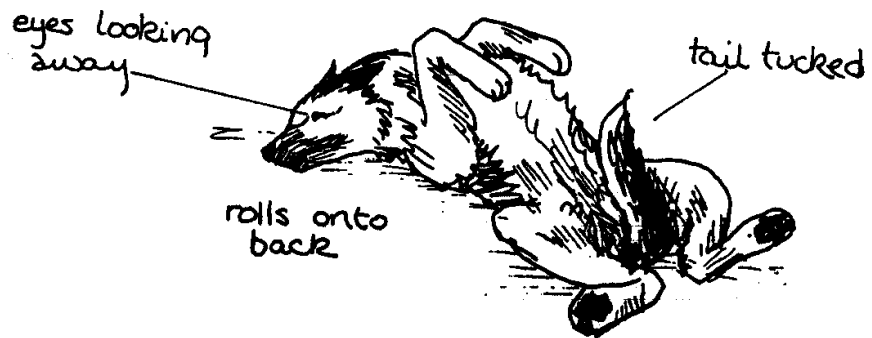
De uitdrukkingen berusten op een gelijktijdige aanwezigheid tot aanvallen en tot vluchten. De reeks loopt van zelfverzekerdheid zonder agressie, en angst zonder agressie, naar agressie met en zonder angst.

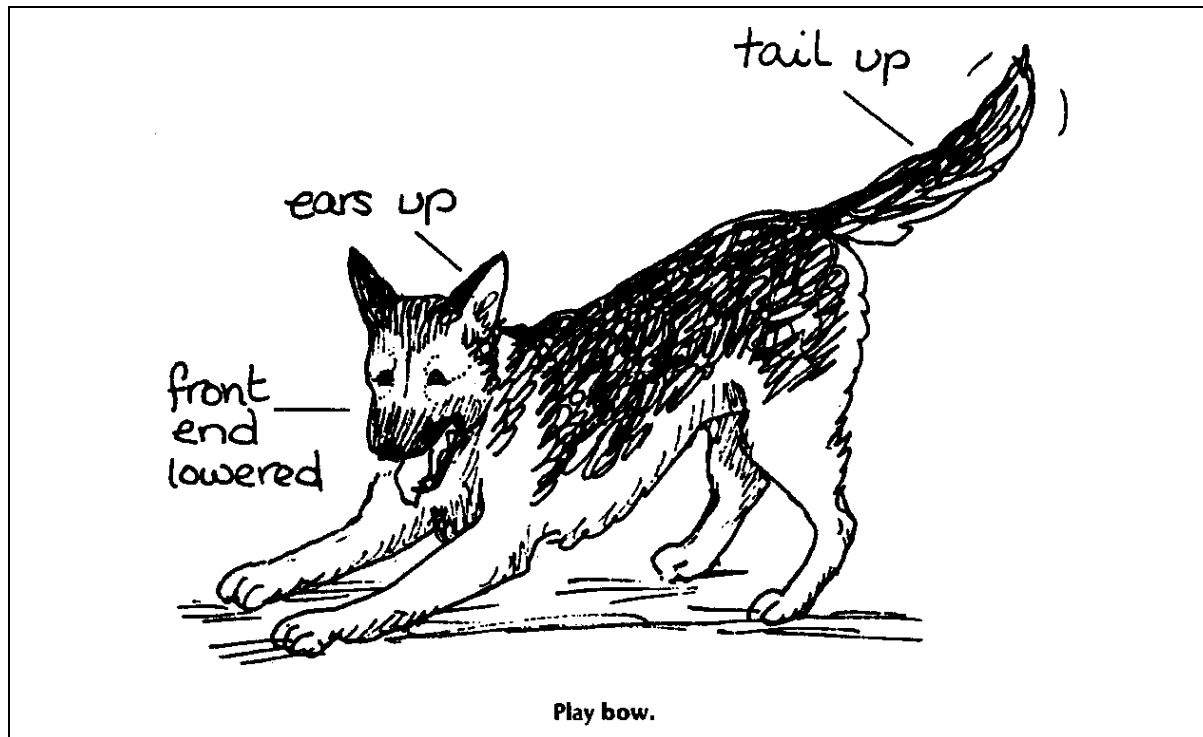
Active submission.

Passive submission.

Stress.

6.5 Het onderscheidende vermogen van de hond voor verschillende klank en toonhoogte

De stem is één van de grootste instrumenten waar iedere geleider zijn hond mee moet africhten. Het woord intonatie omvat eigenlijk alles. Vertaald kunnen we zeggen: inzet op een bepaalde toon en wisseling van de toon bij het spreken. Een hond is zeer gedreven in het ontdekken van de betekenis van de verschillende klank en toonhoogten. Een geleider moet leren een goed verschil te maken in de toonhoogte tussen belonen en bestraffen met de stem. Harde commando's zijn niet nodig daar het gehoor van een hond vele malen beter is dan dat van de mens.

Buiten de waarneembare communicatie is ook het telepathische vermogen van de hond zeer sterk ontwikkeld. Probeer hem nooit te prijzen wanneer je hem feitelijk wel de grond kunt intrappen. Eerlijkheid in de africhting is een grote versneller in het proces naar resultaat!

6.6 De leerwetten van de hond

Gedrag ontstaat niet uit geïsoleerde en onsamenvangende handelingen en gebeurtenissen. Een hond kan men dan ook iets leren. Dit leren van een hond omvat dan alle processen, waardoor de hond zich aan zijn omgeving aanpast (gedragveranderingsprocessen) en die niet op vererfde mechanismen, op rijping, of vermoeidheid teruggevoerd kunnen worden.

Ik vervolg het beschrijven van de materie over het ontstaan van gedrag met een uiteenzetting van de basis leerwetten van de hond. Deze basis van de leerwetten behoort men te kennen als men een hond gaat africhten. Maar om de hoogste resultaten te bereiken zal er meer nodig zijn dan het toepassen van deze basis leerwetten. Driften spelen dan een grote rol bij de africhting van een hond. Daarom zal later bij het bespreken van trainingsmethodieken hoofdzakelijk over drifttoepassingen gesproken worden.

Maar eerst dus de basis leerwetten van de hond. Een hond kan op twee verschillende manieren leren. D.m.v. de leerwijze van de klassieke conditionering of volgens de operante conditionering. In de praktijk worden beide gecombineerd toegepast bij de africhting van de hond.

6.6.1 Klassieke conditionering (ook wel onvrijwillig leren genoemd)

Is een prikkel vervangen door een andere prikkel met hetzelfde gedrag als resultaat als reactie op de nieuwe prikkel. Met andere woorden, de twee prikkels, die bij het aanleren een aantal keren tegelijkertijd optreden, krijgen de zelfde betekenis. Ze krijgen dus dezelfde "prikkelwaarde". Aristoteles, een Grieks filosoof die was geboren in 384 voor Christus, was de eerste die dit begrip beschreef. Het was de Russische fysioloog Ivan Petrovitch Pavlov (1849-1936) die deze mogelijkheid verder onderbouwde d.m.v. zijn psychologische experimenten in begin van de twintigste eeuw met honden. Bij dit experiment gaf hij kort na het luiden van een bel de hond voedsel. Na enkele keren dit zo gedaan te hebben, liep bij de hond het water al uit zijn bek bij het horen van de voordien betekenisloze bel zonder dat er vlees te zien of te ruiken was. Hij noemde dit gedrag "geconditioneerde reflex" ofwel "voorwaardelijke reflex". Het proces om het te leren noemde hij de "conditie" ofwel "voorwaarde". Het gaan kwijlen van de hond tijdens de proef van Pavlov bij het zien of proeven van voedsel is iets wat de hond niet aangeleerd hoeft te worden. Het is een aangeboren reactie op een specifieke prikkel. In de vakliteratuur noemt men deze prikkel die een aangeboren reactie teweeg brengt een primaire of ongeconditioneerde prikkel. De bel krijgt dus de zelfde betekenis als de primaire/ongeconditioneerde prikkel. Een prikkel die de primaire/ongeconditioneerde prikkel kan vervangen noemt men in de vakliteratuur de secundaire of geconditioneerde prikkel. In het Engels spreekt men over de primary reinforcer en de conditioned reinforcer.

Er is onderzoek gedaan naar hoe de klassieke conditionering het beste toegepast kan worden. Hierbij zijn een viertal methoden onderzocht.

1) Uitgestelde conditionering (voorwaarts)

De geconditioneerde prikkel wordt voor de ongeconditioneerde prikkel gegeven en de geconditioneerde prikkel blijft dan aanwezig totdat de ongeconditioneerde prikkel toegediend wordt. Er is dus een heel kleine overlapping van de twee prikkels.

Deze methode blijkt het meest effectief te werken, in het bijzonder erg goed als de tijd tot de

toediening van de uitgestelde ongeconditioneerde prikkel kort is.

2) Navolgende conditionering

De geconditioneerde prikkel wordt gegeven en stopt. Daarna volgt de ongeconditioneerde prikkel.

Hoe korter het interval tussen de twee, des te beter werkt de methode. Echter hoogst effectief is de methode niet.

3) Simultane conditionering

Geconditioneerde prikkel + ongeconditioneerde prikkel worden tegelijkertijd gegeven en eindigen tegelijkertijd.

Deze methode blijkt niet erg goed te werken.

4) Achterwaartse conditionering

De ongeconditioneerde prikkel wordt voor de geconditioneerde prikkel gegeven.

Deze methode blijkt niet effectief te zijn.

Een voorbeeld van klassieke conditionering is het aanleren van de betekenis "foei" en "nee":

De "nekbeet" (=d.m.v. slipketting) is de onaangename natuurlijke (primaire) waarde prikkel voor een correctie.

Deze "nekbeet" laat men nu voorafgegaan door de neutrale akoestische prikkel "foei" of "nee". Door de koppeling van de neutrale prikkel "foei" of "nee" aan de onaangename waarde prikkel van de "nekbeet" neemt de neutrale prikkel op den duur de betekenis van de waarde prikkel over.

"Foei/nee"-(secondaire)prikkel kan dan dus de "nekbeet"-prikkel vervangen.

Bij dit voorbeeld vermeld ik dat het een wetenschappelijk vaststaand feit is, dat de hond circa zestig woorden/commando's kan onthouden (uit Bechtold, "africhting", blz. 29).

Wel is het ook zo dat honden bij de proef van Pavlov (bel-voedsel/bel speekselvorming) op den duur zijn gaan vergeten (er treedt geen speekselvorming meer op) als het geven van voer bij het horen van de bel achter wegen ging blijven. De hond kan dus ook iets vergeten! Daarom moet men altijd oefeningen blijven herhalen. Bij een grote terugval in het aangeleerde heeft men het snelst het beste resultaat weer terug door het geheel van voor af aan weer op te bouwen (uit Ochsenein, "hundeausbildung", blz 105).

D.m.v. deze leervorm, het dus veranderen van de oorspronkelijke prikkelvoorwaarde, kan bijvoorbeeld: angst voor het oefenterrein, arbeidsvreugde, arbeidsonlust en driftstemming bij de verdedigingsdienst aangeleerd worden.

Honden leren op deze wijze hoe te reageren op de toonhoogte van woorden en lichaamshoudingen afkomstig van de geleider.

Men van de pakwerker de sleutelprikkel maken voor buit- en verdedigingsgedrag.

6.6.2 Operante conditionering (ook wel instrumentele conditionering of vrijwillig leren genoemd)

Het fundamentele principe van de operante conditionering is dat gedrag wordt bepaald door de gevolgen die het gedrag heeft voor het individu. De consequenties die volgen op bepaalde gedragshandelingen van de hond, of zij nu goed, slecht of van geen belang zijn, hebben altijd effect op de frequentie waarmee die handeling in de toekomst zal worden herhaald. Bij het trainen volgens de operante conditioneringstechniek wordt gedrag gemanipuleerd door gebruik te maken van positieve en negatieve bekrachtiging, correctie en extinctie (=door middel van negeren).

Anders gezegd: leren door middel van operante conditionering is gebaseerd op een bekrachtiging, correctie of extinctie bij een bepaald gedrag, waardoor als gevolg hiervan een herhaling of geen herhaling van het gedrag zal volgen. Daarbij is de timing van het toedienen van bekrachtiging, correctie of extinctie essentieel als men ervoor wil zorgen dat de hond de link legt tussen zijn gedrag en de directe gevolgen daarvan. Dit begrip is ontdekt door de Amerikaanse psycholoog Edward Lee Thorndike (1874-1949). Hij deed dit met zijn beroemde “puzzelbox”. In deze box plaatste hij een hongerige kat. Buiten de box plaatste hij voedsel. De box was gesloten, maar kon worden geopend door op een pedaal te drukken. Zodra de kat dit voor elkaar kreeg, ging de box open en kon de kat bij het voedsel. De kat werd dus eigenlijk met voedsel beloond voor het oplossen van de puzzel. Wanneer de kat vaker in de puzzelbox werd geplaatst, loste hij de puzzel steeds sneller op. Deze observatie bracht Thorndike tot het formuleren van zijn **wet van effect**: responsen die leiden tot bevredigde gevolgen worden herhaald, responsen die leiden tot onbevredigde gevolgen blijven voortaan achterwege. Een van de belangrijkste leerpsychologen die na Thorndike de operante conditionering heeft bestudeerd is Amerikaanse psycholoog professor Burrhus Frederic Skinner (1904-1990). Skinner onderzocht operante conditionering met behulp van een door hemzelf ontworpen instrument dat hij de operante kamer noemde, maar dat algemeen bekend is geworden onder de naam de **Skinner-box**. In de jaren 1930 bestudeerde hij ratten met behulp van de Skinner-box. Van hem komt ook de benaming operante conditionering. In de literatuur zal men voor dit fenomeen ook de Engelse term “reinforcement” tegenkomen wat gelijk staat aan bekrachtiging. In plaats van bekrachtiging wordt ook vaak weer het woord versterking gebruikt.

Wat betreft positieve en negatieve bekrachtiging (of reinforcement/versterking dus).

Per definitie heeft bekrachtiging als resultaat dat er een toename optreedt in de frequentie van bepaald (gewenst of ongewenst) gedrag.

Een **positieve bekrachtiger** is die prikkel die een hond door gedrag probeert te verwerven, bijvoorbeeld voedsel. De positieve bekrachtiging verhoogt de kans op een gedragshandeling door het toedienen van een aangename prikkel onmiddellijk (vanuit gaande dat het een momentane actie betreft) na beëindiging van het dat gedrag. Naast het gegeven voorbeeld van voedsel als positieve bekrachtiger kan zo ook een bepaald (stem)geluid als een positieve bekrachtiger dienst gaan doen. Vaak wordt in vakliteratuur een type bekrachtiger als een aangenaam stemgeluid aangeduid met de term *positieve sociale bekrachtigers*, waaronder ook zaken als glimlachen, vredig aangeklopt worden en dergelijke vallen. Honden zijn erg vaardig in het waarnemen voor sociale bekrachtigers!

Een positieve bekrachtiger is dus te creëren door het toepassen van de beschreven methode van

klassieke conditionering. Bijvoorbeeld door een gekozen (stem)geluid (= de secundaire prikkel) direct te laten klinken naar het volbrengen van het gewenste gedrag en gelijk daarop volgend voedsel (= de primaire prikkel) aan de hond te geven. Hiermee wordt het (stem)geluid een positief geconditioneerd signaal wat op den duur een zelfstandig positieve bekrachtiger kan worden en dus het voer eventueel vervangen kan.

Daarnaast is een **negatieve bekrachtiger** elke prikkel die wanneer deze wordt verwijderd, verminderd, onthouden of voorkomen - na verloop van tijd eveneens de kans op een bepaalde gewenste gedragsreactie zal verhogen. Naast bijvoorbeeld “pijn” als negatieve bekrachtiger kent men ook *negatieve sociale bekrachtigers*, waarbij men moet denken aan een boze blik of een gehele afkeurende mimiek.

*Dwang-apport is hier een goed voorbeeld van een negatieve bekrachtiger. Met de negatieve bekrachtiger “pijn” zorgt men ervoor dat men het gedrag apporteren krijgt. De hond wordt geleerd dat hij “pijn” kan voorkomen door een goede apporteroefening uit te voeren. Ik gebruik hier de term “pijn” om het principe van een negatieve bekrachtiger zo duidelijk mogelijk te beschrijven. Over het feit dat men het begrip “pijn” moet relativeren in de context zoals ik het bedoel in zijn toepassing kom ik later uitgebreid op terug. Men moet deze “pijn” in ieder geval niet zien als traumatisch/schadelijk/gemeen/hond onvriendelijk!

*Een ander voorbeeld van een negatieve bekrachtiger is het de hond **niet** geven van graag gewilde beloning (voedsel/balletje) bij het foutief of niet uitvoeren van een commando die de hond wel beheerst. De hond leert door de consequentie van het uitblijven van deze beloning het commando maar beter correct uit te voeren. Voor sommige hondentrainers zal dit als een ongeloofwaardig verhaal klinken, maar diegene die de achtergrond van deze tekst weten te doorgronden zullen begrijpen waarom dit zo werkt en de praktijk de werking ook heeft aangetoond. Uit literatuur blijkt dat men bij het trainen van zeezoogdieren soms ook gebruik maakt van negatieve bekrachtigers.

Het wezenlijk verschil tussen de positieve en negatieve bekrachtiger is dus het moment van toedienen. Positieve bekrachtiging volgt onmiddellijk (vanuit gaande dat het een momentane actie betreft) na een (gewenst of ongewenst) gedrag. Van de negatieve bekrachtiging wil de hond af/voorkomen door een bepaald (gewenst of ongewenst) gedrag uit te gaan voeren.

De termen negatieve en positieve kunnen in hun definities nogal wat verwarring verzorgen door hun verschillend gebruik in de literatuur. Dit komt omdat zowel van de bekrachtiger als van de straf, Skinner een positieve en een negatieve variant definieerde. Met positief bedoelde hij dat een stimulans wordt toegediend, terwijl negatief juist betekent dat een stimulans wordt weggenomen. De termen positief en negatief zeggen in dit geval dus niets over de betekenis van de stimuli voor de hond. Positief betekent niet “prettig”. Het toedienen van bijvoorbeeld een shock is voor een hond allesbehalve prettig, maar wordt toch “positief” genoemd omdat er sprake is van een toediening. Het hier onderstaande overzicht zal dit verhaal mogelijk nog duidelijker kunnen maken.

	Positief: toedienen van een stimulus	Negatief: wegnemen van een stimulus
Bekrachtiger: versterkt voorafgaand gedrag	Positieve bekrachtiger (toedienen van voedsel)	Negatieve bekrachtiger (wegnemen van een shock)
Straf: verzwakt voorafgaand gedrag	Positieve straf (toedienen van een shock)	Negatieve straf (wegnemen/onthouden van voedsel)

Wat betreft de term *correctie*.

In het vakjargon van het trainen van dieren wordt, net als bij het gebruik van de term bekrachtiging, vaak gesproken over positieve en negatieve correcties. Feitelijk spreken we er dan over dezelfde betekenis/inhoudt als bij het gebruik van de term bekrachtiger. Maar bij de uitleg en het in de praktijk brengen van de trainingen met honden, wordt dan meestal alleen gebruik gemaakt van het toedienen van positieve correcties – waarbij dan de toevoeging “positieve” altijd achterwege wordt gehouden en dus de term *correctie* alleen overblijft. Daarmee staat de term *correctie* in dit geval dan dus altijd voor een positieve correctie.

Om het verhaal van het gebruik van de term correctie volledig te maken...

Een positieve correctie is elke prikkel die, wanneer die onmiddellijk volgt op een gedragshandeling, de kans op het optreden van dat gedrag na verloop van tijd vermindert. Bijvoorbeeld de hond krijgt een correctie (“pijn” of dergelijke) als hij een koekje van tafel wil stelen of wanneer hij bij het manwerk niet wil lossen op commando.

De negatieve correctie. Een negatieve correctie is het verwijderen of onthouden van een aangename prikkel, die het dier graag verwerft, direct volgend op een ongewenste gedragshandeling van een dier, waardoor de frequentie van die ongewenste handeling in de toekomst zal afnemen.

Het onvolledig weergeven van termen geeft vaak moeite de gebruikte term *correctie* (waarmee men dus feitelijk een positieve correctie en niet een negatieve correctie mee bedoelt) en de term *negatieve bekrachtiging* uit elkaar te houden. Maar er is een groot verschil. Correctie vermindert, dan per definitie de kans dat een bepaalde ongewenste gedragshandeling opnieuw zal optreden, terwijl negatieve bekrachtiging de kans dat een gewenste gedragshandeling zich weer voordoet juist per definitie verhoogt.

Omdat in de africhting van honden de term correctie en de betekenis die er dan voor staat zo is ingeburgerd spreken we voor wat betreft het lezen van dit werkstuk het volgende af. Als ik in dit werkstuk in het vervolg spreek over een correctie dan bedoel ik daarmee een positieve correctie!

Wat betreft de term *extinctie* (uitdoving).

Bij het gebruik van de term extinctie wordt bedoeld ongewenst gedrag af te leren door het ongewenste gedrag te *negeren*. Technisch gesproken wordt het negeren van ongewenst gedrag dus extinctie (uitdoving) genoemd. Het is een trainingstechniek waarbij het geven van wat voor bekrachtiger dan ook achterwege wordt gelaten. Als een gedrag noch gunstig noch ongunstige gevolgen heeft, zal het meestal na verloop van tijd vanzelf verdwijnen, met andere woorden, het zal uitdoven. Bijvoorbeeld kan grote onderdanigheid of aandachtvragen afgeleerd worden door het volledig te negeren.

6.7 Het combineren van operante en klassieke conditionering

Ik gaf al aan dat bij het trainen met de basis leerwetten van de hond operante en klassieke conditionering gecombineerd wordt toegepast. Het volgende schema brengt dit als voorbeeld in beeld, gevolgd door een schema met hoe dit voorbeeld bij een praktijkoefening toegepast zou kunnen worden.

```

1. prikkel a »»»» géén gedrag
   |
2. prikkel b »»»» gedrag x
   |
3. prikkel a + prikkel b »»»» gedrag x
   |                                     |
   |                                     + beloning
   |                                     |
   |                                     -minder ervaring
   |                                     nodig
   |                                     -graag herhaald
   |
4. prikkel a »»»» gedrag x
   |
   + beloning
   |
   -graag herhaald!

```

```

1. naam hond
   commando "staan" ] » géén gedrag
   |
2. naam hond
   stap naar voren + hand ] » de hond
   |                                     staat
   |
3. naam hond
   commando "staan" ] » de hond
   stap naar voren + hand ] staat
   |                                     |
   |                                     + beloning
   |                                     |
   |                                     -hond begrijpt
   |                                     bedoeling al
   |                                     snel, en.....
   |                                     -herhaald dit
   |                                     gedrag om be-
   |                                     loning te
   |                                     krijgen
   |
4. naam hond
   commando "staan" ] » hond staat
   |                                     |
   |                                     + beloning
   |                                     |
   |                                     -graag herhaald!

```

6.8 Het effect van beloning

In de opbouw dient bij aanvang elke goede handeling van de hond beloond (voer/bal) te worden. Immers door operante conditionering wordt de hond iets (= een commando) aangeleerd, al dan niet de weg van “shaping” volgend (Over “shaping” zal verderop in dit hoofdstuk meer aandacht worden geschonken). Is de hond vertrouwd met het commando en wordt deze correct uitgevoerd, dan behoort stapsgewijs de “altijd beloning” afgebouwd te worden.

Er zijn meerdere onderzoeken gedaan naar het effect van verschillende beloningsmethode. Hier volgt een kort overzicht hiervan.

*CONTINUE BELONEN naar elke gewenste handeling is zinvol bij de eerste aanleerfase. Het toepassen van continue belonen in latere fases zal de hond onverschillig maken en onbetrouwbaar maken in de uitvoering van zijn opdracht.

*VAST INTERVAL is belonen na een telkens een vaste bepaalde verstreken tijd. Deze methode blijkt effectiever dan continue belonen, maar echte betrouwbaarheid in de uitvoering van een opdracht blijkt niet te komen.

*VASTE RATIO is belonen naar elke vast aantal keren uitvoeren van een opdracht. Het wordt ook wel stukloon genoemd. De hond gaat met deze methode in de regel snel maar slordig werken. De snelheid gaat dus ten koste van de kwaliteit.

*DIFFERENTIEEL BELONEN is bij het belonen gebruikmaken van voor de hond verschillende kwaliteit van beloning. Bij een bovengemiddelde prestatie krijgt de hond zijn meest favoriete beloning. Bij een beneden gemiddelde beloning krijgt de hond een minder favoriete beloning. Sommige honden blijken voor deze methode gevoelig te zijn en gaan goed presteren. Maar er zullen ook honden zijn die nagenoeg ongevoelig zijn voor deze methodiek.

*RANDOM BELONEN of wel onvoorspelbaar belonen, dus met grotere en kleinere tussenpozen blijkt zeer effectief. Het is een eenvoudige variant van het variabele belonen en daarmee in de praktijk door velen gemakkelijk uit te voeren.

*VARIABLE BELONING blijkt het meest effectief maar niet eenvoudig uit te voeren in de praktijk. Echter.....

Men heeft door middel van laboratoriumproeven bewezen dat variabele beloning van getoond gewenst gedrag de meeste driftopbouw met zich meebrengt. Met andere woorden, variabel belonen brengt de hoogste intensiteit voor het willen uitvoeren van het betreffende gedrag. Belonen door middel van een interval gebaseerd op een vast patroon bleek niet zo effectief te zijn als de methodiek van het variabel belonen.

We moeten echter hier wel bij de term gewenst gedrag een splitsing maken in twee typen.

- 1) Het gedrag is een momentane actie die bekrachtigd moet worden. Voorbeelden hiervan zijn gedragingen op het commando ZIT, AF, STA etc. Hierbij is het tijdstip moment dat de hond is gaan zitten, liggen of gaan staan het enige juiste moment dat een positieve bekrachtiging kan worden toegediend. Proeven hebben aangetoond dat men stap voor stap uiteindelijk op een gemiddelde moet uitkomen dat bij 1 op de 5 oefeningen een positieve bekrachtiging wordt toegediend. In een reeks van de uitvoering van een bepaalde oefening kan het interval dat er beloond wordt er dan als volgt uitzien. 3, 7, 4, 6, 5, 7, 3..... wat een dus een gemiddelde geeft van 1 op de 5 oefeningen. Men spreekt in dit geval over een variabele frequente positieve bekrachtiging.
- 2) Het gewenste gedrag vindt continue plaats over een bepaalde tijdsduur. Voorbeelden hiervan zijn de volgoefening en een speurende hond. Het toedienen van een positieve

bekrachtiging kan dus in dit geval in een bepaald tijdsinterval plaatsvinden. Laten we als voorbeeld de oefening volgen nemen. Laten we aannemen dat we een optimale volgoefening wensen die gemiddeld 90 seconden duurt. Om in dit geval de drift optimaal te krijgen dienen we als volgt te werk te gaan. In de eerste trainingssessie reeks handelen we zodanig dat de gemiddelde tijd dat het duurt voordat een positieve bekrachtiger wordt gegeven 30 seconde is. Een dergelijke reeks kan er als volgt uit zien. 10, 20, 70, 30, 20, 50, 60, 10, 30, 10, 20 seconde. De volgende trainingssessie reeks gaat over tot een gemiddelde tijd van 60 seconde. Bijvoorbeeld een reeks van 40, 80, 30, 90, 60, 20, 100, 60 seconde. Vervolgens volgt er de doelstelling dat men gemiddelde reeksen afhandelt van 90 seconde. Bijvoorbeeld 50, 140, 80, 100, 10, 170, 110, 70, 90 seconde. Men spreekt in dit geval over een variabel interval van de positieve bekrachtiging.

Doel van het trainen met variabele beloning is uiteraard de mogelijkheid te krijgen de hond een programma uit te laten werken op een examen of wedstrijd zonder dat de motivatie zal wegvloeien gedurende de uitwerking van het programma. Minder belonen dan het programma vraagt of niet belonen zal de motivatie doen laten wegvloeien.

Om deze theorie te onderbouwen geef ik een menselijk voorbeeld. Stel men neemt altijd de lift naar boven. Men drukt dan op een knop, de lift komt aan. Men is dit zo gewend en men drukt op een bepaald moment de knop en de lift komt niet....! Men drukt nog een keer en nog een keer op de knop.... Ten slotte gaat men op de knop rammen om vervolgens maar de trap te nemen. De daarop volgende dagen zal men toch eerst de knop uitproberen..... maar als dit dagen achter elkaar geen succes geeft dan zal men vervolgens gelijk de trap gaan nemen.... Lees hier: knop drukken is uitvoering van een commando. Het uitblijven van de lift is het uitblijven van de beloning en zal in eerste instantie een intensievere uitvoering van het commando te weeg brengen. Het totaal uitblijven van een beloning zal tot gevolg hebben dat het uitvoeren van het commando achterwege gaat blijven.

6.9 Moment van het gaan toepassen van bestraffingstrainingen

Het is noodzakelijk voor ogen te houden dat alvorens men bestraffingstrainingen wil gaan toepassen, de hond reeds in een ver stadium afgericht dient te zijn. Dit om geen ongewenste nevenaffecten voor wat betreft de gedragshandelingen van de hond te creëren. Het is namelijk ethologisch onderbouwd dat honden (en ook vele andere dieren), indien zij te onervaren zijn, onplezierige ervaringen heel snel koppelen aan de locatie waar zij op dat moment bevinden. In het vakjargon wordt hierover dan ook wel de term “locatiekoppeling” gebruikt. “locatiekoppeling” houdt voor onervaren hond in dat hij bij toepassen van bestraffingstraining methodieken de bestraffing gekoppeld wordt aan het aanwezig zijn op een bepaalde locatie in plaats van de gedragshandeling die hij op dat moment uitvoert. “Locatiekoppeling” is voor jonge onervaren dieren een natuurlijk gedrag wat ten dienste is voor het voortbestaan van het dier. Gekoppeld aan dit natuurlijke gedrag zit het feit dat er bij dieren (en dus ook honden) een verandering in het leergedrag plaatsvindt naar mate zij meer ervaring (lees voor honden: verder afgericht zijn) hebben verkregen. Deze verandering bestaat uit een langzame verschuiving van “locatiekoppeling” naar een “gedragskoppeling”. Met andere woorden, onplezierige ervaringen worden dan gekoppeld aan de gedragshandeling die zij op dat moment uitvoeren in plaats van aan de locatie waarin of op zij zich op dat moment bevinden.

Deze wetenschap gebied dus dat men alleen bij honden die reeds meerdere commando's aangeleerd zijn men bestraffingstrainingmethodiek kan gaan toepassen. Dit omdat deze honden zich van de naïeve "locatiekoppeling" een ontwikkeling hebben doorstaan naar een "gedragskoppeling".

Bij bovenstaande tekst is het goed om te beseffen dat een leereffect/trainingsresultaat het grootste resultaat brengt indien men een hond nieuwe commando's/vaardigheden aanleert zonder stevige correcties/bestrafing! Ideaal is zelfs om de hond commando's/vaardigheden zonder enige correcties/bestrafing aan te leren en in deze aanleerfase alleen te werken door beloning van gewenst gedrag. Na de aanleerfase kan echter een periode volgen waarbij correcties/bestrafing noodzakelijk kunnen zijn voor een aanvaardbaar eindresultaat van de trainingen te verkrijgen. De stelling dat een hond af te richten is zonder enige correcties/bestrafing past voor het grootste merendeel van de honden niet bij het karakter van de hond. Daarbij is het een stelling die de natuurwetten vreemd is. Wat altijd belangrijk zal blijven is dat het africhten van een hond met gezond verstand gebeurt met kennis van zaken en eerlijk ten opzichte van de hond. Later zal in dit werkstuk meer duidelijk worden gemaakt over de betekenis van bovenstaande tekst.

6.10 Stimulans discriminatie

Men behoort er rekening mee te houden dat er vaak veel verschillende stimulansen worden gegeven bij het aanleren van een bepaald commando. Dit kunnen bewust en onbewuste stimulansen zijn. Men behoort daarom voor ogen te houden dat men de hond in fases moet aanleren welke acties van de geleider en verdere omstandigheden "HET" uiteindelijke commando is voor het uitvoeren van gewenst gedrag. Als dan niet bewuste oogcontacten, lichaamshoudingen of akoestische signalen, met daarbij de ruimtelijke omstandigheden van dat moment. Het kunnen voor de hond allemaal signalen zijn geworden om een bepaalde actie uit te voeren. Vinden meerdere van deze signalen simultaan plaats voorafgaande het daarop volgend gewenst gedrag van de hond, dan spreekt men van complexe stimulans. Om dit begrip van complexe stimulans duidelijker te maken geef ik als voorbeeld het aanleren van de zitoefening tijdens het volgen. De hond volgt dan aan de voet van de geleider. De geleider geeft het commando ZIT (=1), stopt met lopen (=2), buigt naar zijn hond toe (=3), werkt in met de lijn (=4). Door discriminatie van stimulans, dit door in fases nummer 4, 3 en 2 achterwege te gaan laten, heeft men een leerproces doorlopen dat de hond alleen op het commando ZIT het gewenste gedrag uitvoert. Dit leerproces van het aanleren door middel van discrimineren bij een complexe stimulans noemt men in de vakliteratuur contextual learning. (Dickinson, 1980)

6.11 Samenvatting basis leerwetten

Samenvattend kan men stellen dat bij het trainen van de hond met behulp van de basis leerwetten van de volgende regels en theorieën moet worden uitgegaan.

Het aanleren

- Een positieve bekrachtiger, een negatieve bekrachtiger en correcties kunnen enkele en alleen plaatsvinden als reactie op het gedrag van de hond **NA** een commando van de geleider. Deze volgorde mag nooit omgekeerd worden.
- Voor het aanleren van gewenst gedrag wordt in de aanleerfase elke aanzet tot het gewenste gedrag beloond. Hier bedoel ik met beloning het de hond toekomen van een positieve bekrachtiger.
- Voor het aanleren van gewenst gedrag wordt in de herhalings- en afwerkingsfase alleen gewenst gedrag beloond, dat volledig en correct wordt uitgevoerd. Nog later worden er variabele intervallen tussen de beloningen ingevoerd.
- Want als een bepaald gedrag elke keer beloond wordt op den duur, neemt de bereidheid dit gedrag uit te voeren af.
- En als een bepaald gedrag met verschillende tussenpozen beloond wordt, de bereidheid dit gedrag te tonen het grootst wordt.
- Iets is ook aan te leren door bij gewenst gedrag een negatieve bekrachtiger weg te laten vloeien. Het weg laten vloeien van een negatieve bekrachtiger zou men dus hier een vorm van een “beloning” kunnen noemen.

Het afleren

- Voor het afleren van ongewenst gedrag dat voorkomt uit bijvoorbeeld grote onderdanigheid of aandacht vragen, het ongewenste gedrag volledig genegeerd dient te worden (extinctie).
- Ander ongewenst gedrag wordt afgeleerd door het elke keer te corrigeren en er ander gedrag, dat beloond kan worden, voor in de plaats te stellen.
- Want als gedrag met verschillende tussenpozen wordt gecorrigeerd, wordt de bereidheid om dit gedrag uit te voeren het grootst.
- En als een bepaald gedrag elke keer gecorrigeerd wordt, op den duur de bereidheid dit gedrag te vertonen af neemt.
- Als bij een bepaald gedrag nooit een bekrachtiging of correctie krijgt, neemt de bereidheid om dit gedrag te voeren af.

Bekrachtiging is een heel machtig middel bij de africhting van honden. Je moet het echter wel goed weten toe te passen. Want zo machtig het is om gewenst gedrag te creëren, zo machtig is het ook om bij onjuist gebruik ongewenst gedrag te creëren.

Tevens moet men onthouden dat ELKE hond een Egoïst is en werkt uitsluitend werkt om een BELONING te krijgen (en/of een CORRECTIE te vermijden) en zeker NIET om zijn baas een plezier te doen!!

6.12 Opbouw van de hond met gebruikmaking van zijn natuurlijke eigenschappen - de driften

Hiervoor ben ik op verschillende manieren erg diep ingegaan op de basis leerwetten van de hond. Het vervolg op deze basiskennis is eigenlijk niet meer dan het verder ingaan op het begrip operante conditionering.

Wat bij de opbouw van de hond betrokken dient te worden is de kennis van de herkomst van de verschillende gedragskenmerken van de hond. Men behoort van de verschillende psychische gedragsuitingen de biologische grondslag te kennen. Niet voor niets begint dit werkstuk dan ook met een grafische voorstelling (naar Seiferle) over dit onderwerp. Het onderkennen van bepaalde driftvormen is geen eenvoudige zaak, mede omdat bij een vergelijking met de stamvader van alle honden, de wolf, duidelijk wordt dat door domesticatie de uitdrukkingsvormen enigszins veranderd zijn. Tevens is het zo dat (kyn)ethologisch gezien driften moeten worden onderverdeeld in afzonderlijke driften, maar een bepaald gedrag van een hond gezien moet worden als een resultaat van een zeer snelle opeenvolging van een aantal driften.

Van deze kennis van de herkomst van de verschillende gedragskenmerken gaan we gebruik maken. We gaan nu de motivering van de hond, om over te gaan in de uitvoering van een bepaald gewenst gedrag, verhogen. Dit doen we door heel bewust een hond een bepaald driftdoel te laten bereiken. Met andere woorden, we werken er naar dat elke handeling die de hond uitvoert zijn motivering heeft in het willen bereiken van een driftbevrediging. En met elke handeling bedoel ik echt elke handeling. Het moet dan zelfs zo zijn dat bij het appèl of manwerk de hond de geleider c.q. pakwerker wil activeren op het moment dat deze in zijn ogen even geen aandacht aan hem schenkt, om zo zijn driftbevrediging te kunnen bereiken. Door de hond zeer sterk te motiveren, dit dus door de hond zeer hoog in drift te brengen door een driftsterke sleutelprikkel, zal de hond des te gretiger worden om het gewenste gedrag optimaal te vertonen. We spreken over operante conditionering d.m.v. driftbevrediging.

Wat betreft driften en hun theorie nog het volgende.

Volgens de Oostenrijkse gedragsonderzoeker prof. dr. Konrad Lorenz staan alle kleinere driften in dienst van de “grote vier”, ofwel de gedragssystemen van de eerste orde.

Gedragssystemen geven gedragselementen of andere gedragssystemen met gedragselementen.

De gedragssystemen van de eerste orde zijn:

- 1)Voedselverwerving
- 2)Voortplanting
- 3)Vlucht
- 4)Agressie

Al deze systemen zijn gericht op de instandhouding van de soort. Gedragingen die bij conflicten tussen de verschillende systemen naar voren komen zijn onder andere: ambivalentgedrag, omgerichtgedrag en overspronggedrag.

De gedragssystemen van de eerste orde brengen dus ook de driften waarvan we gebruik maken bij de opbouw van de hond tot ons africhtingdoel. Denk hierbij aan de buitdrift, verdedigingsdrift, meutedrift etc.

Driften behoren in een zeer vroeg stadium bij een jonge hond tot ontwikkeling gebracht te

worden. Echter behoort men er rekening mee te houden dat jonge honden nog niet lang in hun driften te houden zijn, daar deze dan nog snel wegvloeien. Voor ons mensen geldt dat talent voor een bepaalde sport op een zeer jeugdige leeftijd ontwikkeld dient te worden voor het verkrijgen van een optimaal resultaat op de langere termijn. Het aanwezig zijn van talent zonder goede ontwikkeling ervan brengt geen toppositie. Voor honden geldt niets anders! Techniek moet vroeg aangeleerd worden.

De buitdrift is zeer belangrijk bij de opbouw van de jonge hond in de africhting. Het is de drift die dient als vertrekpunt bij zowel het speuren, appèl als bij het bijtwerk, want buitdrift geeft de mogelijkheid andere driften te beheersen of te matigen. Deze mogelijkheid komt uit het feit dat buitdrift geen vermijddgedrag of sociale onderwerping te weeg kan brengen. En dat brengt met zich mee dat buitdrift voor de hond alleen maar positieve ervaringen met zich mee kan brengen. En daar kunnen we gebruik van maken. Het is namelijk zo dat honden altijd maar in één drift werkzaam kan zijn. Dus een hond zit in verdedigingsdrift of in vermijddgedrag of in de sociale onderwerping of in buitdrift etc. etc. De hond kan echter wel zeer snel omschakelen van de ene drift naar de andere drift.

Zo kunnen we een hond die in verdedigingsdrift zit gedurende bijtwerk en dreigt te vervallen in het vermijden, deze snel over zetten in buitdrift. Vermijddgedrag wordt dan dus voorkomen en zijn inzet van de verdedigingsdrift wordt positief beloond. Wat de hond weer sterker gemaakt heeft in verdedigingsdrift.

Als een jonge hond wordt gecorrigeerd gedurende een volgoefening bij appèltrainingen en dreigt hierdoor te veel in het vermijden te vallen geeft buitdrift (bal) de oplossing dit tegen te gaan. De buitdrift bevrediging (krijgen van bal) is hier dus de positieve bekrachtiger.

Buitdrift zal dus zijn bijdrage geven een hond uiteindelijk sterker en hoger richting een bepaald gewenste drift te kunnen brengen. En dit brengt dus met zich mee dat bij correcties door de geleider de hond minder snel in vermijddgedrag of sociale onderwerping zal vallen.

Gebruikmaken van buitdrift bij het gaan trainen met een zeer jonge hond is dus een MUST. Echter dient men met het volgende te allen tijde rekening te houden. Te veel drift is funest! Een hond te hoog in drift is niets aan te leren. Een hond is te hoog in drift als men niet meer “door komt” bij de hond met lichte correcties. De controle over de hond/het respect van de hond is dan verloren gegaan. Vooral bij zeer temperament volle honden kan deze situatie snel ontstaan. Later kom ik over het verliezen van respect terug.

6.13 Een positief geconditioneerd akoestisch signaal bij de operante conditionering d.m.v. driftbevrediging en het combineren met target training

6.13.1 Een positief geconditioneerd akoestisch signaal bij de operante conditionering d.m.v. driftbevrediging

John Fisher wordt door vele gezien als de persoon die aan deze methode van trainen met operante conditionering door middel van driftbevrediging het gebruik van een positief geconditioneerd akoestisch signaal met behulp van een “clicker” heeft toegevoegd. Echter midden jaren 1940 trainde Keller en Marian Breland al honden door middel van “Clicker”-training. Ongeveer tien jaar later ontwikkelde Keller Breland een soortgelijke “clicker”-training voor dolfijnen. Een “clicker” is een klein metalen voorwerp waarmee men met de hand een “click” geluid kan produceren.

Een positief geconditioneerd akoestisch signaal zoals een “click” moet stap voor stap aangeleerd worden. De eerste stap is de “click” te laten horen en direct daarna (na één seconde!) een brokje (voedsel) richting de bek van de hond te laten komen. Let op, in deze fase mag de tijd tussen de “click” en het krijgen van voedsel niet langer of korter dan één seconde zijn en de volgorde hierbij is uitermate belangrijk. Om de doelstelling te bereiken van de betekenis van de “click” mag het moment van de hoorbare “click” en het geven van voedsel niet exact samen of de volgorde omgekeerd worden. De beweging van je hand om het voedsel te gaan geven is hierbij bepalend voor de genoemde tijd tussen de “click” en het gaan leveren van het voedsel!! Je gaat met deze stap in de opbouw door totdat de hond in de loop der dagen duidelijk de nieuwe stimulans (de “click” dus) accepteert. De volgende stap in de opbouw is een eenvoudige oefening te doen met de hond die deze al zeer goed kan uitvoeren en precies op het moment dat de oefening correct is uitgevoerd de “click” te laten horen en vervolgens een brokje te geven. Dus door nu te “clicken” op het moment dat de hond gewenst gedrag vertoont en daarna direct de hond voedsel te geven wordt de “click” op den duur een steeds sterker positief geconditioneerd akoestisch signaal. De “click” wordt dus op deze wijze een positieve bekrachtiger, het voedsel een beloning. Eerder in dit werkstuk heb ik al beschreven hoe de Russische fysioloog Ivan Petrovitch Pavlov door middel van zijn psychologische experimenten met honden de mogelijkheid hiervan bewees. In deze aanleerfase van het positief geconditioneerd akoestisch signaal moet men dergelijke oefeningen niet meer dan drie keer herhalen. Uiteindelijk, bij de voltooiing van de opbouw van een oefening, mag de overbruggingstijd tussen de “click” en de daadwerkelijke ontvangst van voedsel enkele seconden zijn. Dit verlengen van de overbruggingstijd is essentieel om de mogelijkheid te krijgen door middel van een “click” op exact het juiste moment (timing) de hond op wat afstand van ons te bevestigen dat deze zijn oefening perfect heeft uitgevoerd en de daadwerkelijke beloning (voedsel) even later te laten volgen!

In literatuur wordt in dit geval het voedsel vaak omschreven als Primary Reinforcer (bekrachtiger) wat gelijk staat voor “gewone/aangeboren/ natuurlijke beloning”. Een bekrachtiger dus die in een biologische behoefte voorziet, zoals ook drinken, seks en sociale interactie tussen honden onderling dit doet. Bij trainingen is voedsel uiteraard het meest praktisch om gebruik van te gaan maken. Hierbij opgemerkt dat in plaats van voedsel later het krijgen van een balletje of dergelijke (=bevrediging van de buitdrift van de hond) het voedsel kan gaan vervangen, wat in de praktijk erg handig kan zijn bij trainingen.

Er ontstaat dus een koppeling van de Primary Reinforcer met “iets”, in dit geval de “click”, waarbij dit “iets” dan de Conditioned Reinforcer is wat vaak ook de benaming Secondary Reinforcer krijgt. Conditioned (Secondary) Reinforcer staat dan voor “aangeleerde beloning”. Het grote voordeel van het creëren van een positief geconditioneerd akoestisch signaal is dat men de hond ook op een afstand een positieve bekrachtiging kan laten toekomen. Dat geeft dus de mogelijkheid altijd op exact het juiste moment een positieve bekrachtiging aan de hond te kunnen geven. Gezien deze timing zeer belangrijk is, maakt van het creëren van een positief geconditioneerd akoestisch signaal en het gebruik van deze op het juiste moment, een goede zaak. Als men de functies van de Conditioned (Secondary) Reinforcer “click” analyseert komt men dus tot een drietal in totaal.

- 1) De “click” werkt als “markeerder”, hij identificeert het bedoelde gedrag voor de hond. Hiermee begrijpt de hond waarvoor hij beloond wordt/ gaat worden.

- 2) De “click” is voorspeller van de Primary Reinforcer (voedsel, bal of dergelijke beloning). Deze functie is het sterkste van de drie. De hond leert deze ook snel en gemakkelijk en blijft ook lang hangen in het geheugen van de hond.
- 3) De “click” dient als overbrugging van de tijd tussen gewenst gedrag en de Primary Reinforcer (geven van de beloning). Het maakt dus een goede timing mogelijk.

De Primaire Reinforcer moet altijd blijven volgen na het gebruik van een Conditioned (Secondary) Reinforcer. De hond moet altijd het idee behouden dat de Conditioned (Secondary) Reinforcer ergens voor staat. Een stelling die vaak wordt aangehouden is dat een Conditioned (Secondary) Reinforcer nooit vaker gebruikt mag worden als de Primaire Reinforcer en dat de verhouding (Conditioned (Secondary) Reinforcer staat tot Primaire Reinforcer) zelfs ongeveer één op de vijf moet zijn.

Nu hoeft dit geconditioneerd akoestisch signaal dus niet persé een “click” te zijn. Eigenlijk kan elk akoestisch signaal gebruikt worden tot het creëren van een positief geconditioneerd akoestisch signaal. Zo kunnen bijvoorbeeld de woorden “GOED ZO” hetzelfde effect gaan geven of fluiten, klappen, vingers knippen etc. Het gebruik van spraak in plaats van een “clicker” lijkt mij in de honden africhtingssport veel praktischer, immers je houdt je handen dan vrij voor de handelingen met de hond. Al moet gezegd worden dat de “click” van een “clicker” neutraal, onmiddellijk, kort en niet te verwarren is. Dit maakt de “clicker” een veilig hulpmiddel voor geleiders die niet goed zijn in het werken met de juiste mimiek, lichaamstaal, spraak etc. Het belang van een positief geconditioneerd akoestisch signaal is ook aangetoond met laboratoriumproeven. Deze hebben bewezen dat bij toepassing van een negatieve bekrachtiging methodiek, dieren een grotere ontspanning en of speelgedrag vertonen indien er altijd na het wegvallen van de bekrachtiger een toonsignaal hoorbaar is. Het toonsignaal wordt de herkenning en de bevestiging van de gevonden rust/ontspanning. Leer hier het volgende uit. Bij het werken met een negatieve bekrachtiger verkrijgt men een optimaal resultaat indien men daarbij werkt met een herkenbaar signaal voor de hond na het wegvallen van de negatieve bekrachtiger (= op het moment dat goed gedrag wordt getoond). Nogmaals, een herkenbaar signaal kan dus zijn een toon als de “click” of spraak als “braaf”, maar ook mimiek en andere lichaamstaal.

De hiervoor beschreven “clicker-principe”, of wel in vaktaal genoemde de *Conditioned (Secondary) Reinforcer*, is één variant van de twee type “markeerders” varianten die er feitelijk zijn.

Een *Conditioned (Secondary) Reinforcer* kan namelijk **gunstige** gevolgen hebben voor een hond maar kan ook **ongunstige** gevolgen met zich meebrengen.

*De “clicker” variant is dus een **gunstige** markeerder want het zal de hond wat lekkers brengen omdat hij gewenst gedrag vertoont.

*Woorden als “foei/nee” kan een **ongunstige** markeerder worden voor het gaan wegblijven van lekkers op het moment dat de hond ongewenst gedrag vertoont. Er is dan hier geen spraken van een positieve correctie maar een negatieve correctie! In een voorgaande tabel heb ik dit ook aangeduid met de term negatieve straf. Voor de grote voorstanders van “pijnloos” trainen met een hond dus een goed te gebruiken trainingsmethode waar ik verderop een visie over zal geven.

Het werken met een “clicker” kan ook een andere zeer praktische reden hebben. Indien men

een hond africht met de bedoeling deze later bij een andere geleider in bezit komt, is de “clicker” een uitstekend instrument voor een goede overdracht van trainingsactiviteiten. Doordat de “clicker” een “uniforme stem” is, worden de trainingsactiviteiten minder persoonsafhankelijk. Immers naar de hond toe is de “uniforme stem” het signaal voor het versterken /belonen van reeds geconditioneerd gedrag. Naar de geleider toe is het geconditioneerde gedrag van de hond de manier waarmee de hond wil bereiken een “click” actie te forceren. Om de “clicker” als “uniform” signaal daadwerkelijk in de praktijk zijn werk te kunnen laten doen, geldt wel als voorwaarde dat de nieuwe geleider inzicht heeft in deze trainingsmethodiek. Dit vooral voor wat betreft de timing van het geven van het “clicker” signaal.

Als ik voor wat betreft de overdraagbaarheid van getrainde honden aan andere geleiders dit hoofdstuk volledige wil schrijven, moet ik hier ook het begrip “shaping” betrekken. “Shaping” en de “clicker” worden vaak gezien als twee zaken die bij elkaar horen en worden dan verwoord onder de term “de clicker methode”. De opzet van de “clicker” in deze “clicker methode” mag uit voorgaande tekst nu duidelijk zijn. “Shaping” staat bij de “clicker methode” voor een manier van trainen, waarbij de geleider wacht totdat de hond gewenst gedrag toont. Met behulp van de “clicker” wordt dit gedrag steeds verder versterkt en verfijnt in de gewenste richting waar men uit wel komen. Inwerking met een lijn of handen en dergelijke is er dus totaal niet bij. De hond is dus de initiator van het gedrag, de geleider een passieve participant die alleen maar het “uniform” signaal geeft bij het getoonde gedrag. Het voordeel van een dergelijke 100% “shaping” en “clicker” trainingsmethodiek is dat het werken van de hond onafhankelijk is van de geleider die er bij staat. Immers als er totaal geen dwang en dergelijke van de africhter in de opbouw aanwezig was, dan is de afwezigheid van deze africhter op het moment dat de hond bij zijn nieuwe geleider zit veel minder relevant voor het functioneren.

De methode met “Shaping” kent veel sympathie voor mensen die een groot voorstander zijn van honden volledig af te richten zonder “pijn” of stress. Hierbij wordt vaak verwezen naar het africhten van onder andere dolfijnen en orka’s in zeezoogdierenparken met behulp van een “clicker methode” en de resultaten hiervan. Echter vergeten de mensen hierbij dat een halsband om doen bij deze dieren er niet bij is en deze methode van werken meer komt uit praktische noodzaak met al zijn voor en nadelen.

Daarnaast vind ik het praktisch niet haalbaar om ieder type hond en voor elke doestelling met deze 100% “clicker-shaping methode” **volledig** te gaan africhten. De methode eist ook heel veel vaardigheid van de africhter om deze methode 100% in de praktijk te brengen, wat zeker een groot deel van de africhters zullen missen.

Het woord **volledig** in betrekking met het africhten was hierboven bewust aangedikt. Want het is een feit dat het **aanleren** van commando’s/vaardigheden het meeste rendement kent indien dit in deze aanleerfase dit gebeurt zonder of zo min mogelijke correcties van de hond. De hiervoor genoemde manier van trainen, waarbij de geleider wacht totdat de hond gewenst gedrag toont en met behulp van de “clicker” dit gedrag steeds verder versterkt en verfijnt in de gewenste richting waar men uit wel komen, is zonder meer het effectiefste. Inwerking met een lijn of handen en dergelijke is er dan dus totaal niet bij. Maar een volledige noodzaak om deze methode 100% in de praktijk te brengen is er ook weer niet. Honden geschikt voor de sport/dienst waarvoor men aan het africhten is zullen enige lichte inwerking met een lijn of handen goed weten te verteren en zonder dat het ten koste zal gaan van het eindresultaat.

Zeker is dit van toepassing als de hond in bij het aanleren in een passende/niet te hoge drift gebracht is naar een geliefd voorwerp of lekkernij. Voor temperamenten honden zal het zelfs een noodzaak kunnen zijn om lichte inwerkingen toe passen.

Na de aanleerfase mag het in mijn ogen geen enkel probleem te zijn ook de nodige gedoseerde (positieve) correcties/straf toe te dienen als de hond door zijn gedrag daar om vraagt. Immers de hond weet dan wat wij van hem verlangen maar kiest er voor om ons uit te proberen of het niet op zijn wijze uitgevoerd kan worden. Het is een proces wat in de wereld van de natuur ook zo afgehandeld wordt...de meerdere corrigeert (gedoseerd) zijn ondergeschikte bij te brutaal gedrag. **Het brutale is een natuurlijk gedrag van de jonge ondergeschikte om te kijken hoever deze mag/kan gaan en weet dus waarom hij gecorrigeerd wordt en welk gedrag wel gewenst is.** Hiërarchie heet dat.

De hondeneigenaren zijn echter een heel eind vervreemd van deze natuurlijke wetgeving. Emotoneel denken en handelen is hiervoor in de plaats gekomen. Het opvoeden van en hondensport met de hond heeft een trend gekregen van het “pijnloos” en stress-vrij moeten omgaan met de hond. De commercie speelt goed in op die emotie. Pas je als commercieel uitbater aan wat hondeneigenaren prettig en gemakkelijk vinden. Zeg en doe wat ze met hun emotie graag horen en zien....en het is kassa. Als vrijwilliger instructeur binnen een vereniging kun je er “Popie Jopie” mee worden. Onderbouwing door zogenaamde wetenschappelijke onderzoeken wat betreft het “pijnloos” en stress-vrij opvoeden/trainen, springen hier ook op in. Maar dit zijn in de regel typisch die onderzoeken waar richting de gewenste conclusie wordt onderzocht/geschreven. We kennen dit ook van grote bedrijven die hun product als “wetenschappelijk” bewezen willen verkopen. Hierbij geven deze bedrijven de opdracht aan “wetenschappers” tot een bepaalde conclusie te komen door door middel van gemanupuleerd onderzoek en misleidende rapporten. We hebben iets dergelijks ook gezien bij de discussie over het gebruik van stroombanden bij honden. Er wordt allemaal een label wetenschappelijk aangehangen maar het geheel is het die term niet waardig.

Maar begrijp mij niet verkeerd. De tijd van met grof geweld en zonder kennis van zaken opvoeden/africhten van honden en het totaal verkeerd gebruik van stroombanden, moet ook voorbij zijn. Op deze wijze honden africhten is achterhaald. Het is daarmee tevens maatschappelijk niet te verdedigen en zal daarmee de hondensport geen goed doen.

Hondensporters moeten beseffen dat de hondensport in zeer zwaar weer zit. De maatschappij houdt de hond onder een loep. Deze mag geen hond meer zijn zoals deze van oorsprong werd gehouden. Nuttig als gebruikshond met hoge natuurlijke werkdriften. Door eerder genoemde vervreemding van de mens met de natuurlijke wetgeving, weet men niet of vindt men het lastig met dit soort type honden om te gaan. Het niet in toom kunnen houden en ongelukken met honden zijn het gevolg. De politiek springt daar op in. Niet dat de politiek altijd verstand heeft waar het het probleem precies zit. Maar ja, het meegaan met de grote massa scoort stemmen. Daarnaast heeft de hondensport het probleem van de vergrijzing de geleiders. Jonge aanwas in de sport is schaars. Te weinig tijd, andere interesses, te lastig om te beoefenen etc. Kleindierversenigingen, de duivensport en noem ze maar verder op, kennen ook het probleem. Het is geen prettige conclusie maar wel een feit. Hondensporters zijn aan het uitsterven.

6.13.2 Het combineren van handtouch en handtarget training richting de gewenste positietarget

Het combineren van touch en target training richting de gewenste positietarget, waarbij ook gebruik wordt gemaakt van de hiervoor beschreven “clicker-principe”, is een methode om de hond onder andere uitmuntend aan te leren **volgen aan de voet** van de geleider. En wel op het moment en wijze zoals dat gedurende de uitvoering van een keuring/examen/wedstrijd gewenst is. Maar de methode kan ook voor het aanleren van andere oefeningen gebruikt worden. Echter om de uitleg van de methodiek overzichtelijk te houden zal ik het hier hoofdzakelijk houden bij de opbouw van het volgen aan de voet.

Waarschijnlijk zullen vele ervaren africhters bij het zien en horen van clicker, touch en target trainingen zich daar erg negatief over uitlaten en meer geloven in hun eigen manier van africhten door middel van alleen dwang en dwangmiddelen. De ervaring leert ook dat ze geen moeite doen om de theorie en praktische invulling te doorgronden. Misschien is dit voor sommige africhters een gemiste kans om toch voor hun het bruikbare hiervan in te voegen in hun trainingsmethodiek. Moet hierbij wel opmerken dat praktische invulling van clicker, touch en target trainingen niet iedere africhter, of misschien beter gezegd, iedere combinatie hond/geleider de vaardigheid heeft of zal krijgen deze op hoog niveau uit te voeren is. Het lezen en het doorgronden van theorieën is vrij snel mogelijk, het goed praktisch in kunnen vullen heeft vaak jaren nodig.

Het is bovendien goed om te weten dat clicker, touch en target trainingen de mogelijkheid geeft om dominante/agressieve honden, of op andere wijze uit controle geraakte honden, naar gewenst gedrag om te vormen. En wel zonder dat erg grof geweld erbij gebruikt moet worden of deze honden “gebroken” moeten worden met veel geweld. Deze manier van trainen geeft bij dit type honden de mogelijkheid het “dominantie gevecht/conflict” te omzeilen en daarmee toch de doelstellingen te halen. De dominante aard van de hond verandert daarmee niet maar het dominante gedrag wordt niet opgeroepen en de hond is daardoor gemakkelijker africhtbaar. Immers, als de dominantie van de hond niet wordt opgeroepen zal er geen uitdaging voor de hond zijn om zijn rangordepositie te willen/moeten behouden. Dit geeft misschien veel meer plezier bij het trainen met dit type honden, maar zeker een meer maatschappelijke aanvaardbare manier van trainen met deze honden. Het grote belang van dit laatste kan en mag men niet meer onderschatten in de hondensport!

Voor wat betreft de uiteindelijke sportieve wedstrijd resultaten moet ik er op wijzen dat de touch en target trainingen ook nadelen kent. De valkuil zit hem in het afbouwen van de “inwerking” met touch en target methodieken. De “inwerking” met hand/vingers wordt sterk geconditioneerd, wat het lastig maakt de “inwerking” weer weg te trainen met behoudt van het gewenste gedrag in uitmuntende uitvoering. Immers inwerking moet worden gezien als een strafpunten opleverende handeling. Er zal dus een gedegen opbouw afgerond moeten worden van handtouch naar handtarget en van handtarget naar perfecte **positietarget, waaraan gekoppeld (bij een volgende hond) een naar je hoofd (oogcontact zoekende) kijkende hond.**

Een persoon die meester is in het sport africhten van een hond weet perfect gebruik te maken van alle hulpmiddelen/technieken in de opbouw van de hond, maar weet deze ook uiteindelijk volledig te elimineren bij de uitvoering van een perfecte oefening.

Om de theorie van dit hoofdstuk compleet te maken behoor ik ook het generalisatie contingentie principe uit 1971 van de Amerikaans psycholoog David Premack (1925-2015), kortweg het

“Principe van Premack”, onder de aandacht te brengen.

Tijdens experimenten met ratten kwam hij erachter dat de ratten die al enige tijd geen water hadden gekregen, leerden om vaker in hun tredmolens te rennen als zij daarna de mogelijkheid kregen om te drinken. Andere ratten kregen wel voldoende water maar werden juist weer beperkt in hun bewegingsruimte. Deze ratten leerden meer te gaan drinken als zij daarna de mogelijkheid kregen om te rennen in de tredmolen.

Deze experimenten gaven het Premack principe dat is gebaseerd op het psychologische principe dat hoogfrequent (en plezierig) optredend gedrag als bekrachtiger kan worden gebruikt voor laagfrequent (en minder plezierig) gedrag. Daarnaast gaven de experimenten aan dat één en dezelfde handeling/activiteit door bepaalde leefomstandigheden als plezierig ervaren kan worden en bij andere bepaalde leefomstandigheden als onplezierig ervaren kan worden.

Bij hondentrainingen kan van dit Premack principe gebruikt worden als het er om gaat gedrag dat een hond graag uitvoert als een Conditioned (Secondary) Reinforcer te gebruiken/te laten dienen. Een simpel voorbeeld hiervan zien we vaak bij trainingen van het manwerk. Men verlangt van de hond dat deze de geleider aankijkt voordat deze het commando krijgt de pakwerker te vervolgen. Zie hier dan het mogen gaan vervolgen van de pakwerker de Conditioned (Secondary) Reinforcer voor het gedrag aankijken van de geleider. De Primary Reinforcer is dan het in mogen bijten bij de pakwerker (= buitmaken = biologische behoefte van voedsel verwerving). Dit gehele verhaal van het Premack principe geeft dus hiermee gelijk aan dat een hond verschillende de Conditioned (Secondary) Reinforcers aan te leren zijn en in te zetten zijn op het moment dat het ons het beste past.

*Het aanleren van de handtouch oefening “volgen” kan stap voor stap, opgebouwd in vele oefendagen, als volgt geschieden.

De opzet van dit gehele hoofdstuk “**Communicatie en hoe honden leren**” is eigenlijk alleen uiteenzettingen te geven van theoretische achtergronden die betrekking hebben op het africhten van honden. Maar om praktische reden ga ik op deze plaats toch over tot het beschrijven van een praktische invulling van de “handtouch” methodiek. Mede om een poging te doen om verder in het werkstuk overzichtelijk te kunnen blijven bij het beschrijven van de materie die komt kijken met het africhten van honden in de praktijk.

Dus daarom op deze plaats een stappenplan van het aanleren met behulp van deze methodiek.

Voordat men van start gaat met de verschillende fases van deze methodiek zoals hier beschreven, moet men het volgende voor ogen houden op de momenten de hond niet het gedrag toont dat wij van hem verlangen. De hond wordt nooit fysiek of met luide boze woorden gecorrigeerd! Immers dit roept alleen maar het “dominantie gevecht/conflict” op en dat was nu precies wat wij niet wilde! Er zijn verschillende mogelijkheden om op deze momenten op de juiste wijze op te treden:

- Op deze momenten kan men het ongewenste gedrag negeren en wachten tot het gewenste gedrag getoond wordt door de hond.

- Andere mogelijkheid is een rustig NEE of FOEI te uiten en zich af te wenden van de hond. We maken dus gebruik van het creëren van een **ongunstige** markeerder doordat tevens de “click” wegblijft en het lekkers wegblijft op het moment van het ongewenste gedrag. We moeten hierbij van uit gaan dat de hond wel weet wat het gewenste gedrag is. Vervolgens wordt de oefening opnieuw begonnen.

De fases van de opbouw:

- 1) De hond behoort al bekend te zijn met een aangeleerd positief geconditioneerd akoestisch signaal.
- 2) Plaats een voedselbrokje in je linkerhandpalm onder je duim. De hond kan het voedsel dus niet zien zitten in je hand. De middelvinger en wijsvinger steken uit. In de rechter hand hanteert men de clicker. (opmerking: in plaats van een clicker kan men dus een ander reeds positief geconditioneerd akoestisch signaal gaan gebruiken, zoals GOED ZO!) In deze eerste stappen ga je op een stoel of op je knieën voor je hond zitten. Je houdt je linkerhand, met de handpalm naar onderen, vlak voor/boven de neus van de hond. Deze zal uit nieuwsgierigheid of door de geur van het voedsel aan je hand snuffelen. Wanneer de hond nu je middelvinger/wijsvinger aanraakt met zijn neus volgt er direct een “click” en krijgt de hond het voedsel. Mocht de hond niet je middelvinger/wijsvinger aanraken, dan raak je in deze fase zelf zachtjes de neus van de hond aan met de vingers. Op deze manier zal de hond ook gaan snappen dat de touch van deze vingers het voedsel zal gaan opleveren.

- 3) Heeft de hond de bedoeling door en voert de touch dus steeds zelfstandig uit, dan volgt de volgende fase in de opbouw. Men neemt nu in beide handen voedsel en in de rechterhand tevens goed zichtbaar de clicker. De linkerhand heeft weer de houding van de uitstekende middelvinger en wijsvinger. De uitvoering van de oefening is nu identiek als in de beschreven voorgaande fase. Mocht de hond met zijn neus de rechterhand aanraken dan laat men rustig een “**ongunstige** markeerder” horen door een woord als NEE of FOEI. De hond zal nu leren dat een touch van de twee vingers

van de linkerhand de “click” en het voedsel zal opleveren.

- 4) Wanneer blijkt dat de hond de vorige stap goed door heeft kan men overstappen naar de volgende fase. In deze fase zit er geen voedsel meer in de linker touchhand, maar alleen nog in de rechter clickerhand. De uitvoering van de oefening is als de vorige fase. De hond leert nu dat alleen de touch van de twee vingers van de linkerhand de “click” en het voedsel zal opleveren ondanks de verleiding van het voedsel in de rechterhand. Het voedsel komt nu van de rechterhand, maar wordt wel bij de linkerhand gegeven! Deze oefeningen van deze fase wordt herhaald totdat blijkt dat de hond echt niet meer in de verleiding komt om naar de rechter clickerhand te gaan om zijn beloning te bekomen.
- 5) De afstand tussen je touchhand en de neus van de hond wordt langzaam steeds groter gemaakt en de plaats van de hand ten opzichte van de hond steeds gevarieerd. De hond zal zich steeds meer moeten bewegen richting de hand. Je touchhand moet je op een bepaald moment zowel links als recht van je lichaam kunnen houden en wat hoger of lager, terwijl de hond elke keer voor een touch komt van de twee vingers van de linkerhand. Ook deze fase moet echt een kleine stapjes worden uitgebouwd. Verdere uitvoering is als beschreven in de vorige stap
- 6) De volgende fase is dat we de click – voedsel gaan uitstellen nadat de hond een touch met je vingers aan de linkerhand heeft uitgevoerd. Wat we willen bereiken in deze fase is dat de hond nogmaals je vingers aan raakt met zijn neus. Bij de eerste touch houden wij onze touchhand op dezelfde positie en wachten op een tweede touch van de hond. Bij de tweede touch volgt nu pas het bekende click – voedsel ritueel zoals uitgevoerd bij voorgaande stappen. Als dit goed gaat gaan we van de hond verlangen dat hij met zijn neus de vingers drie keer aanraakt voordat het clickritueel volgt.

Onze touchhand houden we steeds bij een nieuwe oefening op een andere positie, maar naar de eerste touch blijft de hand op dezelfde positie waar op een bepaald moment dus ook het click – voedsel ritueel zal volgen.

- 7) Nu komt mogelijk de meest lastige maar wel een belangrijke fase. We gaan proberen te bewerkstelligen dat de hond met zijn neus aan de vingers blijft “plakken”. Dat houdt in dat de hond niet met zijn neus aantikt tegen je vingers maar zijn neus tegen je vingers aan blijft houden. Als voorgaande fases goed zijn opgebouwd komt dit in de regel vanzelf. Belangrijk hierbij is de click op het juiste moment te geven. De hond bereikt niet meer zijn doel (“clickritueel”) door een tik tegen je vingers te geven met zijn neus, maar moet echt even blijven plakken voordat de click en vervolgens het voedsel komt. In deze fase is een halve seconde plakken voldoende om een click te kunnen geven. Positie van de vingers blijven we elke oefening variëren. Mocht dit gaan plakken echt niet lukken, moet men niet schromen enkele stappen terug te doen in de opbouw!
- 8) Blijft de hond een halve seconde plakken dan kan men naar de fase dat men van de hond gaat verlangen dat deze iets langer blijft plakken voordat het clickritueel komt. Een seconden of drie à vier plakken moet haalbaar zijn en wel bij aanvang van de

oefening de vingers steeds weer op een andere positie.

- 9) We zijn nu op een punt gekomen dat voor de oefeningen geen stoel meer nodig is of dat je op je knieën voor je hond gaat zitten. We voeren nu de oefeningen uit als in voorgaande fase, maar nu staan we rechtop bij de hond. Als het blijven plakken nu ook vier seconden lukt, kun we over naar de volgende fase.
- 10) In deze fase gaan we de hond leren de vingers te volgen op het moment dat deze zich voorwaarts bewegen. Bij deze oefening zorgen we dat de hond links van ons is (door zelf deze positie in te nemen!) en steken de toevingers uit. Zodra de hond zijn neus tegen de vingers drukt bewegen we ons rustig naar voren. De bedoeling is dus dat de hond onze vingers gaat volgen en wil blijven plakken aan de vingers. Een seconde of vier blijven plakken in beweging is een deze fase ruim voldoende om het clickritueel in werking te gaan zetten. Feitelijk hebben we de eerste aanzet tot de daadwerkelijke volgoefening gezet.

In deze stap moeten we zeker nog geen commando “volg” geven aan de hond op het moment dat hij de vingers volgt! Commando's toevoegen gedurende de opbouw met deze methode mag pas geschieden als de hond begrijpt wat het gewenste gedrag is. In dit geval dus het correct volgen aan de voet. Te vroeg beginnen met het geven van commando's kan de hond in verwarring brengen en dat we bewust of onbewust de hond gaan corrigeren! Heel de opzet om dominantie conflicten met de hond te vermijden wordt dan te niet gedaan!

- 11) In deze fase gaan we bewerkstelligen dat de hond stapje voor stapje onze vingers langer blijft volgen. De uitvoering is als in de vorige fase. Daarnaast gaan we de hond steeds meer in de gewenste juiste volgpositie brengen. Dit doe je door stapje voor stapje de hand met de uitstekende vingers steeds dichterbij ons toe te brengen, zodat de hond uiteindelijk met zijn schouder tegen onze linker knie loopt en zijn kop al enigszins omhoog.

- 12) Heeft de hond echt goed door wat de bedoeling is en is de uitvoering van de oefening al een fiks aantal seconden mogelijk in de verlangde positie tegen onze knie bij 8 van de 10 uitgevoerde oefeningen perfect houdbaar (inclusief met een haakse hoek of een keertwending in het loopprogramma), dan is de introductie van het commando “volg” mogelijk.

Dit moet dan als volgt geschieden. Men zorgt er wederom voor dat de hond links van ons is, dus al min of meer in de gewenste positie. Men geeft het commando “volg” steek vervolgens binnen een seconde de touchvingers uit en gaat over tot het laten volgen van de hond als in stap 11. De volgorde van handelingen en de genoemde tijd tussen het gegeven commando en de daarna aangeboden touchvingers, is erg belangrijk. De daarna goed uit te voeren clickritueel blijft ook erg belangrijk! Deze wijze van uitvoering kan een perfecte opbouw geven dat het commando “volg” de touchvingers kan gaan vervangen – het “Pavlof” effect dus.

- 13) De volgende fase is de aanvang van het afbouwen van de touchvingers. Dit kan gaan geschieden als het commando “volg” de zelfde waarde heeft gekregen als de touchvingers.

Niet elke hond is hetzelfde.

-Met sommige honden zal men de touchvingers stap voor stap af kunnen bouwen door steeds langer de touchvingers te laten verdwijnen achter de rug, terwijl de hond correct aan de voet blijft volgen met de kop omhoog. Het is een wijze van handelen die men kan uitproberen of het werkt bij de betreffende hond.

-Andere honden zullen mogelijk een tussen stap nodig hebben in de vorm van het toepassen van een **handtarget**. Dit heeft bovendien het voordeel om van deze handtarget naar een perfecte **positietarget te gaan, waaraan gekoppeld (bij een volgende hond) een naar je hoofd (oogcontact zoekende) kijkende hond**. De toepassing van de handtarget start bij fase 14.

- 14) Van de linkerhand moeten de twee touchvingers nu losgekoppeld worden van de neus van de hond. Men gaat werken om een handtarget positie te creëren.

Dit doet men door van start te gaan met het volgen als beschreven bij fase 12. Volgt de hond correct dan brengt men de linkerhand omhoog, boven de kop van de hond. De linkerhand is hierbij dan te hoogte van onze linker heup, zodat de hond dus op de gewenste positie blijft lopen.

De reactie van de hond hierop is onvoorspelbaar. Elke hond zou waarschijnlijk net iets anders op de nieuwe situatie reageren. Meest waarschijnlijke is dat de hond zal willen gaan springen richting de hand om de “touch” te behouden. De kunst is om dit voor te zijn. Zodra de hand omhoog gaat en de hond ook maar een seconde in positie blijft, behoort men deze situatie te bevestigen met het “clickritueel”. De kop van de hond zal op dat moment ook wel op de hand gericht zijn. Stapje voor stapje probeert men bij elke nieuwe oefening op het moment dat de hand de hoogte in gaat het “clickritueel” iets langer uit te stellen en in te zetten op het moment de hond nog in de gewenste positie en houding is.

15) De volgende fase is te starten met het commando “volg” met je hand direct in de handtarget positie, dus boven de kop van de hond ter hoogte van je linker heup. De bedoeling mag duidelijk zijn. Men gaat werken om een volledige handtarget te krijgen gedurende het volgen met de hond.

16) In deze fase gaan we over naar het werken voor een perfecte positietarget, waaraan gekoppeld (bij een volgende hond) een naar je hoofd (oogcontact zoekende) kijkende hond. We starten als bij fase 15 en bij een correct volgende hond, verdwijnt onze hand een moment achter onze rug. Zodra de hand uit zicht is van de hond en de hond ook maar een seconde in positie blijft en ons aankijkt naar het hoofd, behoort men deze situatie te bevestigen met het “clickritueel”. Stapje voor stapje probeert men bij elke nieuwe oefening, op het moment dat de hand verdwijnt achter onze rug, het “clickritueel” iets langer uit te stellen en altijd pas in te zetten op het moment de hond nog in de gewenste positie en houding is.

- 17) Als fase 16 goed geconditioneerd is bij de hond zal de invloed van de positie van de hand “uitgedoofd” raken. We hebben ons doel dan bereikt. Met natuurlijk bewegende armen zal de hond correct moeten kunnen volgen.

Zoals hiervoor al aangegeven kan het combineren van touch en target training richting de gewenste positietarget met daarbij gebruikmakend van het “clicker-principe”, voor het aanleren van vele oefeningen gebruikt worden. Denk daarbij aan het aanleren van “ZIT”. “AF”, “VOET” etc. Men zou kunnen stellen dat de gegeven opbouw tot en met fase 10 de universele basis is. Van af dat punt kan men genoemde oefeningen één voor één gaan aanleren met de nodige aanpassingen van de daar opvolgende verschillende fasen om zodoende de betreffende oefening aan te leren.

Wat er kan gebeuren bij de opbouw van de verschillende oefeningen dat **na** de juiste introductie van de bijhorende commando's, de hond handelingen uitvoert die niet passen bij het commando. Bijvoorbeeld de hond gaat liggen bij het commando “ZIT”. Dit is een bijhorend probleem bij de opbouw van de hond. Door op de juiste wijze hiermee om te gaan verdwijnt dit probleem vanzelf. De theorie is en blijft bij toepassing van deze methodiek in zijn zuiverste vorm, dat we op deze momenten dat de hond in de fout gaat bij het horen van een commando wij gebruik maken van de **ongunstige** markeerder “foei/nee”. Op dat moment wenden wij ons dus ook af van de hond. Vervolgens starten we na een seconde of vijf de oefening opnieuw. Gaat de hond opnieuw in de fout maken we opnieuw gebruik van het **ongunstige** markeerder ritueel!

Ik herhaal nu mijn stelling na volledige beschrijving van deze methodiek.

Is men aangekomen op het punt na de aanleerfase en het conditioneren van de opbouw heeft plaatsgevonden, dan mag het in mijn ogen geen enkel probleem zijn ook de nodige gedoseerde (positieve) correcties/straf toe te dienen bij de hond bij foutief gedrag. Het kan misschien zelfs een noodzaak zijn om de hond optimaal te houden in de uitvoering van de oefeningen gedurende sportieve evenementen. De hond dus goed te “kneden” tussen de elementen drift en dwang.

Tot slot ter afsluiting van dit hoofdstuk **6.13.2.**

In dit hoofdstuk “**Communicatie en hoe honden leren**” en bij de hoofdstukken over het speuren, appèl en manwerk, zal ik niet meer uitgebreid terugkomen op het creëren en het gebruik van een positief geconditioneerd akoestisch signaal (al dan niet met touch en target methodieken). Echter hoop ik dat het nut en de toepasbaarheid van een dergelijk signaal in de

opbouw van het speuren, appèl en het manwerk bij deze duidelijk is gemaakt.

Ik heb hiervoor al min of meer aangegeven het goed is om te weten dat er naast het positief geconditioneerd akoestisch signaal ook het positief geconditioneerd visueel signaal bestaat. Een dergelijk visueel signaal kan bewust gecreëerd zijn door de geleider, echter is het zo dat er altijd **onbewust** door de geleider visuele (en ook akoestische) signalen geconditioneerd worden. Hoe het ook geschiedt, we kunnen er gebruik van maken bij het africhten van de hond. Nogmaals, een hond is zeer gedreven in communicatie door middel van lichaamstaal! Als geen ander kan hij onze gemoedstoestand lezen aan onze lichaamshouding. Zo zal de hond ook snel door ervaringen met zijn geleider zichzelf conditioneren op **negatieve** visuele (en ook akoestische) signalen!

6.14 De voorwaarde om een optimale geleider te worden van een hond

In het woord hondengeleider zit het woord “leider”. Dit houdt in dat we de hond leiden. Wij zijn de baas over de hond.

Leiderschap moet worden verworven. In beginsel bestaat hij dus nog niet. Baas worden is dan nog altijd toekomst, voor sommigen zelfs een illusie. Baas 'zijn' daarentegen een verworvenheid.

Leiderschap wordt afgedwongen door een juiste wisselwerking van onder andere:

- spelen
- genegenheid tonen en ontvangen
- bevelen opvolgen (consequent handelen)
- duidelijkheid (weet de hond wat ik van hem verlang?)
- erkennen van autoriteit (dit geldt ook voor de geleider naar de hond toe, b.v. bij het speuren de hond onterecht van het spoor aftrekken, omdat jij het zo nodig beter wilt weten)
- het vertrouwen in eigen kracht
- rustfases, een verworven recht van baas en hond
- verzorging (voeding-vachtverzorging-gebitscontrole nagels- voetzolen etc.)
- het werken (elke dag trainen; overslaan is een verkeerde luxe, die je jezelf en je hond toekent. Maar houd het spel kort maar krachtig; liever 5x1 minuut dan 1x 10 minuten)

Om de juiste wisselwerking van deze punten te bereiken moet men zeker voldoen aan een viertal absolute voorwaarde. Deze absolute voorwaarden zijn:

1)**Contact** met de hond vanuit een **respect** van de hond voor de geleider

Dit is te bereiken door ↓

2)Juiste **timing** en **dosering** gedurende trainingen

3)Het brengen van **ontspanning**, onder andere d.m.v. **driftbevrediging**

En om een optimaal beeld van werklust te krijgen moet men ↓

4) De hond **in** de juiste **drift** kunnen **brengen**

De eerste absolute voorwaarde die ik beschrijf om een optimale geleider te worden van een hond is het bereiken van het juiste contact. In de hele africhting is er geen belangrijkere factor te noemen dan de omgang van baas naar hond en andersom. Vanuit het **contact** van de baas naar hond en omgekeerd wordt africhting geboren. Zonder het gevoel voor contact was en is africhting niet mogelijk.

Het contact waar we het hier over hebben is feilloos te meten door het wel of niet aanwezig zijn van oogcontact tussen baas en hond. Oogcontact van de hond is de ultieme vorm van aandacht voor de geleider. Oogcontact is vaak al een bijproduct dat ontstaat gedurende de opbouw. Maar daar het belang zo groot is kan men ook heel bewust het oogcontact van de hond met de geleider door op zichzelf staande oefeningen conditioneren. In het hoofdstuk Appèl zal ik over het hoe en waarom van oogcontact uitgebreid terugkomen. Ik zal me nu beperken tot het begrip contact als allesomvattend geheel.

Het contact met de hond moet gebaseerd zijn op basis van **Respect** van de hond voor de geleider. Dit is een absolute voorwaarde om de hond 100% naar ons hand te kunnen zetten. In onze "mensenmaatschappij" is het niet anders. Alleen van leiders (lees: ouders etc) met een groot respect worden zonder protest hun verlangde uitgevoerd. Het snel en correct uitvoeren van commando's, zonder enige vorm van protest, is wat wij ook van onze honden in de africhting verlangen. Respect van een hond heb je als hij duidelijk in zijn ogen de tweede in rangorde is t.o.v. jou. Respect verkrijg je door altijd absoluut consequent te zijn. Een commando dat een hond kent en hem gegeven wordt moet altijd direct in de gewenste vorm door de hond uitgevoerd worden. Een herhaald (=tweede) commando moet nooit gegeven worden als het gewenste na het eerste commando niet wordt opgevolgd. Want een herhaald commando geeft ruimte voor een vorm van "discussie/verzet" en is men daarmee dus niet consequent in de verlangde uitvoering van het commando en verliest men dus het respect. De enige juiste handeling van het niet direct opvolgen van het eerste commando is direct een correctie. Deze correctie is dan een vorm van een onaangenaam gevoel, juist hard genoeg om gelijk te bewerkstelligen wat men wil.

Over de wijze van toedienen van deze onaangename prikkel aan de hond, in welke vorm dan ook, heeft bij sommige mensen een grote weerstand. Dit zal dan echter hoofdzakelijk gebaseerd zijn op menselijke gevoelens, zonder goed inzicht van de feiten. Want het is niet anders dat de beschreven technische dwang uiteindelijk een gelukkige hond zal geven, **mits** deze op een correcte wijze wordt opgebouwd en de hond geschikt is voor het werk waarvoor men hem wil inzetten. De hond leert dat hij geen keuzes heeft en berust hierin. De berusten hierin is een natuurlijke gave van een hond. Een hond die wel ruimte krijgt voor "discussie/verzet" zal blijven proberen te bewerkstelligen of de uitwerking van een commando op zijn manier zal kunnen geschieden. Deze hond zal geen respect hebben voor zijn geleider, wat op zich geen rust zal geven voor hond en geleider.

Om een optimale geleider te worden moet men dus de eerste beschreven absolute voorwaarde, het juiste contact, bewerkstelligen. Echter is deze voorwaarde alleen te bereiken als men voldoet aan de absolute voorwaarde de kunst te verstaan voor wat betreft juiste **Timing en Dosering** bij het toedienen van een negatieve bekrachtiging of een correctie en bij het geven

van een beloning. De timing en de dosering moeten zodanig zijn dat een negatieve bekrachtiging/correctie/beloning een situatie creëert voor de hond waarbij het voor hem absoluut duidelijk is wat wij van hem wensen. Een goede timing en dosering brengen de volgende items met zich mee:

-WANNEER

-MET WELKE INTENSITEIT

-HOELANG

-EEN GOEDE INTRODUCTIE VAN ELEKTRONISCHE TECHNIEKEN INDIEN MEN
DAAR GEBRUIK VAN WIL GAAN MAKEN

Een juiste timing is bewerkstelligd als er voor de hond een koppeling is tussen de negatieve bekrachtiging/correctie/beloning en het gedrag van de hond waarbij de geleider een negatieve bekrachtiging /correctie/beloning toedient. Het mag duidelijk zijn dat als deze koppeling niet bewerkstelligd is, het voor de hond niet duidelijk kan worden wat de geleider nu van hem wenst.

Voor wat betreft de juiste timing en dosering van de beloning kom ik hier zodadelijk op terug bij de beschrijving van de absolute voorwaarde "Ontspanning, onder andere d.m.v. driftbevrediging". Om de uiteenzetting overzichtelijk te houden richt ik mij nu eerst op de materie van een negatieve bekrachtiging en de correctie.

Bij de juiste timing hoort ook de juiste dosering van een negatieve bekrachtiging of een correctie. Deze dosering moet zodanig zijn dat de negatieve bekrachtiging of correctie juist gevoelig genoeg en snel "door" komt bij de hond. Met andere woorden, de hond moet het zodanig ervaren waarvoor het bedoeld is. Het zal geen verdere uitleg nodig hebben dat indien men niet "door" komt er nooit een juist contact met de hond kan komen. De dosering regelt men af met het materiaal dat men gebruikt. Het materiaal kan mechanisch of elektronisch zijn. Mechanische inwerking/techniek is bijvoorbeeld m.b.v. een lijn met halsketting of het met de hand de hond tot zit brengen etc. Elektronische inwerking/techniek kan bijvoorbeeld een elektronische dressuurband zijn. Echter elektronisch materiaal mag alleen gebruikt worden als eerst gebruik is gemaakt van mechanische inwerking.

Over het introduceren van elektronische hulpmiddelen zal ik later zeer uitgebreid op terug komen!!

Een goede afregeling van het mechanische materiaal zal de mogelijkheid geven voor het met precies de juiste intensiteit toedienen van een negatieve bekrachtiging of een correctie. Zo zal een halsketting niet losjes om de hals moeten zitten maar onder de kin door en vlak achter de oren langs moeten lopen. Als vuist regel zou men kunnen aanhouden dat er twee vingers tussen de halsketting en de hals geplaatst moeten kunnen worden. Indien men gebruik maakt van een halsprikketting moeten de punten scherp geslepen zijn. Is dit niet zo dan heeft het gebruik gaan maken van een halsprikketting geen enkele zin. Mechanische inwerking moet namelijk altijd op een gevoelige plaats van het lichaam plaatsvinden en een zo klein mogelijk oppervlakte bestrijken. Dit geeft namelijk de mogelijkheid met het uitoefenen van een zeer kleine kracht (bijvoorbeeld m.b.v. een dun lijntje) een grote druk per cm² (bijvoorbeeld op een halsketting) te kunnen bewerkstelligen. En deze situatie alleen geeft de mogelijkheid exact met gevoel één juiste doses te kunnen toedienen en dit dan met één kleine beweging met weinig kracht. Zo zal bijvoorbeeld grote wilde halen aan een veel te grove lijn en halsketting geen gewenste timing en dosering bewerkstelligen. Dit wil echter niet zeggen dat de hond pijn moet lijden, want dit is nu juist het genen wat men met een goede afregeling van het mechanische materiaal moet voorkomen. Het is namelijk zo dat te harde inwerking op de hond, heel zwart wit gezien, twee ongewenste situaties brengen. **OF** het stimuleert het vermijden (angst/onderdanig gedrag) **OF** het stimuleert agressie/verzet t.o.v. de geleider.

Het goed toedienen van een dosis = het juiste materiaal, de juiste toepassing van het materiaal en vooral een geleider met "het" gevoel.

Één dosis of meerdere malen een dosis zeer kort (fractie van een seconde) achter elkaar, geven de totale dosering. Het toedienen van de hoeveelheid dosissen, die dus samen één totale dosering vormen, is afhankelijk van het moment dat de hond gewenst gedrag gaat vertonen. Zodra de hond gewenst gedrag vertoont moet de dosering afgerond zijn. Men werkt perfect als één dosis de totale dosering bepaald. Echter heeft men veel dosissen nodig om tot de totale dosering te komen, dan wil dit zeggen dat de intensiteit van één dosis veel te laag is. En zoals al hiervoor beschreven, snel "doorkomen" is een voorwaarde om respect bij de hond af te

dwingen. Te lang moeten toedienen van dosissen duidt op een "discussie" met de hond of men dit respect wel heeft!

De eerste absolute voorwaarde, het juiste contact, moet men dus bereiken via de tweede absolute voorwaarde, juiste timing en dosering van een negatieve bekrachtiger of een correctie en..... van een beloning. Op dit laatste, de beloning, kom ik zoals aangegeven nu terug. De beloning maakt namelijk deel uit van de derde absolute voorwaarde die ik ga beschrijven. Deze derde absolute voorwaarde is het brengen van **Ontspanning, onder andere d.m.v. driftbevrediging**.

Feitelijk is het zo dat het wegvallen van het doseren van een negatieve bekrachtiger of een correctie een ontspanning voor de hond geeft. De hond leert hiermee het toekomen van een onaangenaam gevoel voor te kunnen zijn door een bepaald commando snel en correct op te volgen. Ik heb hiervoor al duidelijk gemaakt dat het een natuurlijke gave is van de hond deze ontspanning te vinden in zijn bestaan en te berusten als gelukkige hond in de verkregen technische dwang. Het is één van de in het begin van dit hoofdstuk beschreven basis leerwetten om de hond iets aan te leren.

Een andere beschreven basis leerwet om de hond iets aan te leren ging over het toedienen van beloning voor gewenst gedrag. Nu kent ook het geven van beloning een juiste timing en dosering. De timing moet zodanig zijn dat de hond deze vorm van ontspanning ervaart als een resultaat van het, door ons gewenste, gedrag dat deze is gaan vertonen. Het moment van beloning zal dus kort na het moment zijn dat de dosering van een negatieve bekrachtiger of correctie is beëindigd. Nu is het zo dat dit belonen waar we nu over spreken gelijk staat aan het geven van driftbevrediging. Het meest praktische vind ik bij het appèl het geven van buitdriftbevrediging m.b.v. een balletje, maar daarnaast is bij het appèl ook te werken d.m.v. het geven van voedsel en gebruik maken van een positief geconditioneerd akoestisch signaal. Het toedienen van een positief geconditioneerd akoestisch signaal kan met een zeer goede timing!

Het is goed om te weten dat de *wijze van het geven* van voedsel of een balletje de hond meer of minder voldoening kan geven bij het bekomen van zijn driftbevrediging. Want wordt het voedsel of de bal gegeven met wat veel beweging en een jagende uitdaging er achteraan te gaan, dan zal dit de hond meer voldoening geven dan dat deze het voedsel of bal direct in zijn bek geven wordt!

Bij het manwerk is in de regel het "winnen" van de mouw de buitdriftbevrediging.

Het brengen van ontspanning, onder andere d.m.v. driftbevrediging, was de derde absolute voorwaarde waaraan men moest voldoen om een optimale geleider te kunnen worden. Echter om driftbevrediging te kunnen geven zal er eerst drift moeten zijn! Dit brengt ons bij de vierde absolute voorwaarde om een optimale geleider te kunnen worden. Men zal dus de hond eerst **in de juiste drift moeten kunnen brengen**. Het belang dat een hond wordt opgebouwd in zijn africhting met gebruikmaking van zijn natuurlijke eigenschappen -de driften- heb ik in het begin van dit hoofdstuk al uitgebreid uiteen gezet. De belangrijke aandachtspunten hierbij zijn aangegeven.

De wijze waarop men de hond bij de verschillende africhtingsonderdelen in de juiste drift kan brengen zal worden beschreven bij de hoofdstukken speuren, appèl en manwerk. Het zal ondertussen duidelijk zijn dat voedsel, een balletje en de pakwerker een belangrijke rol als activeringsprikkel hebben.

Bij het meester zijn van een hond in de juiste drift te kunnen brengen hoort ook het meester

zijn van een hond in drift te houden! Bij de uiteenzetting van de basis leerwetten van de hond heb ik reeds vermeld dat met onvoorspelbare/variabele beloning van een bepaald gedrag, de bereidheid om dit gedrag te tonen het grootst wordt. In literatuur noemt men dit vaak "Variable Reinforcement" wat gelijk staat voor "variabel belonen". De "verwachtingstijd" tot driftbevrediging moet dus langzaam steeds verder opgevoerd worden. De "verwachtingstijd" is hier dus niets anders dan dat de hond "in drift" blijft. Het behoeft geen verdere uitleg dat het uiteindelijk zo moet zijn, de hond gedurende de uitwerking van alle oefeningen op een evenement "in drift" is. Dit kan men bereiken door gedurende trainingen steeds spaarzamer om te gaan met het geven van driftbevrediging (lees: voedsel op het spoor bij het speuren, voedsel/balletje krijgen bij het appèl, "winnen" van de mouw bij het manwerk etc etc). Echter bij de opbouw van onvoorspelbare/variabele driftbevrediging moet de link tussen gedrag en de driftbevrediging te allen tijde blijven bestaan. Doet men dit niet dan zal het "in drift" blijven verloren gaan.

Aan de andere kant heb ik al gewezen op het feit dat de hond niet te hoog in drift mag worden gebracht. Een hond te hoog in drift is niets te leren en niet onder controle te houden. Een goede regel om te onthouden voor wat betreft te veel drift bij de hond is deze. Is de hond **te hoog in drift**, geef hem het commando **AF** en elimineer alle prikkel elementen in zijn omgeving. Laat de hond eerst volledig tot rust komen. Alleen vanuit deze volledige rust is een correcte start van de training dan weer mogelijk.

De Belg Bart Bellon, bekend als o.a. prostaff (voorlichter) bij Innotek Europa, adviseert voor wat betreft het aanleren van een oefening en het gebruik van drift het volgende: "Laat het temperament in de oefening vanzelf komen, tracht dit niet te versnellen door buitensporig te handelen. Het gevolg hiervan is meestal dat je hond door het lint gaat en dat je meer moet inwerken (corrigeren) om hem het geleerde weer bij te brengen. Het kan niet de bedoeling van het toepassen van een bepaalde methodiek dat de hond hypernerveus wordt. Het moet juist de bedoeling van een methodiek zijn om stabiel gedrag te creëren en dus gemakkelijk controleerbare honden." Bart Bellon leert dus de hond oefeningen aan zonder drift. Drift laat hij pas later in de oefeningen vloeien. Er is bij zijn werkwijze echter een grote kanttekening te maken. Niet iedereen heeft zijn kwaliteiten van kunnen africhten en niet iedereen heeft een hond die de kwaliteiten heeft van zijn honden. Aanleren zonder drift kan dan ook al snel **vermijddedrag** met zich meebrengen en dat kan ook weer niet de bedoeling zijn. Zo zie je maar. Elke methodiek valt of staat bij zijn wijze van uitvoering!

6.15 Urs Ochsenbein en zijn uiteenzetting over het verwerven van leiderschap

In het vorige blok heb ik het belang beschreven van de vier absolute voorwaarde waaraan men zeker moet voldoen om een optimale geleider te worden. Omdat het zo belangrijk is dat men deze materie doorgrond volgt nu een zeer vrije vertaling uit het boek van Urs Ochsenbein, Der neue Weg der Hundausbildung-Blz 107 t/m 113. Zijn uiteenzetting over opvoeding/africhting sluit volledig aan bij het vorige blok en kan een nog heldere kijk op deze materie geven.

Urs Ochsenbein:

Stimulerende/ondersteunende inwerkingen en remmende/tegenwerkende inwerkingen, met andere woorden, beloning, straf en "foutieve uitvoering herstelling".

6.15.1 Een korte verklaring van de begrippen straf, “foutieve uitvoering herstelling” en beloning

Een specifiek menselijk begrip dat wij ook gebruiken als we spreken over de opvoeding van- of de sport met de hond is straf. Het is echter een begrip dat bij het ander soort wezen -de hond- slecht past, maar het is tevens zo dat het praktisch onmogelijk is een andere benaming te gebruiken. Hierbij is dan wel van belang dat we het begrip straf niet vermensenlijken, met andere woorden straf heeft in dit geval een andere definitie. Onder straf verstaan we nu de inwerking op de hond die we alleen toepassen als de hond iets doet dat in alle gevallen niet getolereerd wordt. Bijvoorbeeld op het moment dat de hond een stuk worst wil gaan pakken van de eettafel.

De “foutieve uitvoering herstelling” van de hond houdt in: Indien er sprake zou zijn van andere omstandigheden/situatie een juiste uitgevoerde handeling door de hond, die echter op het gegeven moment niet gewenst is en er daarom ook zodanig op de hond ingewerkt wordt dat deze op dat moment het wel gewenste gedrag gaat vertonen. Bijvoorbeeld als de hond na het voorkomen gelijk aan de voet wil gaan omdat deze weet dat dit commando zal gaan volgen (stereotype), wordt de fout hersteld en wel zodanig dat deze recht voor de geleider blijft zitten. Het zal duidelijk zijn dat “foutieve uitvoering herstelling” niet het temperament van de hond moet gaan breken en er dus vakkundig gehandeld moet worden.

Beloning tenslotte betekent een inwerking op de hond die een bepaald gedrag van de hond stimuleert/ondersteunt en als gewenst gedrag herkend wordt. Ook beloning is niet eenvoudig bij zijn toepassing!

Bij de nu volgende behandeling van de begrippen beloning, straf en “foutieve uitvoering herstelling” wordt gedeeltelijk gebruik gemaakt van de bevindingen en uitspraken van de Amerikaanse dieren psycholoog Daniel Tortora.

6.15.2 Belonen

Een beloning van de hond op het onjuiste moment brengt de hond in verwarring, een beloning op het juiste moment maakt de hond zeker. Met het op het juiste moment belonen van de hond wil het nogal eens verkeerd gaan. Het is dan ook verstandig enige regels hier omtrent te hanteren.

Men behoort bij het belonen zich er van bewust te zijn dat men beloond en wat men er mee wilt bereiken. Wanneer en geleider aan de lijn van de hond trekt omdat deze niet dicht genoeg tegen hem aan zit en deze daarna gelijk uitbundig over de kop aait, is de geleider van zijn doen en laten niet bewust. De hond heeft niets ondernomen wat het belonen waard is. De hond ervaart echter dat hij voor het aan de voet getrokken worden flink beloond wordt. Wat moet de hond nu daarvan denken? Het moet hem verwarren zo kort na een straf, beloond te worden. De geleider had in deze situatie, zoals hij in alle situaties behoort te doen, zijn eigen gedrag en het gedrag van de hond moeten observeren! Pas daarna had de geleider moeten concluderen; of, wanneer en hoe belonen zal. Trekt men de hond met de lijn naar zich toe, zonder daarbij vervolgens op een of andere wijze op de hond verder in te werken, beloond men de hond weliswaar niet maar treedt men op een redelijke correcte wijze corrigerend op. De corrigerende maatregel kwam in de ogen

van de hond uit het niets en hij zit correct aan de voet. De hond ervaart de corrigerende maatregel als niet afkomstig zijnde van de geleider. De hond is misschien verbijsterd maar niet verward. Gaat de geleider echter van het standpunt uit dat de hond beloond moet worden voor het correct aan de voet gaan zitten, dan behoort deze geleider dit alles vooraf te plannen. Hij kan bijvoorbeeld een grote stap naar rechts maken, wat de hond er waarschijnlijk toe brengt hem te volgen en correct aan de voet gaan zitten. nu is de beloning dus zinvol. nu is er voor de hond een koppeling tussen goed aan de voet gaan zitten en de beloning ervoor.

Aangezien iedere handeling van ons die de hond als plezierig ervaart voor de hond een beloning is, belonen wij onze hond vaak zonder het zelf te weten en vaak voor dingen die we eigenlijk niet willen stimuleren. Blaft de hond bijvoorbeeld in de auto van vreugde, terwijl we de plaats bereiken van de dagelijkse wandeling en laten we de hond gelijk na het parkeren uit de auto springen omdat we blij zijn dan van het geblaf af te zijn, belonen we de hond voor het blaffen. Beter zou zijn de parkeerplaats één of twee maal voorbij te rijden en de hond noch een tijdje in de wagen te laten. Bij het openen van de deur had de hond eerst correct in de auto moeten blijven zitten. Dit alles had het blaffen niet beloond/gestimuleerd. We moeten dus opletten of dat wat we doen, een beloning is voor de hond. En of we alleen belonen nadat we iets van de hond verlangt hebben wat het belonen werkelijk waard is.

De beloning zal de handeling, die men wil belonen, direct moeten volgen. Hoe langer de tijd tussen de handeling en de beloning is, des te meer schiet de beloning zijn doel voorbij en gaat misschien een handeling versterken die eerder bestraft dient te worden. Tortora heeft hiervan een mooi voorbeeld: De hond brengt ons de krant en springt gelijk bij ons op schoot. We denken de hond te belonen voor het brengen van de krant, echter belonen we voor het omhoog springen.

Daar beloning gedrag versterkt zullen we de beloning moeten koppelen aan het gewenste gedrag. Om bij het vorige voorbeeld te blijven: Laat de hond bij aankomst op de parkeerplaats, ondanks hij verwachtingsvol is, rustig zitten. Zodra hij rustig zit, snel de deur openen en de hond uitnodigen er uit te komen. Dit is een perfect geplaatste beloning. De hond koppelt: rustig zitten in de auto met snel geopend worden van de deur en het vrij geven. In het bijzonder bij temperament volle honden is een rustig gedrag alleen te bereiken met exacte planning van de beloning. Het werkt beter dan grof en op het onjuiste moment straffen van de hond.

Beloning voor een en het zelfde gedrag zou zo mogelijk gevarieerd moeten worden. Dit is niet zo eenvoudig en bij het vorige voorbeeld met de hond in de auto schijnt het onmogelijk. Zouden we de braaf in de auto zittende hond iets lekkers geven om de beloning te variëren, dan zou dit het uit de auto gaan alleen maar tegenwerken. Bij een ander voorbeeld; de oefening voorroepen en aan de voet gaan, kan men d.m.v. de stem, door de hond aan te halen of door de hond iets lekkers te geven deze belonen. Al deze beloningen samen geven zou te veel zijn. We moeten met beloningen spaarzaam omgaan. Een andere beloning in dit voorbeeld zou kunnen zijn de hond, nadat hij aan de voet gekomen is, vrij te geven. Gedachteloos belonen kan ons, zoals we gezien hebben, veel problemen geven. Het is ook een slechte zaak wanneer een geleider zijn hond na het straffen of het toepassen van een “foutieve uitvoering herstelling”, direct daarop volgend beloont. Hiervan hebben we een voorbeeld gezien. Vaak steekt er pure verlegenheid van de geleider achter het feit dat, nadat een oefening is mis gegaan en terwijl deze de geleider de instructeur uitlegt waarom het is mis gegaan, deze ondertussen over de kop van de hond krabbelt. Een goede instructeur zou de geleider de onzinnigheid van het krabbelen op de kop van de hond uitleggen!

Samengevat betreffende de beloning. Beloning stimuleert de hond dus bepaald gedrag te vertonen. Wij behoren ervoor te zorgen dat het om een gewenst gedrag handelt. Wij moeten spaarzaam zijn met beloningen en ons erop concentreren dat wij de beloning op het juiste moment aan de hond geven.

6.15.3 Straffen

Straf moet in tegenstelling tot de beloning, de hond van een bepaald gedrag afhouden. De wijze waarop een geleider straft, verraad zijn mentaliteit. Wie het uit ergernis doet is nog te verdedigen; hij doet het gewoon op een onbeheerst ogenblik. Diegene echter die straft omdat hij de hond wil straffen omdat deze faalde of omdat hij zich beledigd of geblameerd voelt door zijn hond, zou geen hond mogen bezitten. Het ergste zijn de mensen die met genot een hond straffen omdat het er zogenaamd er bij hoort. Ook geleiders die straffen uit angst dat hun hond sterker zal worden als zij zelf, zijn nog sympathiek nog verstandig handelend. De zo-even genoemde motieven om een hond te straffen geven geen goede indruk van de geleider, maar als we eerlijk zijn moeten we toegeven, dat soortgelijke gevoelens onze reacties naar de hond toe bepalen. Het heeft dus geen enkele zin tegen een dergelijke geleider over moraal te spreken. Willen we tenminste de hond van een dergelijke geleider helpen dan zullen we moeten uitleggen waarom dergelijke slecht te motiveren straffen geen succes zullen brengen. Men zal met straf om moeten gaan als met medicijnen (Wederom een uitspraak van Tortora). Ook een medicijn wordt niet uit erger of woede gegeven maar met als doel een onbevredigende toestand te verbeteren. En zoals een medicament het beste werkt wanneer het zo snel als mogelijk en met de juiste dosering wordt ingenomen, zo is het ook met straf. De overeenkomst gaat zelfs nog verder. Wordt het gebruiksvoorschrift niet juist opgevolgd, kan een medicijn vervelende bijwerkingen hebben. Weet men niet hoe met straf om te gaan, gebeurt precies het zelfde. Men heeft het meeste succes, wanneer men wel overwogen en vrij van enig "afreageren" straft of een "foutieve uitvoering herstelling" toepast. Om hiervoor enige richtlijnen te geven gebruiken we wederom uitspraken van Tortora.

De straf moet onmiddellijk naar het begin van het ongewenste gedrag plaats vinden, zo mogelijk al bij getoonde intentie gedrag van de hond. Echter bestaat ieder voorval uit meerdere delen. Bijvoorbeeld: Een hond neemt een aanloop, springt op de tafel, neemt vlees op, springt van de tafel en begint het vlees op te eten. Nu gaan bestraffen heeft geen enkele zin. Het gehele gebeuren zal zich bij de volgende gelegenheid opnieuw afspelen, als we niet bij het eerste deel, bij het nemen van de aanloop dus, de hond een onaangename ervaring op laten doen.

Straf moet, wederom overeenkomstig met een medicijn, bij zijn eerste toepassing met een voldoende dosis worden toegepast. Is de eerste inwerking onvoldoende om het gewenste gedrag van de hond in het vervolg te voorkomen, dan treedt er een gewenningsproces in werking en wordt de kans om ons doel te bereiken steeds kleiner, zelfs wanneer we met sterkere doseringen gaan werken. Het tegendeel van wat we willen bereiken kan gaan optreden: een bijna niet meer te corrigeren ongewenst gewoonte gedrag. We moeten dan een nieuwe trainingsmethode gaan zoeken. Of deze dan te vinden zijn is de vraag. Het is werkelijk beter gelijk bij de eerste toediening van de straf voor het ongewenste gedrag een flinke dosering te gebruiken in plaats van te voorzichtig met de toediening van de straf te beginnen en pas bij de tiende toediening flink en

hard van leer te gaan zonder nog resultaten hiermee te kunnen boeken. Een te zwakke dosering van straf is al vaak een reden geweest dat men een hond tenslotte maar liet inslapen, terwijl het niet eens handelde om echt sterke honden.

Natuurlijk moet heel hard straffen een uitzondering blijven. Ze zijn dan ook alleen te tolereren, als ze toegediend worden zonder wraakachtige gedachte, goed overwogen en als er geen andere opvoedkundige alternatieven meer voor handen zijn. Als het mogelijk is moeten we de straf altijd koppelen aan het gedrag van de hond. zo zal in het voorbeeld van de hond die bij aankomst met de auto bij de uitlaatplaats gelijk uit de auto springt een "foei" weinig indruk maken. maar de deur gedoseerd tegen de kop van de hond zal meer respect bij de hond oproepen voor de betreffende deur. Ook wanneer dan iemand anders met de hond in de auto op stap gaat zal de hond uit respect voor de deur zich gedragen.

Als het lukt, de hond een straf te laten toekomen die in de ogen van de hond uit het niets te voorschijn komt, zal deze straf beduidend beter werken dan als de straf duidelijk van ons afkomstig is. Voorbeeld: Wanneer we de hond betrappen bij het stelen van een koek, dan zal deze van een scheldpartij misschien zich terugtrekken maar daarvan niet echt onder de indruk zijn. Laten we echter, zonder dat de hond ons opmerkt, een broodplank of iets dergelijk hard op de grond vallen, dan zal de hond zich snel uit de voeten maken en zal ons verwart aankijken als we net doen niets gehoord of gezien te hebben.

Men moet er op letten dat de straf alleen maar gekoppeld wordt met het ongewenste gedrag (zoals beloning met het gewenste gedrag gekoppeld dient te worden). Hier geldt dus ook nadenken en goed plannen.

De aard van de straf moet regelmatig veranderen, zodat een oplettende hond niet en straf al ziet aankomen of er aan gaat gewennen.

Wordt een hond weloverwogen bestraft dan moet men uiteraard niet met medelijden of eigen onzekerheid de hond na het straffen gaan toespreken, al is het dan misschien op strenge toon, op een haast verontschuldigende wijze als zou men het met kinderen te doen hebben. Het zal door de hond ervaren worden als zijnde een beloning. Het is belangrijk een pauze in te lassen, terwijl we geen aandacht aan de hond besteden. We doen er echter goed aan daarna iets met de hond te ondernemen, zodat we de gelegenheid krijgen deze te belonen. We voorkomen daarmee dat de hond angst voor ons krijgt, met ander woorden dat we het contact met de hond verliezen. Dit mag nooit gebeuren! Contact is namelijk het belangrijkste component van onze verstandhouding met de hond waarvan we niets mogen verliezen.

6.15.4 “foutieve uitvoering herstelling”

Voor deze gelden in grote mate dezelfde regels als voor het straffen en staan ook in de zelfde verhouding als tot de beloning.

Voor zover Urs Ochsenbien.

6.16 De geestelijke belastbaarheid van de geleider

Wat ook van invloed is op de omgang geleider/hond, en dus de resultaten, is de geestelijke belastbaarheid van de geleider! Deze is natuurlijk afhankelijk van veel factoren. De factor gezondheid is natuurlijk belangrijk. Maar de geestelijke belastbaarheid van de geleider is ook afhankelijk van de manier waarop de geleider zich emotioneel beweegt buiten het honden gebeuren om. Harmonie in het dagelijkse leven speelt een grote rol hierin en zal haar vruchten afwerpen in de africhting. Irritaties en frustraties buiten de hondensport hebben en negatieve uitwerking in deze. Dat je deze kunt oplossen binnen de hondensport zelf is ook mogelijk. Gebeurt dit te vaak, zodat het dagelijkse leven buiten de sport om daar veel hinder van ondervindt, dan is het te overwegen waard om je aan te sluiten bij een dam- of schaakvereniging.

Het is gezond wanneer de mens zijn beperking kent of leert kennen. De opzet van de hondensport is niet om teleurgesteld door het leven te gaan. Dit geldt eveneens voor de hond in alle opzichten.

6.17 Stress (=spanning) bij het aanleren/uitvoeren van oefeningen-de hond onder grote druk zetten

Stress is een onderwerp waarvan het zeer belangrijk is er op een juiste manier mee om te gaan. Vandaar dat ik dit onderwerp apart beschrijf.

Om een onderwerp te bespreken zullen we eerst moeten weten waar we het over hebben. Vandaar eerst een algemene definitie van stress. Stress is elke prikkel, zoals angst of pijn, die het normale fysiologisch evenwicht van een organisme verstoort of daarop inwerkt. Het kan ook worden omschreven als lichamelijke, geestelijke of emotionele spanning of druk.

Bij het aanleren/uitvoeren van oefeningen kunnen stress situaties ontstaan bij de hond. Dit zal onder andere het geval zijn als de geleider "te hard" met zijn hond omgaat. Met andere woorden, hij de belastbaarheid van de hond verkeerd beoordeelt. Maar ook als bijvoorbeeld een zeer temperamentvolle hond afgeremd moet worden bij het speuren, of in een andere situatie waarbij de hond vanuit zeer hoge drift tot rust moet komen, kan stress ontstaan. Een niet correcte communicatie tussen geleider en hond, wat dus tot gevolg heeft dat de hond niet begrijpt wat er van hem verlangd wordt, of een oneerlijke behandeling door de geleider van zijn hond, zal zeker stress met zich meebrengen. Deze niet correcte communicatie of oneerlijke behandeling hoeft niet altijd voortkomen uit niet kundigheid van de geleider maar kan ook voortkomen uit spanningen uit privé omstandigheden of spanningen op het werk van de geleider die hij meeneemt naar het trainingsveld.

De aanwezigheid van stress kan de hond voorafgaande een commando tonen maar ook vooral na het uitvoeren van een commando.

Deze stresssignalen bij de hond kunnen zich acuut openbaren als de hond in een bepaalde situatie komt en wel in de vorm van:

- Door de lage houding van de hond
- Tongelen door de hond
- Gapen
- Hijgen

- Krabben
- Kwijlen
- Neusdruppelen
- Niezen
- Ongecontroleerd blaffen/janken
- Pootheffen
- Snuffelen aan de grond in zijn omgeving
- Trillen
- Uitschudden

Stress kan chronisch worden en zich dan ook openbaren op momenten dat er helemaal niet met de hond getraind wordt en bijvoorbeeld gewoon op zichzelf is in zijn kennel. Denk hierbij aan veelvuldig likken aan zijn poten, zijn vacht kapot krabben of plukken aan zijn vacht.

Stress wordt door velen gezien als altijd een negatieve openbaring en een onnatuurlijk iets. Dit is echter niet zo. Stress is bij elk levend wezen een natuurlijke reactie op bepaalde prikkels, uitdagingen en belastingen. Deze prikkels worden de stressfactoren of stressors genoemd. Onafhankelijk van het soort prikkel zal elke sterke prikkel altijd hetzelfde lichamelijke reactiepatroon teweegbrengen. Het lichaam maakt daarbij geen onderscheid tussen positieve, negatieve of gezonde stress. Over de betekenis van deze drie vormen van stress zal verderop uitvoerig worden ingegaan.

Het is alom bekend dat mensen die het druk hebben en daardoor zich enigszins gestrest gedragen, tot de grootste productiviteit komen en/of kwalitatief beter werk afleveren. Dit in tegenstelling in verhouding tot personen die zichzelf niet onder druk zetten of laten zetten. Echter heeft ieder mens zijn persoonlijke grenzen tot waar de intensiteit van stress en positief iets blijft en het punt wordt overschreden dat stress een negatieve invloed krijgt op ons presteren. Burn out, overspannen zijn maatschappelijke bekende begrippen. De lijn is dan overschreden vanaf waar stress onze prestaties gaan verminderen en zelfs grote gezondheidsproblemen met zich mee kunnen gaan brengen. Want stress beïnvloedt de hormonenhuishouding. Wat als gevolg kan hebben van het krijgen van ziekten aan het immuunsysteem, de nieren, problemen met hart en bloedvaten of het maagdarmkanaal. Het geheel kan dus een grote uitwerking hebben op het functioneren van ons lichaam en dus ook onze stemming.

Over stress en de hormonenhuishouding is door de Hongaars-Canadese arts professor Hans Selye in 1957 een theorie opgezet. Deze theorie is bekend onder de naam Algemeen Aanpassings Syndroom (AAS). De AAS theorie is ook van toepassing bij onze honden. Volgens Selye bestaan de stress reacties uit drie fasen.

- de alarmreactie fase
- de weerstansfase
- en de uitputtingsfase

*In de **alarmreactie fase** leidt de interactie tussen zenuwimpulsen en hormoonafscheiding tot een optimale bereidheid om snel te kunnen reageren. In deze fase raakt het evenwicht tussen de verschillende lichaamssystemen (homeostase) verloren. Het komt tot activering van de nervus sympathicus (een deel van het autonome zenuwstelsel) en afscheiding van de

bijniermerghormonen noradrenaline en adrenaline. De lichamelijke of geestelijke stress beïnvloedt eveneens het door de hypothalamus (een belangrijk centrum in de tussenhersenen) afgescheiden corticotropic releasing hormone (CRH). Dit CRH wordt direct naar de hypofyse (een hersenaanhangsel klier) getransporteerd waar adrenocorticotroop hormoon (ACTH) aan de bloedsomloop wordt afgegeven. Met het bloed komt het ACTH in de bijnierschors, waardoor onder andere glycocorticoïd (cortisol) wordt afgescheiden. In de alarmreactie fase heeft de noradrenalin, adrenalin en cortisol de navolgende effecten: verhoogde bloeddruk door vernauwing van de bloedvaten, verhoogde hartfrequentie, verwijding van de pupillen, borstelen van de haren door samentrekking van de huid, verwijding van de bronchiën zwaardere ademhaling, verlaagde maag-darm werking, vrijkomen van vetzuren en vetvoorraden, verhoging van de bloedsuiker door afbouw van glycogeen voorraden in de lever, verhoging van de maagzuur concentratie en verhoogde doorbloeding van de spieren. Deze effecten bewerkstelligen de best mogelijke verzorging van hersenen en spieren, en het vermogen om snel te reageren neemt toe. Het lichaam is in hoogste staat gebracht om prestaties te leveren, en dat is noodzakelijk om op dreigende gevaren bliksemsnel te reageren, hetzij in de vorm van vlucht of aanval.

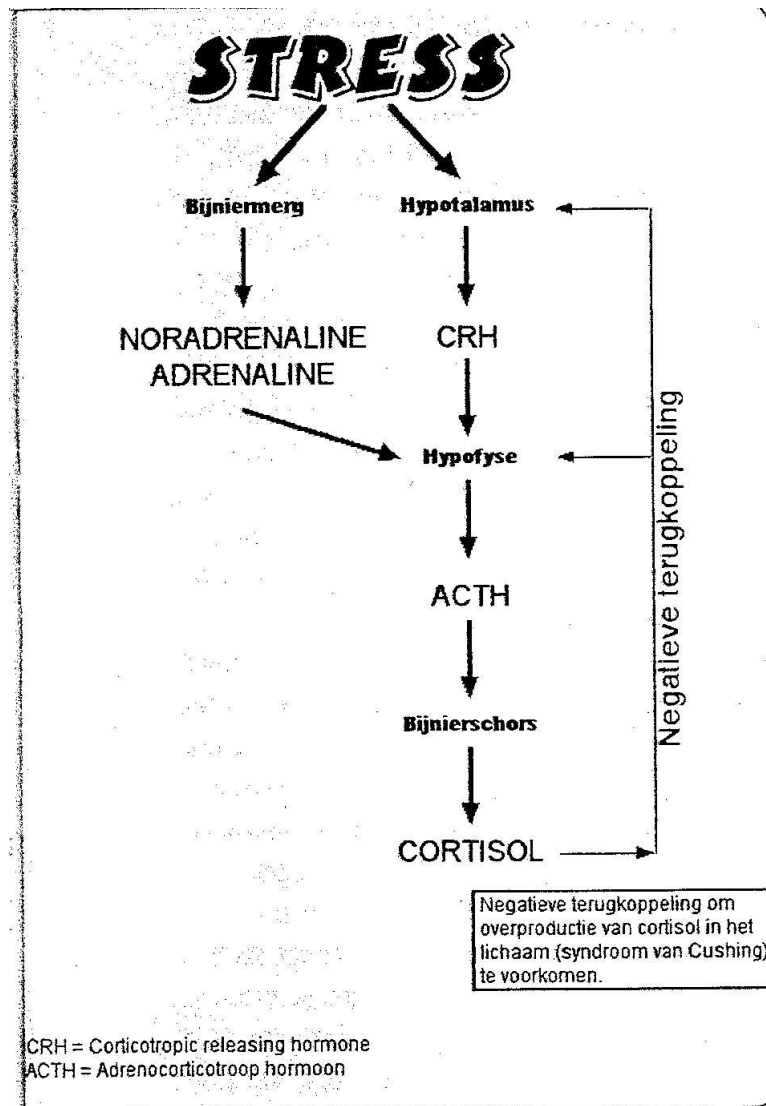
*In de tweede fase is de **weerstandsfase**. In deze fase is de weerstand ten opzichte van de veroorzaker van de stress verhoogd, en ten opzichte van andere prikkels verlaagd. Als de stress toestand langer aanhoudt, poogt het lichaam een tegenreactie te starten om de alarmreactie af te zwakken. En het evenwicht tussen de lichaamsfuncties te herstellen. Daarvoor is de parasympatische zenuw verantwoordelijk, die onder andere zorgt voor een samentrekken van de bronchiën, een verhoogde speekselvloed en een verhoging van de activiteiten van het maag-darm kanaal en de blaas. De afscheiding van noradrenaline, adrenaline en vooral cortisol blijft echter achter.

Door de aanhoudende stress zou de productie van cortisol kunne leiden tot een verhoogde werking van de bijnierschors, de zogenaamde hypercorticisme ofwel het syndroom van Cushing. Gelukkig zorgt de verhoogde concentratie van glycocorticoïden (cortisol) zelf voor een beperking van deze productie door de onderdrukking van het door hypothalamus afgescheiden CRH en het door de hypofyse afgescheiden CCTH in een proces dat bekend staat als negatieve terugkoppeling. Ondanks deze zelfregulering zal tijdens ernstige en aanhoudende stress de hoeveelheid ACTH in het bloed toenemen, waardoor de cortisol spiegels toenemen, en blijven toenemen tot zeer hoge concentraties gedurende langere perioden. Hoewel het syndroom van Cushing zich niet ontwikkelt, zal duidelijk zijn dat de effecten van aanhoudende stress aanleiding klunen zijn tot een reeks van lichamelijke veranderingen die zeer schadelijk zijn voor de hond. In deze weerstandsfase blijven pols, de bloeddruk en de bloedsuikerspiegel hoog. Een verdere winning van energie gebeurt door het vrijmaken van glucose en vet uit de bespiering en de lever. De schildklierfunctie en de seksuele functies worden afgezwakt en ontstekingsprocessen nemen toe. De geheugenfunctie gaat sterk achteruit (amnesie), en de weerstand tegenover nieuwe stressors is eveneens gereduceerd.

*De derde fase is dus de **uitputtingsfase**. Als de stress aanhoudt of chronisch wordt, kan de hond ondanks de ondernomen pogingen tot aanpassing de weerstand niet langer overeind houden. In de uitputtingsfase raken de aanpassingsmogelijkheden. Verloren en de symptomen van de alarmreactie fase treden weer op, maar zijn nu permanent geworden. Deze voortdurende hoge belasting kan in combinatie met andere risicofactoren leiden tot

lichamelijke ziekten en in extreme gevallen zelfs tot de dood van het dier. In de uitputtingsfase ontstaan problemen met de energieverzorging van het lichaam. Groei- en voortplantingsprocessen, evenals de immuun afweer, functioneren niet meer. De bijnierschors raakt vergoot, de thymus klier verschrompelt, maag-darm stoornissen treden op en diverse psychosomatische ziekten kunnen ontstaan. Op langere termijn zijn aandoeningen van hart en nieren mogelijk, net als allergieën, ontstekingen, kanker en zelfs een volledige uitval van het immuunsysteem.

Tot slot geef ik een schematische voorstelling over de AAS theorie zoals die hiervoor beschreven is.

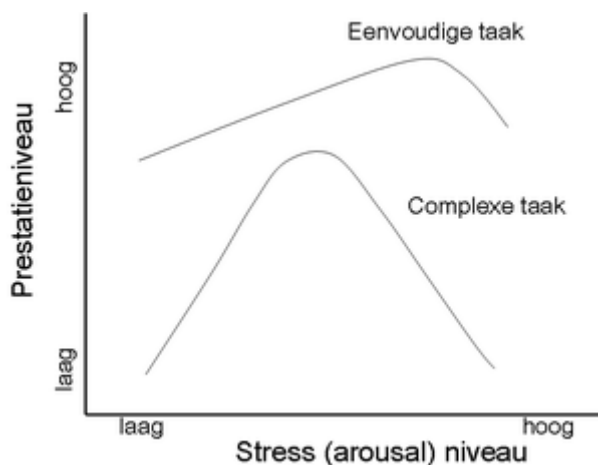

Schematische voorstelling van de effecten van stress op het hormonale regulatiesysteem.

Met de AAS theorie van Selve hebben we een goed inzicht gekregen wat stress hormonaal doet met het lichaam bij mens en dier. Maar hoe halen we uit deze theorie op een gezonde manier het optimale in het functioneren van de hond?

Voor de menselijke psychologie wordt de invloed van stress en het functioneren van ons lichaam en onze stemming weergegeven met de **Yerkes-Dodson wet**. Deze wet is een empirisch vastgestelde wet die aantoont dat er een relatie is tussen het stressniveau en de prestatie. De term stressniveau was hier synoniem met arousalniveau (onder arousal wordt de activatietoestand van het centrale en autonome zenuwstelsel verstaan / het niveau van fysiologische opwindings). De Yerkes-Dodson wet is voor het eerst vastgesteld door de dieronderzoekers Robert M. Yerkes en John D. Dodson. De hier genoemde prestatie kan betrekking hebben op allerlei taken zoals een cognitieve taak (nadenken, een probleem oplossen), een sportprestatie of taken als autorijden, besturen van een vliegtuig en dergelijke. Er blijkt volgens deze wet een optimaal stressniveau te zijn dat een maximale prestatie geeft. Is er geen of te weinig stress dan is het prestatieniveau laag. Is het stress- of arousalniveau daarentegen te hoog dan 'klapt' de grafiek om en vermindert de prestatie. De grafiek is bij meer complexe of moeilijke taken iets lager, en meer naar links verschoven, vergeleken met eenvoudige taken. Dit betekent dat het omslagpunt bij moeilijke taken eerder (dus; bij lagere stress- of arousalniveaus) optreedt dan bij eenvoudige taken (zie figuur).

Bij het trainen met onze honden is het niet anders. Stress kan positief uitwerken mits de individuele lijn van wat de hond kan verdragen niet wordt overschreden.

Stress is een natuurlijk iets. De natuur kent de stress van jagen en gejaagd worden zonder het functioneren van de natuur daardoor verstoord wordt.

Om een duidelijk overzicht te behouden over de verschillende vormen van stress bij de hond zou men de verschillende vormen goed voor ogen moeten houden. Hierbij moet men dan de vormen verdelen in positieve, negatieve en gezonde stress.

Bij **negatieve stress** (in vakliteratuur vaak aangeduid als distress) is de hond niet meer leerbaar. Hij kan zelfs niet de kleinste druk meer verdragen of is zelfs niet meer benaderbaar. De hond heeft zichzelf als het ware uitgezet.

Negatieve stress uit zich onder andere door een verstarde houding in een verlaagde positie of zelfs

liggend. Zijn oren liggen plat in de nek, de hond hijgt en/of kwijlt, zijn pupillen zijn verwijd en zijn voeten transpireren. Honden die zich in deze negatieve stress bevinden of hierin dreigen te vervallen behoren direct uit deze situatie gehaald worden. Het meest effectieve om dit te bereiken is de hond in buitdrift te brengen.

Bij **positieve stress** (in vakliteratuur vaak aangeduid als eustress) is de hond te hoog in drift en moeilijk of niet meer leerbaar.

Er is hyperactief gedrag en kan niet tot rust komen. Dit uit zich onder andere door overmatig blaffen, rondjes draaien om/voor de geleider, oefeningen voor dat het commando is gegeven al willen uitvoeren en trillende billen. Het zijn dus allemaal uitingen van overmatige drift. De hond is wel volledig op zijn geleider gericht maar wil te graag. Op zich een positieve eigenschap, maar in deze situatie is er door ons niet meer optimaal met de hond te handelen. Het positieve ten op zichten van een negatieve stress is dat door wat minder drift bij de hond te doseren vaak een ideale (gezonde) situatie te creëren is.

Bij **gezonde stress** is sprake van een verhoogd leervermogen van de hond

De hond is gespannen, enigszins ongeduldig, volledig zijn geleider gericht maar weet bij het uitvoeren van zijn oefeningen zijn rust te vinden. De hond is dus volledig bewerkbaar, werkt opgewekt en werkt graag.

Wat betekent alle bovenstaande theorie voor ons in de praktijk.

Het is in de praktijk haast onmogelijk de hond volledig in een gezonde stress op te bouwen. Zeker niet een zeer temperamentvolle en tevens dominante hond! Een "goede" hond moet echter een zeer korte periode van positieve of negatieve stress kunnen verdragen. Daarbij moet het dan wel zo zijn dat het ontstaan van negatieve stress een zeer kort incident behoort te zijn en niet anders uitgelegd mag worden als een grove fout van de geleider! De aanwezigheid van stress, in welke vorm dan ook, behoort men dus wel te kunnen aflezen bij de hond. Ook als dit niet altijd overduidelijk getoond wordt door de hond. Men behoort uiteindelijk de situatie te creëren dat de hond de oefeningen in een gezonde stress zijn oefeningen uitvoert en tot rust weet te komen. Dit laatste, het tot rust kunnen komen, is misschien wel de beste graadmeter dat de hond met een gezonde stress zijn werk doet. En dit tot rust komen van de hond zal alleen maar lukken als de geleider zelf ook rustig kan blijven en deze rust ook uitstraalt naar zijn hond toe. Er moet geen situatie ontstaan dat hond en geleider elkaar lopen op te fokken!

Kortom, er moet naar een goede balans zijn tussen het opbouwen/creëren van drift bij de hond met daarnaast de opgelegde plicht bij de hond in de uitvoering van zijn opgelegde taak. De hond moet zijn rust vinden met het correct uitvoeren van zijn taak

Het trainen met honden waarbij stress om de hoek komt kijken kent dus voorwaarde waar iedereen aan dient te gaan voldoen. Eén van deze voorwaarde is in ieder geval dat een hond nooit lang in een negatieve stress situatie mag bevinden of continu in deze negatieve stress situatie dreigt te vervallen. Voldoet men niet aan deze voorwaarde dan houdt men zich bezig met dierenmishandeling!

Zeer belangrijke voorwaarden die bovendien gelden bij het werken met honden zijn:

*De hond moet gezond zijn

*De bouw van de hond moet geschikt zijn voor het werk waarvoor men deze wil inzetten

*De hond moet genetisch geestelijk goed in elkaar zitten

*De eis van de perfectie en het niveau die men afdwingt bij de hond voor wat betreft zijn werken moet altijd in verhouding staan tot zijn bouw en zijn genetische geestelijke samenstelling

Wat betreft het uitoefenen van grotere druk op de hond het volgende.

Zoals al hiervoor gezegd, bij de opbouw van de hond, zeker als het hier om een temperament vol en dominant baasje gaat, ontkomt men er haast niet aan dat er bij sommige oefeningen druk op de hond uitgeoefend moet worden. Op zich dus geen probleem als men dit weet te doseren en de hond op een bepaald moment in een gezonde stress situatie weet te brengen en de hond tot rust komt. Men moet er echter wel degelijk rekening mee houden dat deze druk niet alleen bij de betreffende oefening op dat moment haar negatieve kanten openbaart. Dit zal ongetwijfeld doorwerken bij andere oefeningen. Dit geldt dan in het bijzonder bij oefeningen waar in mentaal opzicht heel veel van de hond wordt geëist. Zo zal bij een IPO/VH hond die bij het speuren of een appèloefening (bijvoorbeeld bij het dwangapporteren) flink onder druk moet worden gezet, de gevolgen van deze druk zich ook openbaren bij de opbouw van het manwerk. Met andere woorden, men mag dan bij het IPO/VH-programma te maken hebben met drie verschillende afdelingen, trainingstechnisch zijn deze afdelingen één geheel. Ook gebeurtenissen buiten de training (thuis dus) waarbij druk op de hond uitgeoefend wordt, kunnen zich wreken gedurende de trainingen.

Het is belangrijk met dit feit rekening te houden gedurende de opbouw van de hond. Dit om te voorkomen dat men de beoogde winst, die te behalen zou zijn door bij een oefening (noodzakelijke wijs) druk te gaan gebruiken, deze weer dik in moet gaan leveren bij andere oefeningen. Daarom moet men proberen te bewerkstelligen bij aanwezigheid van meerdere "kritieke oefeningen" deze oefeningen van elkaar te scheiden. Zo kan men bijvoorbeeld een oefening uit het appèlprogramma waarbij grote druk op de hond nodig is, deze beter op een andere dag trainen dan op de dag dat men ook met de opbouw van het manwerk wil gaan bezighouden. Pas als "de druk van de ketel is" kan men het geheel weer samen combineren op dezelfde dag.

Door op deze manier te werk te gaan zal men het grootste rendement behalen uit de trainingen. "Kritieke" oefeningen (of gebeurtenissen) zullen dan geen of minder een belemmering vormen voor een positieve ontwikkeling in de opbouw van de hond.

6.18 Het gebruik van elektronische hulpmiddelen

6.18.1 Het gebruik van elektronische hulpmiddelen en de weerstand hiertegen

Voor velen is het gebruik van hulpmiddelen die een hond een pijnprikkel toedienen een taboe. Voor sommige begint dit taboe al bij het gebruik van een prikhalsband of zelfs nog eerder, bij

andere bij het gebruik van stroom doserende hulpmiddelen. Echter zal iedereen die de kennis en het inzicht heeft in de ontstane problematiek bij sterk in karakter doorgesloeiende honden tot de conclusie komen dat gebruik van elektronische dressuurbanden (Teletak/Innotek/Dogtra etc) of het gebruik van een zogenaamde stroommouw, de trainingen met deze honden juist humaan zullen houden. In plaats van noodzakelijke steeds ruwer en harder wordende correcties waar de hond steeds verder doorheen groeit, kunnen met elektronische hulpmiddelen perfect gedoseerd korte (een fractie van een seconde = een impuls) correcties toegediend worden en wel tevens met een perfecte timing, onafhankelijk van de afstand die men tot de hond heeft. De winst voor het humane zit hem vooral in het feit dat men harde corrigerende maatregelen zelfs voor kan blijven, indien men bij de opbouw al gebruik gaat maken van een elektronische dressuurband bij van dit type jonge hond.

Op een seminar van Bart Bellon over het gebruik van elektronische dressuurbanden, waar de weerstand tegen deze banden te spraken kwam, heb ik de volgende test gezien. Men deed een aantal personen een elektrische dressuurband om de pols en zei dat deze afgesteld stond op het laagste stroomniveau, terwijl in werkelijkheid het apparaat uit stond. Men liet voorkomen dat het apparaat kort geactiveerd werd door een snelle druk op de knop. Menig persoon die de schrik/angst voor de elektrische dressuurband "tussen de oren" had beweerde toen stroom gevoeld te hebben! Het geeft aan dat de angst voor het onbekende erg groot kan zijn ondanks dat er op dat moment niets is om bang voor te zijn. Er worden dan dus conclusies/gevoelens geuit over een onderwerp, in dit geval de elektrische dressuurband, die niet overeen komen met de werkelijkheid. De werkelijkheid is dat de uitwerking van stroom afhankelijk is van de methodiek van toepassing en de hoogte van de stroomsterkte. Zo kan stroom de dood brengen (ter dood veroordeling m.b.v. elektrische stoel, bliksem inslag etc), iemand het leven terug geven (stroomstoten bij hartstilstand) of als therapie dienen (massage voor spieren). Het bezwaar van de tegenstanders voor wat betreft het gebruik van elektronische dressuurbanden wordt gedragen door niet op feite beruste argumenten. Dit omdat deze tegenstanders er van uit gaan dat de honden veel stroomstoten en krachtige elektrische stroomstoten worden toegediend. In hun ogen zouden de stroomstoten vergelijkbaar zijn als met iemand die continue aan een hoog ampère (=stroomsterkte) schrikdraad gebonden zal worden. Dit is absolute onzin. Bij een correcte introductie van een elektrische dressuurband in de opbouw van een hond wordt gewerkt bij een zeer laag niveau ampère. De niveau's zijn zo laag dat indien men de elektrische dressuurband op je eigen arm bindt en de stroom toedient, men alleen een lichte tinteling in de armspieren waarneemt. De schrik/angst van deze mensen zit "tussen de oren" omdat toedienen van een elektrische stroom gelijk geassocieerd wordt met pijn. Volgens de Amerikaanse fabrikanten van deze elektronische hulpmiddelen is gebruik van hun materiaal bij correct gebruik niet schadelijk voor de gezondheid van de hond en is, bij mij weten, dit ook in de praktijk altijd zo gebleken. Bedenk dat grote Amerikaanse (lees USA) bedrijven als bijvoorbeeld Innotek, zeer grondig onderzoek verrichten voordat een dergelijke uitspraak wordt gedaan. Wie een beetje thuis is in de Amerikaanse wetgeving, met zijn mogelijk zeer hoge claims voor schadevergoeding, begrijpt waarom. De faculteit Dierenkunde van de Universiteit Utrecht in Nederland heeft een onderzoek gedaan naar de effecten van de elektronische dressuurband op het welzijn van honden. Wie de resultaten en belangrijkste conclusies zoals ze gepubliceerd zijn in januari 2000 door de opdrachtgever van het onderzoek objectief leest, moet toch enkele kritische kanttekeningen bij het verhaal zetten. Het feit dat de Bond tot Bescherming van Honden de opdrachtgever is geeft al een gegronde reden de objectiviteit van het onderzoek ter discussie te stellen. Ik draag de Bond tot Bescherming van Honden een warm hart toe en meen met recht dat ze zeer nuttig werk doen.

Echter hier proef men toch iets van dat er bij dit onderzoek eerst een conclusie/mening is beschreven, waar daarna d.m.v. een onderzoek naar toe is gewerkt. Een bekend verschijnsel bij onderzoeken waar opdrachtgevers belangen hebben bij de inhoud van het eindrapport. Er zijn conclusies getrokken uit onderzoek dat niet het draagvlak heeft wetenschappelijk te mogen zijn. Een goed wetenschappelijk onderzoek meet alle parameters die nodig zijn om een objectief oordeel te kunnen velgen. In het rapport is dat niet terug te vinden. Nergens lees men iets over het gebruik en zijn effecten van elektronische dressuurbanden bij **verschillende** trainingsmethodieken om een bepaalde oefening aan te leren of respect bij de hond af te dwingen. Er wordt niet ingegaan op de verschillende type elektrische stroomgevendende dressuurbanden zoals die er zijn. Ook niet wat de effecten zijn bij de verschillende instellingen die mogelijk zijn met dergelijke apparaten. Geen individuele diepgaande genetische inhoudelijk karakter eigenschappen van de hond zijn bij de metingen vermeld. Het type geleider naast de hond en zijn manier van omgang met de hond buiten de trainingen zijn niet terug te vinden. Kortom, het rapport mist metingen van parameters die noodzakelijk zijn om correcte objectieve conclusies te kunnen trekken. Daarmee kan men tevens vraagtekens gaan zetten met de deskundigheid van de onderzoekers voor wat betreft africhting van een hond, in het bijzonder voor wat betreft KNPV, IPO, VH, RINGSPORT en dergelijke. De wil van de Bond tot Bescherming van Honden om naar aanleiding van het hiervoor genoemde onderzoek het gebruik van de elektronische dressuurband bij wet te verbieden, is kortzichtig en niet gebaseerd op kennis van zaken.

Het is echter ook zonder meer een feit, dat bij onoordeelkundig gebruik van elektronische hulpmiddelen wel degelijk de situatie kan ontstaan dat men kan spreken over dierenmishandeling of medisch gevaar.

Zo vind ik het een absoluut vereiste dat de geleider naast de hond gedurende trainingen in staat is een perfecte timing en dosering te bewerkstelligen m.b.v. een halsketting en een lijn. Met andere woorden, een geleider moet eerst in staat zijn hond “klassiek” goed af te richten met de “klassieke hulpmiddelen” als halsketting en lijn alvorens toegang te krijgen tot het gebruik van elektronische hulpmiddelen. Is de geleider niet in staat zijn hond “klassiek” af te richten dan ligt de oplossing van problemen altijd primair bij het de geleider leren van het vak. Gebruik van elektronische hulpmiddelen is anders niet meer of minder dan dierenmishandeling!

Een andere situatie waar de inzet van elektronische hulpmiddelen absoluut moet worden nagelaten is als er sprake is van een duidelijk vermijddgedrag t.o.v. de geleider gedurende het trainen met de hond. Primair behoort dan eerst deze verstoorde relatie geoptimaliseerd te worden. Verzuimt men dit dan zullen er onherroepelijk communicatie problemen ontstaan tussen de geleider en de hond. Het spanningsveld tussen de geleider en de hond staat er dan gewoonweg als een blokkade voor een succesvolle introductie van elektronische hulpmiddelen en verdere toepassing in trainingsmethodieken. Het gebruiken van elektronische hulpmiddelen voor het oplossen van verstoorde relatieproblemen tussen hond en geleider is helemaal waanzin.

Van dierenmishandeling is OOK o.a. sprake als de hond niet weet wat hij fout doet en voor hem niet duidelijk is wat voor gedrag we wel van hem wensen. Voor alle te geven correcties geldt dat de africhter er van overtuigd behoort te zijn dat de hond weet wat van hem verlangd wordt maar de hond kiest voor een confrontatie met zijn geleider. Na de correctie van zijn

geleider moet de hond terug kunnen vallen in gewenst gedrag en hiervoor dan beloond worden. Ook mag men spreken van dierenleed als onnodig gebruik wordt gemaakt van hoog ingestelde stroomsterkte niveaus. Het leed voor het dier zit hem dan in het feit dat te harde correcties, dus ook m.b.v. een elektrische dressuurband, vaak alleen maar agressie opwekt bij de hond en daarmee het doel van de correctie, namelijk gehoorzaamheid, niet bereikt wordt. Men kan hiermee in de spiraal komen van nog hardere correcties - nog meer agressie bij de hond - en geen gewenst resultaat! Gebruik van een elektronische dressuurband met een constant hoog ingestelde stroomsterkte is dus onnodig, foutief, ongewenst en zal niet het gewenste resultaat op langere termijn brengen. Een andere absolute voorwaarde om dierenleed te voorkomen heeft betrekking op de geschiktheid van de hond voor waar men hem voor wil gebruiken. Of het nu bijvoorbeeld om de behendigheidshondensport, G&G werk, jagerssport, hondenverdedigingssport, KNPV, ringsport of professionele inzet bij politie of bewaking gaat, de hond zal zowel wat betreft zijn bouw en gezondheid als zijn geestelijke gesteldheid hiervoor geschikt moeten zijn. Zo zal temperament en geestelijke stabiliteit ruimschoots aanwezig moeten zijn. Voldoet de hond aan de eisen van deze geschiktheidstoetsing dan is er geen bezwaar dat elektronische hulpmiddelen deel uit maken van de trainingsmethodieken mits de juiste introductie en verder correct gebruik van deze middelen plaats vindt. Over de vereiste juiste introductie en verder correct gebruik kom ik verderop in dit hoofdstuk terug. Medisch gezien kunnen er bij het gebruik van elektronische hulpmiddelen bijvoorbeeld problemen ontstaan indien de hond last heeft van hartritmische stoornissen of een vallende ziekte. De stroom zal niet in een dergelijk geval hartritmische stoornissen of een aanval van onbewustzijn veroorzaken. Echter bij een toevallige aanwezigheid van de symptomen van deze kwalen en het op dat moment gebruikmaken van elektronische hulpmiddelen zouden wel grote problemen kunnen ontstaan. Nu is het uiteraard ook zo dat honden met dergelijke kwalen nooit bij hiervoor genoemde geschiktheidstoetsing geschikt kunnen worden bevonden!

Er zijn verschillende elektronische hulpmiddelen voor de dressuur in de handel. Zo heb je elektronische dressuurbanden, zogenaamde stroommouwen, elektronische vibratiebanden en dressuurbanden die op een bepaald moment een onaangename geur kunnen afscheiden. In deze uiteenzetting ga ik uit van het gebruik van een elektronische dressuurband omdat dit gewoonweg de enige beste keus is t.o.v. een stroommouw. Waarom dit zo is zal verderop in dit verhaal over het gebruik van elektronische hulpmiddelen duidelijk worden. Het gebruik van elektronische vibratiebanden of dressuurbanden die op een bepaald moment een onaangename geur af kunnen scheiden zal mogelijk het gebruik van een elektronische dressuurband kunnen benaderen. Echter heb ik met vibratiebanden en "geurbanden" geen ervaring opgedaan omdat ze niet mijn voorkeur hebben.

16.18.2 Type elektronische hulpmiddelen en trainingsvoorwaarde

In dit hoofdstuk heb ik al d.m.v. de beschrijving en onderbouwing van de vier absolute voorwaarde aangegeven waaraan men moet voldoen om een optimale geleider te worden van een hond. Aan deze trainingsvoorwaarde moet men dus niets veranderen. Onze keus van elektronische hulpmiddelen moet dan ook zodanig zijn dat deze alleen maar een toegevoegde waarde heeft om aan de vier absolute voorwaarde te voldoen. Elektronica zal dus geen nieuwe manier van africhten met zich mee brengen maar de mogelijkheid geven de methodiek toe te passen met nieuwe hulpmiddelen. Elektronische hulpmiddelen moeten dus de mogelijkheid

hebben een connectie te bewerkstelligen tussen het gebruik van deze en de geleider. Daarnaast zal er een betere timing en dosering mogelijk moeten zijn. Een goede timing onafhankelijk van afstand van wie/wat dan ook tot de hond zou ideaal zijn. Het deactiveren van een geactiveerd elektronisch hulpmiddel zou ontspanning moeten brengen. Het elektronische hulpmiddel zou zo mogelijk bij alle disciplines (speuren, appèl en manwerk) inzetbaar moeten zijn.

Wie dit werkstuk tot nu toe goed begrepen heeft, kan zelf al tot de conclusie komen waarom het gebruik van een zogenaamde stroommouw verre van ideaal is om een goede trainingsopbouw te kunnen realiseren. Immers is dit hulpmiddel **alleen** maar te gebruiken bij het manwerk op het moment dat de hond bijt op de mouw. Een connectie pakwerker → negatieve bekrachtiging of een correctie is haast niet te voorkomen. Een connectie geleider → negatieve bekrachtiging of een correctie haast onmogelijk te creëren, in ieder geval niet correct op te bouwen. De stroommouwen waarbij de pakwerker goed aarde moet maken met een ijzertje onder zijn schoenen en alles met draden aan elkaar verbonden moet blijven zijn niet echt gemakkelijk in gebruik. Ook het feit dat dan alleen de pakwerker de stroom kan activeren kan een nadeel zijn in het gebruik, daar hierdoor een nodige bekwaamheid van de pakwerker wordt vereist. Er zijn echter ook stroommouwen die op afstand te bedienen zijn en geen aarde hoeven te maken met behulp van een ijzertje onder de schoen. Des niet te min kan het gebruik van een stroommouw kan niet beantwoorden aan de vier absolute voorwaarde waaraan men moet voldoen om een optimale geleider te worden.

Een elektronische stroomdoserende dressuurband heeft wel de mogelijkheid een toegevoegde waarde te zijn om aan de vier absolute voorwaarde te voldoen. De elektrische stroomdoserende dressuurband geeft een perfecte mogelijkheid van timing en dosering, het geven van ontspanning en is afstand onafhankelijk. Een connectie van geactiveerde band → geleider is perfect te leggen. De elektronische stroomdoserende band is bij alle disciplines inzetbaar.

Ik heb al aangegeven dat er naast elektronische stroomdoserende dressuurbanden ook andere type elektronische dressuurbanden bestaan. Echter deze hebben hun beperkingen t.o.v. de elektronische stroomdoserende dressuurband. Dit werkstuk zal dan ook verder gericht zijn op het gebruik van een elektronische stroomdoserende dressuurband die ik nu in het vervolg zal vermelden/benoemen als de elektronische dressuurband.

6.18.3 Type elektronische dressuurband

Gaat men gebruikmaken van een elektronische dressuurband dan zal men er zorg voor moeten dragen een juist type ter beschikking te hebben. Het zal duidelijk zijn dat het niet zo moet worden dat de hond met een elektronische dressuurband om gehoorzaamt en indien deze wordt afgedaan de hond denkt/weet hij ongehoorzaam mag/kan zijn. Een connectie tussen een negatieve bekrachtiging of een correctie → geleider moet er in de ogen van de hond dus aanwezig zijn. Maar dat de geleider voor deze connectie een elektronische dressuurband op het lichaam van de hond nodig heeft behoort voor de hond een absoluut geheim blijven. Immers op evenementen zal de hond de elektronische dressuurband niet om hebben. Oudere type elektronische dressuurbanden zijn groot en zwaar en dus te opvallend voor de hond aanwezig. De nieuwste generatie elektronische dressuurbanden zijn klein (niet groter dan een lucifersdoosje), licht van gewicht en is de stroomintensiteit vaak traploos in te stellen. Er zijn elektronische dressuurbanden die alleen op vrij hoog niveau stroomsterkte instelbaar zijn. Ik heb al aangegeven dat dit onnodig en zelfs ongewenst is. Er zijn elektronische dressuurbanden die de mogelijkheid hebben om met geluidssignalen te werken. Echter hiervan moet men in de verdedigingshondensport zeker geen

gebruik van maken, daar dit het om hebben van iets “speciaals” voor de hond alleen maar kan bevestigen. Ik vermoed dat het gebruik van deze signalen nuttig is bij trainingen met honden voor de jacht.

Omdat de verdere ontwikkeling van elektronische apparatuur erg snel gaat heeft het weinig zin om merknamen en naam/nummertype te gaan vermelden. Het is dus echter noodzakelijk om bij aanschaf zich goed te laten voorlichten. Klein, licht, betrouwbaarheid, de mogelijkheid om ook op zeer “Low Level” stroomsterkte te kunnen werken en de keuze mogelijkheid van continue stroomdosering of enkelvoudige impuls stroomdosering. Dit moeten de voorwaarde zijn bij de keuze van de elektronische dressuurband.

6.18.4 Aandachtspunten bij het omdoen van de elektronische dressuurband

De tekst bij deze paragraaf bevat zeer belangrijke informatie! Voor aanvang van elke training behoort men een controle uit te oefenen of men voldaan heeft aan de wijsheid van onderstaande tekst. Deze controle behoort gewoonweg deel uit te maken van de trainingsmethodiek!

Elektrische dressuurbanden bevatten twee metalen pennetjes aan het blokje dat aan de hond bevestigd wordt. Een voorwaarde om correct gebruik te kunnen maken van deze banden is dat deze beide pennetjes zeer goed contact maken met de huid van de hond. Is dit contact niet correct omdat bijvoorbeeld de (onder)vacht te dik is of vol met dood haar zit, dan zal de band niet, half of soms wel → soms niet functioneren als deze geactiveerd wordt m.b.v. de zender. In dergelijk geval kan er dus nooit spraken zijn van altijd de juiste timing en dosering. Men hoort nog al eens “wilde” verhalen over honden die “door de stroom heen gaan”. Hiermee wil men dan beweren dat betreffende honden dan zo “hard” zouden zijn dat ze niet of nauwelijks reageren op hoog niveau afgestelde elektrische dressuurbanden. Ik weet vrijwel zeker dat in die gevallen voor 99% spraken is van een slecht contact met de huid in plaats van een zeer “harde” hond. De grootste fout die men kan maken is in dergelijk geval de stroomsterkte van het apparaat te verhogen! Immers maken de pennetjes toevallig wel een keer goed contact met de huid dan krijgt de hond dus een veel te hoge dosering! De gevolgen mogen duidelijk zijn → agressie of vermijden, in ieder geval nooit een goede opbouw van de hond!! Men behoort dus overtuigt te zijn dat er altijd spraken is van een correct contact met de huid. Bij de elektrische dressuurbanden worden diverse type pennetjes bijgeleverd, echter zijn ze voor de meeste herderachtige vaak te kort. Zeker in de winter als de honden vol van vacht zijn. In de praktijk zijn er voor dit “pennetjes contact probleem” een aantal mogelijk opties als oplossing. Men zou de elektrische dressuurband op een ander plaats kunnen bevestigen dan om de hals van de hond. Deze andere plaats zal dan dun van beharing moeten zijn, zoals bijvoorbeeld de buik. Voor dit doel zijn er speciale elastische banden in de handel. Het grote bezwaar bij het gebruiken van een andere plaats is dat men zeer duidelijk iets gaat aangeven aan de hond. Immers halsbanden of kettingen is de hond gewend om te hebben. Als men bij het gaan gebruiken van een elektrische dressuurband een “speciale/ongewone” handeling gaat uitvoeren dan kan de hond heel snel een koppeling leggen met het toedienen van een negatieve bekrachtiger of een correctie met dit “speciale/ongewone”. Een andere mogelijke optie is de band heel strak om de hals te doen. Echter kent deze optie twee bezwaren. De eerste is dat men wederom iets aangeeft aan de hond, de tweede is dat de hond moeite zou kunnen krijgen met de ademhaling bij grote inspanningen. Speciale geleidende gel in de vacht op de plaats waar de contact pennetjes zitten kan het contact verbeteren. Echter met het aanbrengen van de gel geef je wederom al weer een signaal aan de hond. Bedenk, een hond is erg

slim en snel met een koppeling te leggen van een aantal handelingen en gebeurtenissen!
De beste en de meest toegepaste combinatie van oplossingen om een goede geleiding te bewerkstelligen zijn de volgende.

-Men fabriceert zelf langere pennetjes.

Verlangde pennetjes hebben natuurlijk een verhoogd risico. Denk bijvoorbeeld aan een verkeerd geplaatste stokslag bij het manwerk. Dit zou op te vangen zijn door het apparaat aan die zijde te bevestigen waar **niet** de stokslagen gegeven worden bij het manwerk.

Pennetjes met afgestompte punten dragen stroom moeilijker over dan pennetjes met scherpere punten.

-Men bevestigt de elektrische dressuurband waar de hals de kleinste omtrek heeft, dit om te voorkomen dat de band gaat verschuiven.

-En wat betreft de besten contactplaatsen voor de pennetjes hebben de volgende twee de meeste kans op succes. Onder de hals, zeg maar iets naast de strot van de hond, of achter de aanzet van de oren. Op deze plaatsen zitten in de regel minder bewegende spieren.

Het is raadzaam er rekening mee te houden dat bij bevestiging onder de hals/bij de strot de spieren bij stroom zullen samentrekken, dus het lossen bij het manwerk zal moeizamer gaan. Bij bevestiging achter de aanzet van de oren/in de nek zullen de spieren bij stroom open gaan, dus het lossen bij het manwerk zal gestimuleerd worden.

Van nature is er altijd een vermijd reactie met het lichaam van de plaats af waar een pijn prikkel plaats vindt. Van dit gegeven kan men gebruikmaken bij appèl oefeningen door het ontvangstblokje aan de linkerhalszijde van de hond te bevestigen. Daar de hond links van de geleider volgt/zit zal bij het toedienen van een stroompje een eventuele lichamelijke beweging van de hond als reactie hierop altijd richting geleider plaatsvinden en er niet vandaan!

-Op de plaats die men uitgekozen heeft voor de contactpennetjes wordt de vacht d.m.v. flink kammen behoorlijk uitgedund. Daarbij deze plaats regelmatig wassen met shampoo zodat de vacht hier goed schoon is.

Dan nog zal het probleem kunnen ontstaan dat de hond bij bepaalde bewegingen met of houdingen van de kop kan bewerkstelligen dat er soms slecht contact is met de huid via de pennetjes. Dit zou men kunnen oplossen door twee stroomdoserende blokjes aan één en dezelfde band te bevestigen die beide afgesteld staan op de zelfde ontvangst frequentie. De één plaats men dan aan de rechter zijde van de hals, de ander aan de linker zijde van de hals. Het kost een paar centen maar je hebt er wat voor!

Ook een groot aandachtspunt is deze. Indien verschillende honden tegelijkertijd een elektrische dressuurband om hebben ben er dan absoluut zeker van dan de ontvangst frequentie van de apparaten allemaal verschillend staan afgesteld!!

Tot zover de aandachtspunten voor het materiaal en de bevestigingsplaats. Ik heb hierbij al aangeven dat er een gevaar bestaat dat de hond de connectie doorkrijgt tussen de bevestigde elektrische dressuurband en het kunnen ontvangen van een negatieve bekrachtiger of een correctie. Wil men trachten deze problematiek nog beter voor te zijn dan is het verstandig de hond al op zeer jonge leeftijd regelmatig rond te laten lopen met zijn elektrische dressuurband om zijn hals. Dit zowel thuis als op trainingslocatie's. Het apparaat staat dan uit en dient alleen als "dummy". Wordt de band nu op latere leeftijd gebruikt dan zal het aandoen van de band niets "nieuws" voor de hond zijn. Belangrijk is ook dat het omdoen van banden/kettingen om de hals van de hond altijd een positief signaal voor de hond moet zijn. Honden die graag aan het werk

gaan met de geleider worden enthousiast als de band/ketting omgaat. Het gedrag van de geleider bij het omdoen van de band/ketting is dus belangrijk. Om vanuit het omdoen van de elektrische dressuurband een zeer positief signaal uit te laten gaan kan men op het moment dat men de band omdoet de hond altijd een brokje geven.

Mocht ondanks alles de hond toch een connectie gelegd hebben met het feit dat hij een elektronische dressuurband om heeft en een negatieve bekrachtiger of een correctie die hij hieruit krijgt, heb ik de volgende tip vernomen. Wil men bij trainingen een elektronische dressuurband gaan gebruiken, wrijf dan altijd eerst de nek van de hond in met wat geurwater, bijvoorbeeld 4711, en doe dan de band om. Op een examen of wedstrijd wrijft men vlak voor het manwerk de hond met hetzelfde geurwater in ..... en maar hopen dat de hond er in trapt.

6.18.5 Moment van de introductie van de elektronische dressuurband

Er kunnen verschillende momenten zijn dat men de elektronische dressuurband wil gaan introduceren in de trainingsmethodiek.

- 1) Bewust met de hond op zeer jonge leeftijd.
- 2) Op het moment dat men oefeningen wil gaan perfectioneren.
- 3) Als de hond niet meer op een humane manier onder controle is te houden.

1) Het bewust introduceren op zeer jonge leeftijd kan maar daar kleven grotere risico's aan. Het is ook niet zondermeer door iedereen in de praktijk te brengen. Als men niet het principe van timing, dosering en het brengen van ontspanning met behulp van een halsketting en lijntje perfect in de praktijk kan brengen, heeft voor deze personen de introductie van de elektrische dressuurband op dit tijdstip een absoluut verbod. Ervaring en "feeling" zijn hier een vereiste! Het is nog altijd zo dat het grote voordeel van de klassieke leermethode d.m.v. alleen voer en het balletje het feit is dat het wezen van de hond niet wordt beschadigd, indien men deze beloning verkeerd (te pas en te onpas) gebruikt. Indien men de elektronische stimuli op een onjuiste manier gebruikt, kun je een hond in zeer korte tijd verknallen. Dit is ook de reden dat ik de voorkeur geef aan het eerst primair aan de koppeling stroom → geleider te gaan werken met behulp van een voor de hond bekende oefening **en tevens** drift daarbij op te wekken. Dit laatste staat haaks op de adviezen van een autoriteit als Bart Bellon.

Het op zeer jeugdige leeftijd van de hond beginnen met een correcte introductie van elektronische stimuli heeft het voordeel dat de uitwerking uiteindelijk het meest effectief is. Dit brengt dan tevens met zich mee dat er later weinig gebruik gemaakt hoeft te worden van de hogere standen. Op deze zeer jonge leeftijd wordt uiteraard alleen de laagste standen gebruikt!

2) De introductie op het moment dat men oefeningen wil gaan perfectioneren kent het voordeel dat de hond nu wat ouder is en fouten in de introductie mogelijk minder fataal zullen zijn. Men leert dus eerst de hond de oefeningen aan en op latere leeftijd introduceert men de elektronische dressuurband om de perfectie te verkrijgen.

3) Als de hond niet meer op een humane manier onder controle te houden is dan zal de introductie van een elektrische dressuurband voor zowel de hond als de geleider een totale ontspanning met zich mee brengen. Bij stugge, dominante honden wil men nog al eens met veel geweld de oplossingen zoeken. Dit geweld wil dan nog al eens buitensporig worden en niet het gewenste

resultaat opleveren.

6.18.6 De eerste keer van het gebruik van de elektrische dressuurbanden ofwel de feitelijke introductie

In de praktijk moeten we bereiken dat de hond denkt dat de elektronische negatieve bekrachtiger of de correctie afkomstig is van de geleider. Immers, respect van de hond voor de geleider is een absolute voorwaarde om een optimale geleider te kunnen zijn. De hond mag zeker niet gaan denken dat de negatieve bekrachtiger of de correctie bijvoorbeeld afkomstig is van een pakwerker of uit het “niets” te voorschijn komt. De elektronische correctie moet dus een verlengstuk worden van de al gebruikte correcties door de geleider. De hond moet geleerd worden dat de geleider “zeer lange onzichtbare armen” heeft gekregen en dus een negatieve bekrachtiger of correctie op grote afstand hem toe kan komen! De introductie van de elektrische dressuurband behoort altijd plaats te vinden gedurende een appèloefening, al of niet tijdens het manwerk. Verstandig is een “introductieoefening” uit te kiezen waar de hond hoog in drift te brengen is. De kans op vermijddgedrag is dan het kleinst. Mijn voorkeur gaat dan ook uit naar de introductie bij het manwerk gedurende een volgoefening. Immers, de hond is hier in de regel hoger in drift te brengen en te houden. Na introductie bij het manwerk is toepassing van een elektronische dressuurband bij trainingen met enkel appèl geen probleem.

Is er nog de volgende zeer belangrijke vraag: wie bedient de knop van de zender van de elektronische dressuurband? Ik denk dat het meest ideale is als de geleider van de hond zelf de capaciteiten en de ervaring heeft de zender op juiste wijze te bedienen. Mocht het toch verstandiger zijn dat een derde (meestal de instructeur) de zender bedient dan behoren er zeer goede afspraken gemaakt te worden over het “draaiboek van gebruik” om een correct gebruik zoals hiervoor beschreven te waarborgen.

De wetten van de introductie van een elektronische dressuurband luiden verder als volgt.

- Als eerste moet de mechanische dwang (= m.b.v. bijvoorbeeld lijntje en ketting) bij de betreffende oefening begrepen zijn door de hond.
- Daarna kan er pas de introductie van de elektrische dressuurband plaatsvinden. Dit gebeurt dan door mechanische dwang en stroom met elkaar te gaan combineren.

Welke oefeningen men ook kiest voor de introductie, de bovenstaande wetregels moet men aanhouden. Nadat van de “introductieoefening” de mechanische dwang begrepen is blijft de trainingsmethode dus hetzelfde. Het enige wat men doet bij het geven van een negatieve bekrachtiger of correctie **tegelijkertijd** de hond de stroom laat toekomen. De mechanische dwang en het toedienen van de stroom zijn dus ook in tijdsduur exact even lang. En deze tijdsduur moet bij de introductie kort zijn, dat wil zeggen hooguit één seconde. Een elektronische negatieve bekrachtiger of correctie kan alleen volgen **NA** een commando van de geleider. Bij de basis leerwetten is dit punt al vermeld en geldt uiteraard ook bij het gebruik van elektronische hulpmiddelen. Deze regel is hier dubbel van belang om de connectie geleider → negatieve bekrachtiger/correctie te behouden!

De keuze van de instelling van het apparaat voor wat betreft de stroomsterkte is afhankelijk van het merk en type elektronische dressuurband dat men tot de beschikking heeft. Zo als gezegd, een

“low level”instelling moet mogelijk zijn en gebruikt worden. In principe begint men op stand 1. Is er bij het activeren van de elektrische dressuurband geen duidelijke reactie bij de hond waar te nemen gaat men over tot stand 2. Een duidelijke reactie wil dus niet zeggen dat de hond moet gillen! Het is mogelijk dat men naar stand 3 moet gaan maar is er dan nog geen duidelijke reactie, ga er dan van uit dat men een “pennetjes contact probleem” heeft. Bij een traploos instelbare elektrische dressuurband kan men bijvoorbeeld beginnen op een instelling van 10% van de schaalindeling. Is er uiteindelijk een duidelijke reactie ga dan **terug** tot de stand dat de hond de stroom prikkel nog net voelt. De stroom zal nu een tinteling bewerkstelligen die voor de hond een zelfde waarde heeft als een negatieve bekrachtiging of correctie. Men heeft de hond nu “gekalibreerd” op stroom. Het kan zijn dat de intensiteit van de benodigde stroom bij het manwerk iets hoger ligt dan gedurende het gebruik bij appèl bij niet manwerkoefeningen. Dit zal dan komen omdat gedurende het manwerk de hond in de regel hoger in drift zit. Echter een heel groot verschil in intensiteit kan dit nooit zijn.

Met het tegelijkertijd toedienen van mechanische dwang en stroom blijft men zeer lang doorgaan. Trek hier enkele weken van trainingen voor uit. Immers dit is de basis waarop alles op moet gaan rusten. Daarna zal de elektrische dwang (stroom) de mechanische dwang kunnen vervangen omdat dit op elkaar geconditioneerd is. Vanaf nu kan men ook op het moment van toedienen van stroom de afstand tot de hond langzaam groter maken. We creëren zo de mogelijkheid de hond op afstand te kunnen prikkelen.

Gedurende de eerste weken na de introductieperiode behoort de hond nog altijd aangeliend te zijn. Bij het eventueel weg willen lopen van de hond als reactie op het gebruik van een elektrische dressuurband kan zodanig het weglopen nooit een beloning voor de hond worden.

Na de introductie zit er een wezenlijk verschil in de doelstelling bij het gebruik gedurende het manwerk of het gebruik bij enkel en alleen appèloefeningen. De doelstelling bij het appèl zal in de regel hoofdzakelijk gericht moeten zijn op het verkrijgen of behouden van (oog)contact. Daarnaast kan het ook goed gedoseerd en met een zeer goede timing gebruikt worden om een oefening perfect aan te leren en/of perfect in de afwerking te krijgen. Bij het manwerk zal de nadruk liggen op het afdwingen van respect bij de hond voor de geleider. Immers, bij het manwerk zien we liever dat de hond de pakwerker in de gaten houdt dan de geleider. Echter wensen we wel dat het appèlgedeelte bij het manwerk in orde is (= respect voor de geleider). Correct gebruik van elektronische hulpmiddelen bij het speuren kent veel overeenkomsten. Echter omdat ik met het toepassen bij het speuren geen ervaring heb met het gebruik van elektronische hulpmiddelen zal ik hierover geen uiteenzetting geven.

6.18.7 Na de introductie de hond nieuwe oefeningen aanleren m.b.v. de elektrische dressuurband en/of oefeningen perfectioneren

Als de introductie d.m.v. enkele trainingen goed is verlopen dan heeft de elektrische dressuurband de mogelijkheid gebracht er de hond nieuwe oefeningen mee aan te leren en/of aangeleerde oefeningen (al dan niet met stroom aangeleerd) perfect in de uitvoering te krijgen. Dit gebeurt dan volgens het principe van het toedienen van een negatieve bekrachtiging en moet er in de praktijk er zo uit zien.

-Aanleren.

De hond wordt eerst spelenderwijs, zonder gebruik van stroom en met zo weinig mogelijk

mechanische inwerking, duidelijk gemaakt wat men van hem wil. Feitelijk wordt hem dus het verbale commando aangeleerd. Wordt de mechanische inwerking goed begrepen dan wordt deze vervolgens gecombineerd met stroom. Dit is dan altijd met continue stroom (= maximaal enkele seconden en zeer lage intensiteit) totdat het gewenste is uitgevoerd. Echter, bij het aanleren heeft het gebruik van een elektrische dressuurband dan dus de voorwaarde/de eis dat de hond gelijk weet/leert/duidelijk is hoe hij de stroom kwijt raakt. De hond moet dus gelijk de koppeling zien: oefening goed → stroom valt dan weg. Na een bepaalde tijd zal de mechanische inwerking achterwege blijven en blijft dus minimale elektronische stimuli in combinatie met een commando over.

-Later.

Als de oefening door de hond perfect wordt uitgevoerd, moet het zo zijn dat een $\frac{1}{4}$ seconde stroompje genoeg is om de technische dwang te activeren. Bij het geven van het commando volgt dan dus altijd het $\frac{1}{4}$ seconde stroompje. Na circa 100 keer het (verbale) bevel in combinatie met het $\frac{1}{4}$ seconde stroompje gegeven te hebben komt pas het ogenblik van de onderbreking van het combineren. Niet eerder! Houdt men zich niet aan deze regel dan kan men zichzelf in een onnodige moeilijke situatie brengen en de hond in een onnodige stress periode brengen. Het volgende kan namelijk gebeuren. Doordat men verzuimd heeft de oefening te conditioneren zal de hond proberen onder de technische dwang uit te komen. De perfectie wil men herwinnen en moet men de hond weer onder druk gaan zetten. Als men niet op past komt men zo in een telkens weer terugkerende spiraal van verlies van respect en het daarom weer onder druk moeten zetten van de hond. Daarom is conditionering van een oefening m.b.v. 100 trainingen waarbij combinatie bevel en een $\frac{1}{4}$ seconde stroompje plaatsvindt noodzakelijk om een perfecte oefening te verkrijgen en te behouden, het meest humaan doordat het stressvrij is.

-Het vervolg.

Het vervolg van het verhaal is dus dat het gebruik van stroom langzaam wordt afgebouwd. De technische dwang wordt dan verankerd. In de praktijk betekent dit dat men bijvoorbeeld eerst een periode heeft dat van de drie uitvoeringen van een bepaalde oefening er bij één keer een $\frac{1}{4}$ seconde stroompje wordt gegeven. Dat daarna de periode volgt van één $\frac{1}{4}$ seconde stroompje per tien uitvoeringen van de betreffende oefening. In feite wil men bereiken dat de stroomstimulatie op willekeurige momenten en onder verschillende omstandigheden, meer en meer weg kan laten.

Hoewel de ontspanning in de vorm van het wegvallen van de mechanische en elektronische stimuli op zich al een beloning voor de hond is ben ik ook een voorstander van elke correct afgesloten oefening te bevestigen met een bal of dergelijke.

6.18.8 Elektrische stimulans en contact

Men kan er zeer bewust voor kiezen een zeer lichte elektrische stimulans alleen te gebruiken voor het optimaliseren van het (oog)contact met de hond. Ondanks dat ik denk dat men dan veel mogelijkheden onbenut laat is het toepassen van een elektronische dressuurband voor dit doel zeer zinvol. De introductie kan hier zeer specifiek opafgestemd zijn. Men handelt als volgt.

1) Men heeft de hond aangelijnd naast je staan. Als deze ergens naar kijkt tikt men hem aan met je vingers. Reageert de hond dan laat men hem achter een balletje aanjagen dat je in je hand hebt,

om hem vervolgens in zijn bek te gooien. De hond leert hiermee contact geeft actie.

2)Na weken van herhalingen van deze handeling komt het vervolg.Men tikt de hond aan met tegelijkertijd een toediening van een licht stroomstootje. Reageert de hond dan volgt er dus weer de actie met de bal. Dit wordt weer vele malen herhaald over een lange periode. Het stroomstootje krijgt dus de zelfde prikkelwaarde als het aanstoten.

De elektrische dressuurband kan nu dus ingezet worden voor het verkrijgen en behouden van (oog)contact.

6.18.9 Slotwoord voor wat betreft het gebruik van elektronische dressuurbanden en dit werkstuk

In de nog volgende hoofdstukken van dit werkstuk zal bij het “speuren” niet gesproken worden over het gebruik van elektronische dressuurbanden. Bij het hoofdstuk “appèl” zeer beperkt en hoofdzakelijk met de vermelding van de mogelijkheid van het gebruik van elektronische dressuurbanden en een verwijzing naar dit hoofdstuk. Dit heeft enkele redenen. Ten eerste zijn de beschreven methoden bij deze hoofdstukken zonder het gebruik van elektrische dressuurbanden met minder risico’s in de praktijk te brengen. Ik zeg nog maar eens, ervaring en “feeling” zijn bij het gebruik van een elektrische dressuurband een vereiste! Daar komt nog bij dat ik er in deze hoofdstukken er van uit ga dat men met de hond op zeer jonge leeftijd al aanvangt met de eerste fase van de opbouw van de hond. De risico’s zijn dan dus nog groter. Activering van de hond en het voor zijn van vermijddgedrag en het conditioneren op de geleider zijn op dat moment de belangrijkste items. Om een lichtzinnige gedachte over het gebruik van elektrische dressuurbanden te voorkomen gaan deze twee hoofdstukken er hoofdzakelijk van uit dat geen gebruik wordt gemaakt van stroomprikkel. Echter, het op een bepaald moment gebruik gaan maken van een elektrische dressuurband is wel volledig in te passen bij de beschreven methoden in deze hoofdstukken om zo technische dwang te verankeren. Mensen met de noodzakelijke ervaring en “feeling” zullen “het moment” van de introductie van de elektrische dressuurband weten te traceren.

Bij het hoofdstuk manwerk kom ik wel terug over het gebruik van elektronische dressuurmiddelen. Het gaat dan hier om primair de problemen bij het manwerk op te lossen. m.b.v. een elektronische dressuurband nadat het respect van de hond totaal verloren is gegaan. Zoals ik al eerder beschreef, introductie van een elektronische dressuurband is dan meestal de meest humane oplossing voor het verloren respect.

Ik wil er wel op wijzen dat het erg belangrijk is dat de hond de betekenis van een elektronische stimulans goed kent in de situatie waarde hond zich dan bevindt.Om duidelijk te maken wat ik hiermee bedoel geef ik een voorbeeld.

Elektronische stimulans kan men zeer bewust alleen gebruikt hebben als methodiek om oogcontact te behouden met de hond bij het appèl. Op zich niets mis mee. Men kan elektrische stimulans ook gebruiken als methodiek om de bewaking t.o.v. de pakwerker te optimaliseren. Op zich ook niets mis mee. Echter de ene methodiek plotseling introduceren in combinatie van het gebruik van de andere methodiek kan voor de hond heel verwarrend worden en dus een totaal ongewenste uitwerking met zich meebrengen. Bij de één wil men

dat de hond je aankijkt, bij het ander juist niet. **Zaak dus de betekenis van de elektronische stimulans duidelijk te maken en te houden!**

De **intensiteit** van de stroomsterkte die in een bepaalde situatie toegediend wordt moet dan ook **met betrekking tot afhankelijk** zijn. Zo zal bijvoorbeeld de toegediende stroomsterkte dienende als stimulans om te lossen bij het manwerk groter zijn dan dat stroom als stimulans dient voor het bewerkstelligen van oogcontact bij het appèl.

Tot slot. Vooraf een goede bestudering en het in acht nemen van de tekst in dit hoofdstuk “Communicatie en hoe honden leren” is een MUST als men gebruik wil maken van elektronische stroomdoserende hulpmiddelen.

6.19 Logische opbouw van de oefeningen die de hond moet leren

Een oefening die de hond aangeleerd moet worden, zoals bijvoorbeeld voorgeschreven in een reglement van een toetsing, is in de regel opgebouwd uit verschillende individuele onderdelen. Elke oefening is dus een samenkoppeling van elementaire handelingen als “ZIT”, LIGGEN”, “BLIJVEN ZITTEN/LIGGEN”, “VOLGEN”, “INBIJTEN”, “LOSSEN”, AAN DE VOET GAAN” etc etc.. Het mag duidelijk zijn dat al die verschillende individuele onderdelen van de totale oefening nooit tegelijkertijd de hond aangeleerd moeten worden, om een perfecte opbouw van de hond te kunnen benaderen. Elk onderdeel dient één voor één aangeleerd te worden. Bij het aanleren van het onderdeel wordt steeds meer perfectie in de uitvoering van de oefening geëist. Wordt de uitvoering van elk onderdeel perfect beheerst door de hond en goed geconditioneerd, dan worden de onderdelen pas aan elkaar gekoppeld.

Het koppelen van de verschillende onderdelen dient ook stap voor stap te geschieden. Hierbij begint men met de twee laatste onderdelen waaruit de oefening bestaat aan elkaar te koppelen en werkt men stap voor stap terug naar voren. Wat men hiermee bereikt is dat de hond vanzelf leert de link naar voren te leggen. In vakliteratuur wordt voor deze wijze van trainen vaak in het engels de term “BACKCHAINEN” gebruikt. De **afronding** (laatste onderdeel van de oefening) die de **beloning/drift bevrediging** brengt wordt dan het einddoel voor de hond, die dan vooraf wordt gegaan door nieuwe oefeningen die er stap voor stap aan gekoppeld worden. De hond behoudt daarmee het zicht op zijn einddoel, ondanks dat er steeds meer onderdelen vooraf afgehandeld moeten worden. Dit houdt hem **gemotiveerd** en bevordert het leerproces en brengt meer perfectie. Daarnaast is het in de regel zo dat bij de afronding van een oefening de geleider naast de hond bevindt. Door vanuit naast de hond stap voor stap terug te werken naar de startpositie van de voorgeschreven oefening bouwt men ook automatisch **de controle** op van als geleider dicht naast de hond te werken, naar ook controle bij meer afstand van de hond af.

Als men bij het aanleren van een totale toetsing oefening deze logica niet zo toepast en men begint dus met het koppelen van individuele oefening vanaf de uitgangshouding van een oefening, dan wordt het leerproces geremd. Immers is dan de controle in de opbouw veel lastiger om te kunnen handhaven. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het moeten lossen tijdens het manwerk. Bij een opbouw beginnende vanaf de uitgangshouding van een oefening zal op het moment van het lossen de afstand hond ten opzichte van de geleider groot zijn. Terwijl bij het omgekeerd werken de oefening wordt opgebouwd met de geleider naast zijn hond op het moment van het lossen. Daarnaast zal het punt (de omstandigheid) waarbij beloond gaat worden bij de trainingen steeds verschuiven gedurende de opbouw van de oefening. Daardoor zal voor de hond de verwachting van de beloning telkens een teleurstelling worden want de beloning komt steeds later dan

verwacht en is er wat betreft steeds een slechte timing bij de beloning. Het overzicht en motivatie wordt lastiger voor de hond.

Het koppelen van de individuele dient in stapjes te gebeuren. Men start dus met het koppelen van de twee laatste individuele onderdelen van een oefening. Is deze koppeling perfect in de uitvoering en goed geconditioneerd dan wordt het derde onderdeel gekoppeld aan de voorgaande twee. Is dit trio perfect gekoppeld dan gaat men weer één stap verder in het koppelen etc etc..... tot uiteindelijk de complete oefening aan elkaar is gekoppeld. Het is de logica van het alfabet. Na A volgt B, na B volgt C..... totdat het alfabet compleet is.

Gaat in deze A-B-C-D-E... opbouw iets mis dan gaat men terug. Met ander woorden, gaat het bijvoorbeeld bij D mis dan gaat men eerst terug in de opbouw na minimaal C. Doorgaan heeft op dat moment geen zin, de opbouw zal gaan rusten op drijfzand.

Als voorbeeld geef ik de oefening AF met VOORROEPEN uit het IPO/VH appèl programma.

De alfabet onderdelen zijn hier:

G=ZITTEN BIJ AANVANG VAN DE OEFENING

F=VOLGEN

E=AF

D=AF BLIJVEN LIGGEN

C=NAAR DE GELEIDER KOMEN OP COMMANDO

B=VOOR DE GELEIDER GAAN ZITTEN

A=AAN DE VOET GAAN

Tot slot. Men behoort altijd de logica voor ogen houden dat appèloefeningen uitmuntend beheerst moeten worden bij de hond in rustige drift, alvorens men deze toe kan gaan inpassen bij het werk waar de hond veel hoger in drift zal zitten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het appèl bij het manwerk. Beheerst de hond bijvoorbeeld gedurende appèloefeningen niet de oefening AF BLIJVEN, verwacht hiervan geen wonderen bij het toevoegen van deze oefening bij het manwerk!

6.20 Het controleren van onze attributen voordat we van start gaan

Om tot goede resultaten te komen is het noodzakelijk om altijd goed ingespannen te zijn. Door er voor te zorgen dat we goed materiaal gebruiken, sluiten we bij voorbaat uit dat we daar mee de mist in gaan. Om alles even na te gaan zouden we voor ons zelf in de gedachte een lijst kunnen opslaan die we controleren voordat we van start gaan. Een dergelijke lijst zouden we uiteraard moeten hebben voordat we gaan speuren, voordat we met appèl beginnen en voordat we met het manwerk beginnen. Ik geef als voorbeeld hoe de lijst voor het appèlgedeelte er uit zou kunnen zien:

- Gemotiveerd aan de training beginnen.
- Een fitte geleider met een fitte hond.
- Goed zittende kleding en schoeisel.
- Trainingsruimte met zo min mogelijk afleiding. (vooral in de aanleerfase is dit van belang,

later meer afleiding inbouwen).

- Slipketting + leren riem van 1 meter.

- Elektronische dressuurband in orde en zorg voor gedragen van een perfect contact met de huid.

- Een speelwerktuig, dit kan zijn een bal aan een touwtje.

- Opbergplaats voor het speelwerktuig.

- Een betrokken en kundig instructeur.

6.21 De leervaardigheid van een hond/gedragsevenwicht

Wetenschappelijk onderzoek door Harlow in 1949 en Tortora in 1989 hebben het volgende aan het licht gebracht (Hunde activeren, Schwizgebel, blz 99). Leervaardigheden van een dier om nieuwe commando's snel aan te leren zijn te vergroten. Daar aan gekoppeld is het belang het begrip gedragsevenwicht te doorgronden. Voor onze honden kunnen we een grotere leervaardigheid bereiken door de volgende formule een zo hoog mogelijk leervaardigheidseindgetal te bezorgen.

$$\text{LEERVAARDIGHEIDSEINDGETAL} = C \times S \times L$$

C= aantal geleerde commando's

S= aantal variaties van de standplaats van de geleider ten opzichte van zijn hond op het moment van een commando

L= aantal variaties van de lichaamshoudingen van de hond op moment van een commando

Als voorbeeld geef ik het commando APPORT. Voor S zal je kunnen hebben links, rechts, voor en achter de hond. Voor L zou je kunnen hebben de hond zittend, staand of liggend. Je zou dus nu een leervaardigheidseindgetal hebben van $1 \times 4 \times 3 = 12$.

Zou je op deze wijze nog 9 andere commando's aanleren dan kom je op $10 \times 4 \times 3 =$

120. Je zou dan dus met 10 commando's, 120 verschillende en elkaar verwante opdrachten voor de hond hebben. Volgens de literatuur zou een getal van 120 het streven moeten zijn voor het verkrijgen van een goed leervaardigheidsniveau van een hond.

Aan het belang van het creëren van een goed leervaardigheidseindgetal zit dus het begrip gedragsevenwicht bij het aanleren van commando's gekoppeld. Het begrip gedragsevenwicht houdt in dat aangetoond is dat de trainingsintensiteit van een aantal gedragingen gedurende de trainingssessie met de hond zoveel mogelijk met elkaar in evenwicht moet zijn. Als voorbeeld... Zou men zeer lang intensief zich uitsluitend bezig houden met het commando HIER, dan wordt het aanleren van het commando VOORUIT steeds moeilijker gemaakt. Dit om het feit dat het commando HIER gebaseerd is op een toenadering naar de geleider toe en VOORUIT gebaseerd is op een verwijdering van de geleider af. In dit voorbeeld zou dus de hond geconditioneerd worden dat commando's altijd te maken hebben met actie's richting de geleider toe. Bij trainingssessie met onze honden moeten we er dus voor zorgdragen dat er een bewegingsrichting gedragevenwicht bestaat. De oefeningen moeten dus een variatie tonen waarbij toenadering naar en de verwijdering van de geleider in evenwicht blijft.

Het zelfde geldt voor een noodzakelijk evenwicht tussen oefeningen met veel beweging (HIER, APPORT etc) en oefeningen met weinig beweging (ZIT, AF etc).

Daarnaast behoort er een evenwicht te zijn in elkaar tegenovergestelde commando's zoals LUID – STIL, APPORT – LOS etc.

6.22 Het belang van foutloos leren versus wedstrijdslim worden van de hond

Laboratoriumproeven met onder andere duiven hebben volgende aangetoond. Indien men leermethode's hanteert waarbij dieren zaken worden aangeleerd zonder dat ze in de fout kunnen gaan uiteindelijk een optimaal resultaat wordt behaald. Even zo belangrijk hierbij was dan het feit dat het dier frustratie vrij was na de trainingsopbouw. Naar aanleiding van deze proeven zijn psychologen en pedagogen deze trainingsmethodiek gaan toepassen bij onder ander spraaklessen voor autistische kinderen (La Vigna in 1977). Deze uitermate frustratie gevoelige kinderen bleken met een foutloos leren methodiek te onderrichten te zijn, daar waar andere methodieken geen gewenste resultaten gaven. Met bovenstaande is bewezen dat er een groot belang is onze honden zodanig af te richten waarbij een methodiek zodanig in de praktijk wordt gebracht dat de honden niet in de fout kan gaan. Trainingspraktijken waarbij de hond wel in de fout kan gaan, om hem vervolgens voor zijn fout te moeten corrigeren en hem daarna het gewenste gedrag bij te brengen, zal een zeer negatieve bijwerking aan het licht brengen. De hond zal namelijk een zekere onzekerheid tijdens zijn werken mee kunnen gaan dragen, waarmee een kans op een opnieuw falende uitvoering van de oefening toeneemt. Uiteindelijk kan men in de situatie beland zijn dat door verdere training de hond gedurende deze trainingsuren naar tevredenheid zijn oefening uitvoert. Maar door de niet foutloze opbouw kan de oefening voor de hond omringd zijn geworden door een onbehagen gevoel. En dit onbehagen gevoel kan zich openbaren gedurende meer gespannen momenten tijdens examens of wedstrijdssituaties. Door de stress valt de hond dan op deze momenten terug in zijn oude fout waarbij hij gedurende de trainingsopbouw van de oefening de kans voor heeft gekregen. Met andere woorden, het terugvallen in de oude fout is een manier om onder de oefening uit te komen. Het grote probleem is nu dat er geen correctie mag/zal volgen! De praktijk zal dus zijn dat trainingen goed gaan en de hond geleerd heeft het op examens/wedstrijden geen gevolgen heeft om onder de oefening uit te komen door middel van de oude meer rustgevende fout op te gaan zoeken! Men hoort nog al eens de kreet "de hond is wedstrijdslim geworden". De basis van het "wedstrijdslim" zijn geworden licht dus niet, zoals men vaak denkt, bij het feit dat men aan wedstrijden is gaan deelnemen maar is al gelegd bij het niet foutloos trainen. Nu is het een illusie te denken en hond 100% foutloos op te kunnen bouwen. Immers een hond africhten geschied niet in een laboratorium omgeving waar allerlei parameters optimaal te controleren zijn. Wij zijn bij de trainingen met onze honden ook afhankelijk van de bekwaamheid van vele andere zoals onder andere de pakwerker. Echter mag het duidelijk zijn dat door optimaal gebruik van hulpmiddelen (lijnen, elektrische hulpmiddelen etc) en door toepassing van een doordachte methodiek waarbij stap voor stap naar het einddoel gewerkt kan worden, foutloos opbouwen aardig benaderd kan worden.

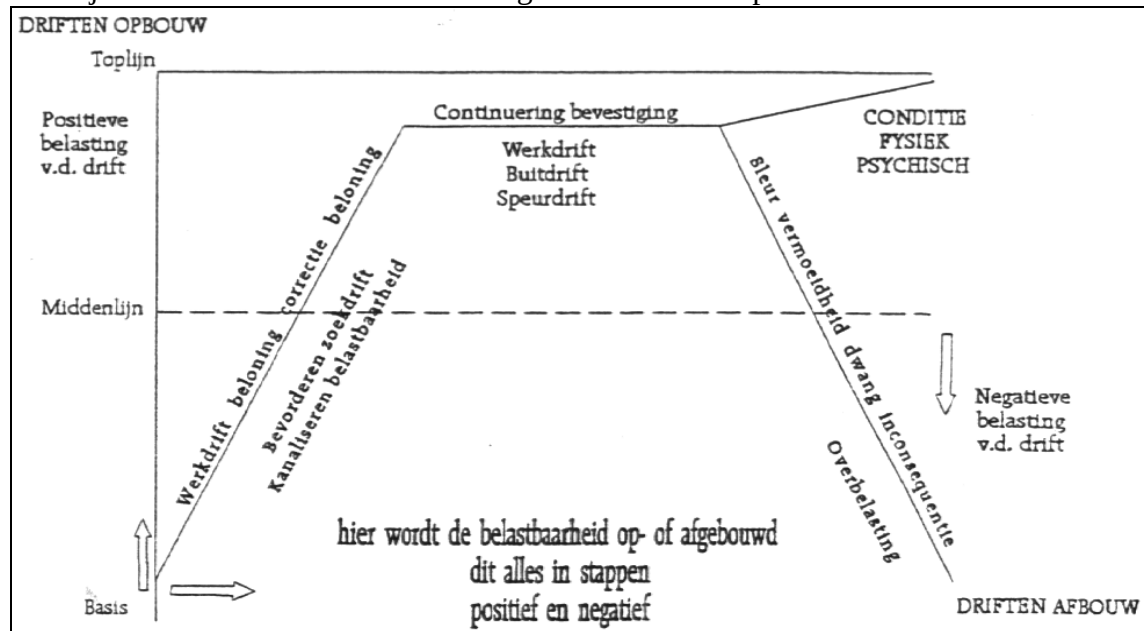
6.23 Moderne communicatie tussen instructeur, pakwerker en geleider

Snelle en duidelijke communicatie tussen de instructeur, de pakwerker en de geleider gedurende de trainingen met honden is zeer belangrijk. Het probleem is vaak dat de afstanden van elkaar te groot worden. Een ander probleem is dat de instructeur vaak te dicht en te dominant vocaal aanwezig is. Het gevolg kan zijn dat men elkaar niet begrijpt en daardoor de training niet gestroomlijnd kan verlopen of dat de hond gaat reageren op het doen en laten van de instructeur. De oplossing is eenvoudig. Een portofoon met headset. In de wielersport al een bekend fenomeen. Communicatie kan dan in alle rust plaatsvinden zonder de hond reactief te maken op de onderlinge communicatie tussen deze personen. Een portofoon is een goede oplossing van een probleem met een beperkte investering.

6.24 Leermodel opbouw driften

Met de kennis van de hiervoor genoemde theorieën en het begrip belastbaarheid van de hond daarbij te betrekken kan men het nu volgende leermodel opstellen.

Meer over het gebruik van specifieke driften bij de verschillende onderdelen van de africhting in de sport zullen beschreven worden bij de betreffende hoofdstukken van dit werkstuk.

6.25 Van den Brandeleer in 1932, “Eenige beschouwingen over hondendressuur”

Als laatste in dit hoofdstuk een artikel uit 1932. Het behandelt een onderwerp waar helaas in de hondensport nog door vele hondensporters aan voorbij wordt gegaan. Dat in het jaar 2020 nog steeds mensen in de hondensport zijn die niets begrijpen van ethiek en de invloed van de media, kan de hondensport wel eens “de kop kosten”. Daarnaast is het uiteraard een groot feit dat dierenmishandeling zo wie zo nooit getolereerd mag worden.

Wie dit artikel uit 1932 leest zal tot de volgende conclusie komen. Naar al die jaren voorbij 1932, zijn er nog steeds vele africhters die dit verhaal niet begrijpen.

Eenige beschouwingen over hondendressuur

Geschreven in 1932, door Jhr. Mr. P.A. J. VAN DEN BRANDELER

Het africhten van een politiehond vordert veel beleid, geduld en vooral zelfbeheersing. Vraagt men aan geleiders, of daarbij ook wel slagen worden toegediend of andere gewelddadige middelen worden toegepast, dan luidt het antwoord onveranderlijk ontkennend. Nu ja, een lichte klap of slag moge nu en dan wel eens onvermijdelijk zijn, ook het aanwenden van een

dwang-halsband zonder scherpe punten moge eens noodzakelijk zijn; mishandelingen echter, die het gevolg zouden zijn van dwingende middelen om een hond gehoorzaamheid te leeren, komen, naar dan wordt verzekerd, beslist niet voor.

Ook mij werd dit van verschillende zijden als waarheid medegedeeld. Mede in verband met het mij opgedragen toezicht over de Rijkspolitiehonden-africhtingsschool, nam ik hiervan met belangstelling kennis.

Niettemin meen ik reden te hebben, de mij gegeven verzekeringen niet onvoorwaardelijk als betrouwbaar te mogen aanvaarden. Niet zoozeer wegens meerdere gevallen van ruwe behandeling van honden, welke mij van hier en daar als onloochenbare feiten ter oore kwamen, als wel omdat in den mensch nu eenmaal verschillende karakters huizen, niet gelijke meesterschap over zich zelf vermag uit te oefenen, en evenmin gelijkelijk in staat is zijne driften te beheerschen, waardoor zoo licht bewaarheid wordt het spreekwoord: Straf, in toorn toegepast, kent grens noch maat.

Daarom acht ik het niet ondienstig, op deze wondeplek bij het africhten van honden een oogenblik de hand te leggen. Ik ben overtuigd, dat vele geleiders mijne grieven deelen, en zich nimmer aan mishandeling schuldig maken. Anderen zullen misschien de enkele wenken willen ter harte nemen, welke de navolgende regels bevatten. Het zal hun zelve en hunne honden ten goede komen. Wie als africhter van een hond verlieze nimmer uit het oog, dat hij te doen heeft met een dier, hetwelk, evenals de mensch, zijn eigen individualiteit, zijn eigen karakter bezit. Het karakter van zijn hond te leren kennen en begrijpen, geldt als eerste eisch voor goede dressuur. Bij velen zit de gedachte voor, dat een hond slechts handelt uit instinct, dat het dier geen zelfbewustzijn heeft van de wereld, waarin het zich beweegt. Wie dit meent, toont het wezen van den hond niet te kennen. De africhter, die deze fout begaat, en zijn hond dienovereenkomstig behandelt, faalt in de middelen, welke hij aanwendt om zijn doel te bereiken.

Handelde de hond alleen uit instinct, zoo ware niet te verklaren zijn trouw en nauwgezetheid van geweten, waarmede hij een hem toevertrouwd voorwerp bewaakt, en evenmin zijn zich menigmaal bewust toonen zijn plicht te hebben verzaakt, en zich daarover te schamen.

Bettex, de bekende natuurkundige filosoof, wijst er op hoe, evenals bij den mensch, bij den hond bestaat lijden, liefhebben, haten, blijde zijn, dankbaarheid, vreeze, hopen, levendig herinneringsvermogen, berekening, teederheid voor zijn kroost, oprechte vriendschap en trouwe gehechtheid aan zijn meester. De hond verdraagt onze luimen en grillen, ondergaat geduldig de mishandelingen, die hem worden aangedaan, en acht zich gelukkig, wanneer hij met een liefkozing of vluchtig streelen wordt beloond. Hij is gehoorzaam en onderworpen, nauwgezet en waakzaam, zachtmoedig, dienstvaardig, vriendelijk, edelmoedig, verstandig, buitengewoon leerzaam; hij merkt scherp op, denkt en combineert.

Bij geen hond zijn alle deze eigenschappen gelijkelijk ontwikkeld aanwezig. Soms zal de eene eigenschap meer op den voorgrond treden, een andere meer op den achtergrond staan. De opvoeding oefent daar grooten invloed op uit.

Altijd geeft hij zich met geheel zijn wezen aan zijn meester over. Deze verheven eigenschap,

merkt Brehm op, wordt gewoonlijk niet op hare juiste waarde geschat. Van daar dat het woord „hondsch” nog steeds in onteerenden zin wondt gebezigd, hoewel dit eigenlijk juist het tegenovergestelde beteekent van wat men er in den regel mede bedoelt.

Intusschen bestaan ook honden, die zich kunnen voordoen als bezeten door booze geesten, vol woede en boeddorst, liederlijkheid en menschenhaat; zij zijn gelukkig echter uitzonderingen.

Elke hond vertoont scherp geteekende individualiteit en een uitgesproken eigen karakter. Van zijn zieleleven geeft hij ook in den slaap blijk, wanneer de beelden van zijn dagelijksch bestaan zich in zijn droomen weerspiegelen.

Hoe weinig weten wij van het zieleleven van den hond af, die, evenals menig ander dier, zintuigen heeft, die wij missen. Men denk slechts aan het door hem waarnemen van gebeurtenissen, die het oog en het gehoor hem niet hebben kunnen openbaren bij het heel in de verte naderen van mensch of dier, aan wie hij ghecht is of aan wie hij een hekel heeft.

De ziel van een hond, merkt Brehm op, is zoo volkomen als een zoogdierenziel zijn kan. Van geen dier mag eerder dan van dit worden gezegd, dat het, om geheel menschelijk te zijn, niets anders mist dan de spraak. Geen ander dier vertoont ons zulk een volledige reeks wijzigingen van den gemoedsaard; geen ander heeft de stof geleverd voor zoovele verhalen, welke bewijzen leveren van zijn verstand, zijn herinneringsvermogen, zijn oordeel, zijn fantasie, van tal van zedelijke eigenschappen, maar vooral van zijn gehechtheid aan zijn meester, naar wiens gewoonten hij zich schikt, wiens leven en eigendom hij verdedigt, en wien hij trouw blijft tot den dood, zoodat ook hij, die zich als beul jegens hem gedraagt, toch nog rekenen kan op zijne onverdeelde trouw.

Op treffende wijze geeft een hond menigmaal blijk van zijn gehechtheid. Ik bezit een herder. Zij vergezelt mij steeds op mijne gangen naar en van mijn parket. Zij ligt daar uren achtereen stil aan mijne voeten of op eenigen afstand van mij op den grond, terwijl ik aan den arbeid ben en mij niet met haar bemoei. Zij houdt mij echter onafgebroken in het oog, geen beweging van mij, die haar ontgaat. Meermalen gebeurt het dan, dat zij uit zich zelve naar mij toekomt, tegen mijn arm opspringt, zich met haar kop tegen mij aan drukt en mij een poot toereikt, uit louter behoefte mij even te verzekeren, hoezeer zij zich aan mij gehecht gevoelt.

Waarlijk, van alle dieren heeft de hond de meeste aanspraak op liefde en bescherming.

Slechts goede menschen kunnen aan honden een goede opvoeding geven. De hond is een getrouw spiegelbeeld van zijn meester. Hoe vriendelijker, liefderijker, oplettender men hem behandelt, hoe beter men hem verzorgt, hoe meer en verstandiger men zich met hem bemoeit, des te verstandiger en uitmuntender hij wordt. Het tegendeel heeft plaats, wanneer hij slecht wordt behandeld.

Door dressuur moet de hond leeren, dat hij een meester heeft, dien hij steeds zonder aarzeling heeft te volgen en te gehoorzamen. De wil van den hond moet zoodanig geschoold worden, dat de wil van zijn meester zijn wil wordt, onmiddellijk en onvoorwaardelijk. Daartoe worde bij het africhten getracht steeds meer het karakter, de eigenschappen en eigenaardigheden van den

hond te leeren kennen en daarvan de behandeling van het dier te doen afhangen.

Een jonge hond voedt men op; het africhten passe men in 't algemeen slechts toe op geestelijk en lichamelijk volwassen honden. Ook hier valt verschil op te merken, daar bij den eenen hond eerder volwassenheid optreedt dan bij den anderen. Intusschen is het van ervaren natuuronderzoekers en bekwame jagers bekend, dat zij hunne honden reeds aan dressuur onderwerpen, zoodra deze behoorlijk kunnen loopen en dat zij daarmee uitnemende resultaten bereiken.

Jonge honden moeten worden behandeld als kinderen, niet als onderworpen slaven. Zonder uitzondering zijn zij gewillig en leerzaam. Uit liefde spannen zij zich langer en beter in dan uit vrees. Africhters van jonge honden, die hun doel niet kunnen bereiken zonder ruwe middelen, zijn onhandige beulen, maar geen geschikte en nadenkende opvoeders.

Met de feilen der dieren moet geduld betracht worden. Zij missen het spraakvermogen en daardoor het belangrijk middel om zich te uiten. Laat ons bedenken, dat zij, evengoed als wij, met hun verstand te rade gaan bij het volvoeren van eene hun opgelegde taak. Door hier geen rekening mede te houden, kan hun door ongeduld en bestraffend optreden grof onrecht worden aangedaan. Straf nimmer, tenzij gij overtuigd zijt, dat de hond wegens onwil of luiheid straf heeft verdiend. Volbrengt een afgerichte hond een gewone oefening niet goed, dan bewijst dit gewoonlijk, dat de methode van africhting niet deugde, en hij niet goed begrijpt, wat hij te doen heeft. Ook de omstandigheden, waaronder een hond gevonderd wordt te werken, kunnen menigmaal zijn taak uiterst moeilijk maken.

Goede, waarlijk bekwame africhters zullen in den regel hunne leerlingen nooit met slagen tot rede brengen, hen bijna nooit een hard, hoogstens een ernstig woord doen hooren. Honden, aldus afgericht, worden de voortreffelijkste makkers en helpers.

Dit neemt niet weg, dat slechts weinigen in staat zijn, de dressuur op een zoo hoog peil uit te oefenen. Zijn de honden den volwassen leeftijd nabij gekomen, dan mag het toedienen van lichte slagen of het aanbrengen van een dwanghalsband, zonder scherpe punten, bij de africhting niet bij voorbaat ontoelaatbaar worden verklaard. De bestraffing geschiede echter nimmer anders dan binnen de perken van het zedelijk geoorloofde. Verschillende karakters van honden eischen verschillende behandeling. Geldt het de dressuur van honden met stugge, onwillige, gemakzuchtige naturen, zoo zullen die hardhandiger moeten worden aangepakt, dan die met meer willigen aard. Men bedenke echter wel: „Der Röhling prügelt, der Dresseur straft”.

Met zweep, stok of andere gewelddadige middelen kan wel een naar het uiterlijk gehoorzame slaaf worden gevormd, niet echter een plichtsgetrouwe met blijdschap zijn taak vervullende kameraad. Onder ruwe bejegening toch wordt een hond door angst gedreven; maar dan deugt hij niet als politiehond. Trouw, opgewektheid, plichtsgevoel zijn de natuurlijke eigenschappen, door welke een afgerichte hond zich moet laten leiden.

Van daar de eisch, die voor een ieder geldt, die als geleider van een hond wensch op te

treden, of een hond onder zijn appèl wil krijgen, dat hij er vooraf zeker van zij, dat hij zich behoorlijk weet te beheerschen, en over genoeg geduld, volharding en vertrouwen beschikt tot het rustig doorzetten van zijn wil, tot het overwinnen van moeilijkheden, die schijnbaar onoverkomenlijk zijn. Wie geen geduld heeft bezit zie liever van de zaak af. Hij verspille geen krachten in het beoefenen van waartoe hij niet geschikt is. Onvolkomenheid en mislukking brengen overal in het leven hare wrange vruchten voort; ook hier.

Het ken U zelve moge onder alle omstandigheden gelden: in eene aangelegenheid, als de onderwerpelijke, treedt die eisch wel zeer bijzonder op den voorgrond. Wie zich tot taak stelt politiehond-geleider te zijn, geve daar alle zijne krachten aan. Hij zorge daarbij vooral de waarde van hem als mensch er door tot ontwikkeling te brengen.

De geleider, die zijn hond heeft afgericht, louter en alleen door de macht van zijn wil, mag de voldoening smaken, zijn zedelijke kracht te hebben opgebouwd in zelfbeheersing en wilskracht, en zich een edelen vriend te hebben verworven, onwankelbaar in trouw en gehechtheid, gelijk geen ander.

Jhr. Mr. P.A. J. VAN DEN BRANDELER,
Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage.

's-Gravenhage, 13 October 1932.

Hoofdstuk 7

Type hond waarmee we werken

7.1 Inleiding

Voordat de hoofdstukken van de afdelingen A, B en C van het I.P.O./VH-programma aan bod komen volgt eerst een uiteenzetting over verschillende type honden waarmee je te maken kunt hebben. Bij het hoofdstuk fokken is deze materie ook al voor een deel aan bod geweest. Het is een goede zaak je weet met wat voor hond je aan het werk bent. Je weet hiermee wat haalbaar is en wat de meest passende opbouw zal zijn!

7.2 Overgenomen uit Swarovsky, ("opvoeding", blz 23 e.v.)

*Typologie van complexe zenuwprocessen

Waarnemingen die met name Pawlow bij honden verrichtte, toonden aan, dat er behalve rustige en bezadigde dieren, die zich snel aanpassen aan veranderde omstandigheden, ook honden zijn met duidelijk ontwikkelde afweerreacties, die lange tijd niet wennen aan ongewone situaties. Bij

honden van het eerstgenoemde type kunnen gemakkelijk willekeurige reflexen worden gevormd. Daarentegen vormen zich bij dieren van het laatstgenoemde type, honden die men meestal "laf" noemt de willekeurige reflexen slechts heel langzaam. Elke plotselinge verandering van de uitwendige omstandigheden kan leiden tot een blokkering van de aangeleerde reflexen, soms voor heel lange tijd.

Speciale tests wezen uit dat de individualiteit van het gedrag inderdaad afhangt van de mate van beweeglijkheid en de evenwichtigheid van zenuwprocessen. Al naar gelang de sterkte van de stimulatie- en remmingsprocessen werden alle dieren ingedeeld in twee hoofdtypen: sterke en zwakke.

De dieren van het eerstgenoemde type werden nog eens onderverdeeld in sterk evenwichtige en sterk onevenwichtige. Bij het laatstgenoemde type overweegt de stimulatie over het

remmingsproces. Dieren die tot het sterk evenwichtige type behoren, worden al naar gelang de beweeglijkheid van de zenuwprocessen ingedeeld in sterk-evenwichtig-beweeglijke typen en sterk-evenwichtige-trage typen. Bij het type van de zwakke dieren was het buitengewoon moeilijk de mate van evenwichtigheid van hun

zenuwprocessen, alsook de mate van hun beweeglijkheid te bepalen. Interessant is dat deze typologie, die berust op de fysiologische karakteristiek van zenuwprocessen, volkomen overeenkomt met de classificatie van de temperamenten, die ooit door de Griekse arts Hippocrates werd opgesteld. Hij vond bij de mens vier basistemperamenten: melancholici, cholericici, sanguinici en flegmatici.

Voor ons, fokkers en liefhebbers, opvoeders en africhters, is het van belang te weten over welke typespecifieke eigenschappen een viervoeter beschikt, hoe deze tot uitdrukking komen en vooral, wat dat met de opvoeding heeft te maken. Niemand mag echter de fout maken zijn hond vanwege één eigenschap in te lijven bij een bepaald type. Voor u dat doet, moet u precies weten hoe het hele gedragsspectrum van uw hond is, in de meest verschillende omgevingsvoorwaarden. Er bestaat nauwelijks een hond die geheel en al beantwoordt aan een bepaald type, er zullen altijd mengtypen zijn. Als je herkent welke type-eigenschappen domineren, kan er gericht invloed worden uitgeoefend op gedragingen. De eigenaar van een langzaam reagerende flegmatieke hond wordt aangeraden om snel en zonder veel oponthoud door te stomen naar het examen of de proef. Het gaat meestal slecht als een flegmatieke hond bij een flegmatieke eigenaar terecht komt. Nog erger is het als twee cholericici elkaar vinden.

De dieren van het zwakke type (melancholici) zijn meestal angstig, terughoudend en schuw. Zij ondervinden moeilijkheden bij het wennen aan nieuwe omgevingssituaties en falen meestal bij de inwerking van nieuwe sterke prikkels. Levenservaringen worden slechts moeizaam en met geringe bestendigheid gevormd. Steeds opnieuw roepen omgevingsprikkels remmingen op die dikwijls leiden tot passieve afweerreacties. Een dergelijke hond kan nooit tot een goede verdedigingshond worden afgericht. Als hij voldoende scherp is, kan hij echter wel een redelijke gezelschapshond zijn. Ook als waakhond kan de melancholicus worden ingezet, omdat van zulke honden in de meeste gevallen alleen maar wordt verlangd dat zij aanslaan als er onbekenden in de buurt zijn. Wees echter voorzichtig met zulke honden bij kinderen en als er visite komt. In de

vertrouwde omgeving voelen zij zich sterk en het kan heus gebeuren dat een melancholicus graag eens van achteren toegrijpt. Kinderen spelen graag met honden, maar dat kan door de hond verkeerd worden opgevat, waardoor er angstbijten kan ontstaan. Tijdens wandelingen, maar vooral in de omgang met onbekenden, moet de grootste voorzorg in acht worden genomen. Zulke honden kunnen het best aan de lijn en eventueel ook nog gemuilkorfd worden uitgelaten!

Heel anders is het sterk onevenwichtige type (cholericus). Bij deze dieren overheersen de stimulatieprocessen; dat maakt dat zij niet al te gemakkelijke huisgenoten zijn. Zij zijn onvermoeibaar in hun handelen en daarom slechts moeizaam op te voeden of af te richten. Zij reageren op alle prikkels uit hun omgeving bijzonder actief en zijn dus ook gemakkelijk af te leiden, waarbij ze geen vrees kennen en op alles af gaan. Cholericus zijn erg geschikt voor de africhting tot waak- en verdedigingshond, hoofdzakelijk voor taken in het leger en bij de politie. Goede speurhonden worden het zeker niet. Net als bij de melancholici geldt de waarschuwing: voorzichtig in de omgang met andere mensen, vooral kinderen! In zekere handen, dus daar waar de rangorde duidelijk is en de hond niet de leider van de mensen is, kunnen cholericus uitstekend worden opgevoed en afgericht. Weekhartige, teder besnaarde mensen kunnen hun handen echter beter af houden van dergelijke honden!

Duidelijk aan de top als het gaat om prestatiebereidheid, staat het sterk evenwichtige, beweeglijke type (sanguinicus). Dat kenmerkt zich door veel plezier en bekwaamheid in het werk; stimulatie en remmingen zijn evenwichtig, zij wisselen elkaar snel af. Er is nauwelijks een gebruiksgebied waar zo'n hond niet kan worden ingezet en waar geen topprestaties worden geleverd. Maar ook als speelkameraad voor kinderen, als gezelschapshond en waakhond staat hij zijn mannetje. Het is een hond die je in elke situatie kunt vertrouwen. Het type dat erg op dit type lijkt is de flegmaticus, het sterk evenwichtige trage type. Ook bij dit type bestaat een grote werklust en evenwichtige stimulatie- en remmingsprocessen. Alleen het wisselen tussen stimulatie en remming voltrekt zich bij dit type niet zo snel als bij het sanguinische, waardoor hij trager lijkt in zijn gedragingen. De voordelen van de flegmaticus zijn de evenwichtigheid en het feit dat hij erg belast kan worden. Vooral de eerstgenoemde eigenschap leidt ertoe dat men bij hem op voortreffelijke wijze dynamische stereotypen kan vormen.

Belangrijk is echter een dergelijke hond tijdens de opvoeding een beetje "kortademig" te maken. Daarbij helpen vooral heel levendige soortgenoten in het groepswerk. De flegmaticus is een goede verdedigings- en speurhond. Over het sporen zoeken zijn de meningen echter verdeeld. Wij hebben echter de ervaring opgedaan dat juist flegmatici rustig en bestendig zoeken, goed differentiëren en zich nauwelijks laten afleiden. Zo'n hond is voor kinderen een goede kameraad, steeds betrouwbaar en rustig.

Typologie van complexe ze-nuwprocessen	Activiteit van het centraal ze-nuwstelsel volgens de kenmerken waaraan de typen worden herkend	Vorming van levenservaringen	Wezenlijke gedragingen	Africhtings- en gebruiksmogelijkheden.
1	2	3	4	5
Zwak type (<i>melancholicus</i>)	Capaciteit van het centraal ze-nuwstelsel is zwak. Alle inwerkingen van prikkels schakelen snel om in remmingen. Remmingen overwegen.	Levenservaringen worden zwak en erg onbestendig gevormd.	Honden die op het grootste deel van prikkelinwerkingen van de omgeving passief, terughoudend en wantrouwig, maar vooral angstig reageren. Vluchtreacties zijn nadrukkelijk aanwezig.	Als waakhonden, gezelschapshonden beperkt en alleen onder bepaalde voorwaarden. Slechte begeleider en speelkameraad voor kinderen. Voorzichtig als hij onaangeliend loopt op eigen terrein en bij contact met onbekenden.
Sterk evenwichtig traag type (<i>flegmaticus</i>)	Capaciteit van het centraal ze-nuwstelsel is hoog ontwikkeld, inwerking van prikkels veroorzaken evenwichtige stimulatie- en remmingsprocessen. Het wisselen van stimulatie en remming gaat relatief langzaam.	De levenservaringen worden naar verhouding goed, maar niet erg snel ontwikkeld. Ze verlopen gelijkmatig maar flegmatisch.	Honden die zeer evenwichtig zijn, zich zeker bewegen in de wereld, maar die in hun algemeen uiterlijke zichtbare bewegingsactiviteiten niet al te temperamentvol lijken.	Honden die geschikt zijn voor alle gebruiksmogelijkheden. Veilige en vanuit hun basis aard goedmoedige speelmakkers voor kinderen. Als ze juist worden afgericht goede bewakers van huis of woning zonder gevaarlijk te zijn.
Sterk onevenwichtig type (<i>cholericus</i>)	Capaciteit van het centraal ze-nuwstelsel is hoog ontwikkeld. Inwerkingen van prikkels roepen sterke stimulatieprocessen op; remmingen worden slechts langzaam en onbestendig zichtbaar.	De levenservaringen die afweerreacties en ook actieve gedragingen opwekken, worden relatief snel ontwikkeld. Passieve gedragingen zoals 'Los!' en 'Afl!' worden langzaam en onbestendig gevormd.	Honden die op het grootste gedeelte van prikkelinwerkingen van de wereld actief reageren. Actieve afweerreacties overheersen. Passieve gedragingen worden nauwelijks zichtbaar.	Als ze op de juiste manier worden begeleid goed geschikt als verdedigingshond; zijn in de regel scherp. Zijn betrouwbare begeleiders voor politie en veiligheidsdiensten. Geassocieerd bij de africhting. Voorzichtig in de omgang met kinderen, onbekenden en bij het onaangeliend lopen. Als speurhond slechts onder bepaalde voorwaarden geschikt.
Sterk evenwichtig beweeglijk type (<i>sanguinicus</i>).	Capaciteit van het centraal ze-nuwstelsel is hoog ontwikkeld. Inwerkingen van prikkels roepen evenwichtige stimulatie- en remmingsprocessen op. Het wisselen van stimulatie en remming gebeurt snel.	De levenservaringen worden snel en relatief goed gevormd. Zij verliepen zeker en exact.	Honden die zich heel zeker bewegen in de wereld.	Honden die voor alle gebruiksdoeleinden geschikt zijn. Zeker vanwege het basiskarakter, temperamentvolle speelkameraaden voor kinderen, zekere bewaker (na betreffende africhting) van huis of woning, zonder gevaarlijk te zijn.

7.3 De verschillende typen Duitse Herdershonden

Een hoofdstuk uit de VDH-handleiding voor een pakwerkerscursus luidt als volgt.

Binnen de verschillende rassen bestaan er in geaardheid van de honden grote verschillen. Deze geaardheid, ook wel karakter genoemd is niet toevallig ontstaan, maar door jarenlang fokken en uitselecteren is men gekomen tot die eigenschappen welke men voor dat ras wilde. In deze handleiding beperken wij ons tot de geaardheid van ons ras "De Duitse Herdershond".

Zoals eerder gemeld wordt er in de rasstandaard geschreven over een; eerlijke, temperamentvolle en volgzame hond, die snel leert en graag werkt voor zijn geleider. De hond mag niet schrikachtig zijn.

Een hond die voldoet aan deze omschrijving is zonder meer een goede karakterhond en zal in de regel geen probleem opleveren voor zijn omgeving. Ook bij de africhting zal een dergelijk hond niet voor onoverkomelijke problemen zorgen.

Toch is het noodzakelijk om wat verschillende typen in karakter weer te geven, daar we in de praktijk, met al deze typen te maken krijgen.

De meest voorkomende typen zijn:

- A)De zelfbewuste en temperamentvolle attente hond.
- B)De zelfbewuste en natuur scherpe hond.
- C)De zelfbewuste en **niet** temperamentvolle attente hond.
- D)De niet zelf zekere en temperamentvolle attente hond.
- E)De niet zelf zekere en natuur scherpe hond.

Let op, scherpste en temperament zijn niet hetzelfde. Helaas wordt scherpste te vaak als temperament aangeduid en wordt de hond daardoor verkeerd ingeschat. Ook is er een groot verschil tussen natuur scherpste en aangeleerde scherpste. Natuur scherpste is een aangeboren reflex bij de hond die een geringe prikkel dwingt tot een felle reactie. Aangeleerde scherpste is, door middel van specifieke herkenbare handelingen de hond leren fel te reageren wanneer deze handelingen voorkomen. Temperament is het aangeboren vermogen van de hond, om nieuwsgierig, speels en oplettend te zijn en onvermoeibaar en zelfbewust te reageren op zijn omgeving.

AL DEZE EIGENSCHAPPEN ZIJN TE VERSTERKEN OF TE VERMINDEREN DOOR OPVOEDING EN AFRICHTING.

Het blijkt uit de praktijk, dat alle hiervoor genoemde eigenschappen zeer verdeeld aanwezig zijn. Zo heb je honden die zeer sterk zijn ontwikkeld in een bepaalde positieve of negatieve eigenschap. Maar even zo goed heb je dieren waarbij deze eigenschappen slechts latent (niet zichtbaar) aanwezig zijn. In het algemeen geldt, dat we door gerichte oefeningen de aanwezige eigenschappen kunnen versterken of afremmen. Soms echter is een bepaalde positieve of negatieve eigenschap zo dominant aanwezig, dat dit erfelijk gedrag steeds het aangeleerde gedrag zal verdringen. Wanneer dit laatste het geval is spreken wij van ongewenste eigenschappen en

moet het fokken met deze dieren worden ontraden. De honden die vallen onder punt E. van de genoemde typen, zijn hiervan een voorbeeld. Daar deze honden natuur scherp bezitten maar daarnaast niet zelfzeker, zullen deze honden snel geneigd zijn om bij schrik situaties van zich af te bijten. Ook zullen zij onbekenden graag van achteren benaderen en achter snel bewegende (vluchtende) voorwerpen of personen aan gaan. Stopt het object dan zal het agressieve gedrag meteen omslaan in een vluchtgedrag. In een enkel geval kan men door goed pakwerk leren deze honden te verbeteren, maar dit is dan zeer beperkt en plaatsgebonden. Op andere terreinen zullen deze honden snel vervallen in hun oude kwaal.

Met de honden onder punt D., is het al veel beter gesteld. Immers door hun temperament zijn deze honden in staat (bij goede trainings ervaringen) hun onzeker gedrag te overwinnen. Bij goede begeleiding en consequente opvoeding moeten deze dieren in staat worden geacht het VH-examen te halen.

De honden genoemd onder punt C., geven uiteraard weer een ander probleem. Vaak is het moeilijk deze honden goed aan het bijten te krijgen. Niet vanwege karakter zwakte, maar het gebrek aan temperament maakt de interesse voor het pakwerk en andere oefeningen onvoldoende. Het is de geleider die hier de taak heeft om het temperament op te vijzelen en de interesse aan te wakkeren. Lukt dat dan vormt het VH-programma geen probleem.

De honden onder punt B. Dit zijn honden die meteen goed en vol bijten op de zak, worst of de bijtmouw, maar bij dit type hond zal de geleider zijn handen aan vol hebben om deze in het gareel te houden. Lukt dit, dan heeft men een prima hond die zijn mannetje staat en prima geschikt is om te fokken (mits goedgekeurd op fokgeschiktheid) met de honden vermeld onder de punten A, C en D. Wanneer dit niet lukt kan er verzet optreden en zijn ongelukken niet uitgesloten. Wanneer de hond dermate scherp en dominant is, dat zelfs in ervaren handen de hond niet handelbaar is, spreken we van ongewenst gedrag en moet fokken worden afgeraden.

Tenslotte de honden die voldoen aan het type vermeld onder punt A. Deze honden zullen over het algemeen weinig problemen opleveren, zij zullen na enkele keren hitsen (aanzetten) al overtuigend bijten op de zak, worst of bijtmouw. Ook het lossen zal voor deze honden geen probleem opleveren. De scherpste moet deze honden echter worden aangeleerd, daar dit van nature minder aanwezig is.

Voor de fokkerij zijn deze dieren zonder problemen te gebruiken, bij honden genoemd onder punten B, C en D en in een enkel bestudeerd geval, met honden genoemd onder punt E. Hier moeten dan wel goede redenen aan ten grondslag liggen.

Men moet goed begrijpen dat tussen de beschreven typen honden, vele gradaties liggen. Juist de pakwerkers en instructeurs moeten deze verschillende onderkennen. Elke hond is anders, maar ook elke geleider verschilt ook van de andere. Bij de africhting heeft men te maken met een combinatie van hond en geleider. Natuurlijk zijn er onder u personen die na het lezen van het bovenstaande zullen zeggen, wel gevallen te kennen die niet beschreven zijn of waar mee het prima ging of juist niet. Dat is zeker mogelijk want alles hangt af van meerdere factoren en invloeden. Om dezelfde oorzaken waarmee men de aangeboren eigenschappen van een hond kan verbeteren, kan men er juist ook de schuld van zijn dat een in aanleg goede hond verkeerd behandeld wordt en deze voor de verdere sport verloren is. Dit benadrukt hoe belangrijk goede instructeurs en pakwerkers zijn en welke verantwoording deze sportmensen op zich nemen als zij zich aanmelden als instructeur en pakwerker.

Tot slot moet bij dit hoofdstuk over de verschillende typen honden nog worden vermeld, dat het

geschikt zijn voor het pakwerk en of andere oefeningen, slechts onderdelen zijn van het karakter. Het totale karakter van een hond bevat natuurlijk veel meer zaken dan alleen de verdedigingsdienst. Een gouden regel moeten wij altijd hanteren en eisen van ons zelf en onze dieren, deze luidt:

"EEN GEZONDE GEEST IN EEN GEZOND LICHAAM"

(VDH-handleiding pakwerkerscursus, blz 12)

7.4 Moed, zelfvertrouwen, scherpste, temperament, hardheid, zachtheid, verzet en leidzaamheid

Deze termen worden vaak gebruikt bij de omschrijving van een karakter van een hond. Omdat deze termen vaak verkeerd gebruikt of begrepen worden hierover nog het volgende.

Moed is de eigenschap die een hond zonder drang of steun doet standhouden tegenover vermeende gevaren of werkelijke gevaren en hem zo nodig handelend daartegen doet optreden. Moed is niet te stimuleren maar is genetisch wel of niet aanwezig en groeit (bij een normale ontwikkeling) met de leeftijd.

Het **zelfvertrouwen** van de hond kan opgebouwd worden door bijvoorbeeld positieve ervaringen bij oefeningen. Zelfvertrouwen kan dus gestimuleerd worden zoals bijvoorbeeld buitdrift, bij moed is dus hiervan geen spraken. Als we spreken over een goede hond voor de sport moet moed dus verankerd zijn in zijn karakter!

Onder **scherpste** verstaan we de aangeboren of aangeleerde eigenschap om op onverwachte prikkels vijandig te reageren. Hoe lager de prikkel drempel van een hond, ook wel agitatie drempel genoemd, hoe sneller de scherpste reactie van de hond tegen over zijn omgeving. Scherpste kan echter moed nooit vervangen. Scherpste zonder moed geeft angstbijters en deze zijn onbruikbaar in de africhtingssport. Scherpste moet dus altijd samengaan met moed. **Overscherpste** die voortkomt uit de natuurlijke aanleg is altijd ongewenst.

Temperament is een zeer uitgebreid complex waarin het reageren op dreiging en gevaar een onderdeel vormt. In de africhting wordt het begrip temperament in veel beperkte zin gebruikt. Hier verstaat men er onder de lagere prikkel drempel, de geestelijke labiliteit, waardoor prikkels van de buitenwereld snel worden opgenomen en omgezet in aan de toestand aangepaste handelingen alsmede het vermogen om snel op veranderlijke situaties te reageren. Dit temperament moet gegrond zijn op zekerheid, vrolijkheid en levenslust, maar moet vooral samen gaan met een voldoende dosis moed.

Onder **hardheid** verstaan we de mate waarin de hond ongevoelig blijkt te zijn voor terugkerende situaties waarbij hij eerder onaangename ervaringen heeft meegemaakt. De hond is dus **zacht** van karakter als deze gevoelig is voor terugkerende situaties waarbij hij eerder onaangename ervaringen heeft opgedaan. **Verzet** is een natuurlijke reactie van de hond, gebaseerd op de rangorde. De hond met veel verzet heeft dus een grote natuurlijke drang om zijn plaats in de rangorde te bevestigen of te verbeteren. Honden met veel verzet zullen zich dus sterk verweren tegen elke vorm van appèl en zijn dus moeilijk af te richten. **Leidzaamheid** is de type hond die zich snel laat leiden door zijn geleider. Hardheid heeft dus niets met verzet te maken. Een harde hond kan leidzaam zijn.